

SOSYAL HİZMET

“SOCIAL WORK”

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını
Publication of Association of Social Workers
2020/1 Ocak-Haziran
(Yayın Tarihi: Şubat 2020)

Sahibi/Owner
Fikri AKBİN

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Genel Başkan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Öğr. Gör. Merve Deniz PAK
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Basın ve Yayın Sekreteri

Editör
Abidin ÖZDEMİR
Sosyal Hizmet Uzmanı

Yayın Kurulu/Editorial Board
Doç.Dr. Gonca POLAT (Başkan)
Ankara Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü
Öğr. Gör. Mehmet Can AKTAN (Başkan Yardımcısı)
Başkent Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü
Kenan TOPCU
Sosyal Hizmet Uzmanı -AÇSHB
S.Sedat TÜRKERİ
Sosyal Hizmet Uzmanı
Ergin BALCI
Sosyal Hizmet Uzmanı -SHUDER
Süleyman KAÇMAZ
Sosyal Hizmet Uzmanı -SHUDER

İletişim İçin
Sosyal Hizmet Dergisi
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi
Meşrutiyet Mah. Karanfil Sok. Zafir İş Merkezi 4/86 Kızılay /ANKARA

E-Posta: info@shuder.org
www.shuder.org

:@shudernegi

:@SHUdernegiGM

:@shudernegi

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
Önsöz	3
Sunuş	4
Almanya Koruyucu Aile Uygulaması Asiye ERDEMİR TURGUT, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Doktora Öğrencisi	6
Cinsel İstismar Mağduru Çocuğun Ailesi İle Görüşme Fayık YURTKULU, SHU	14
Televizyon: Öldüren Eğlence Kitabının Sosyal Hizmet Gözüyle Yorumlanması Gizem SABAN, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi	23
Sosyal Problemlerin Sosyolojik Muhayyilesi Aziz ŞEKER, SHU	35
Child 10: Çocuk Kahramanları Ödülü Merve Deniz PAK, Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi	39
Ekolojik Sosyal Hizmetin Gerekliliğine Bir Bakış: Kentte Yaşamak / Kırsalda Yaşamak Mehmetcan YAZICIOĞLU, SHU- Durkadın SAÇLI, SHU	41
Bir Puzzle Değil Ki Bu Eksik Nasıl Tamamlanır? Sevgi KIZILTUĞ, Karabük Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi	45
Yeşil Sosyal Hizmet Bağlamında Çocuklarla Ekoloji Temelli Eğitim İpek AKSU, Başkent Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencisi	47
Görev Odaklı Yaklaşım: Sosyal Hizmet İçin Bir Uygulama Modeli Örneği “Güvenlik Kulübesi Projesi” Şanlıurfa Özel Yaşam Yolu Bakım Merkezi Sosyal Servis Birimi Meslek Elemanları	52
Evrensel Değerler Işığında Sosyal Hizmet Uygulamalarında Çağı Yakalamak Sempozyumu Sonuç Bildirgesi Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, Prof. Dr. Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Başkanı	58
1. Topluluk Temelli Hizmetler Ve Akran Desteğinin Önemi Sempozyumu “Geleceğe Dönük Yol Haritası” İYİ Sosyal Kooperatif Girişimi	60
Dr. Tahir Emre Gencer ile Sosyal Politika Ödülü ve Doktora Tezi Üzerine Söyleşi Mehmet Can AKTAN, Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi	63
Erkek Sosyal Hizmet Uzmanlarının Erkeklik Algısı Üzerine Bir İnceleme Ertuğrul AÇIL, SHU	74
Sosyal Hizmeti Aile Terapisiyle Buluşturan Ekol: Virginia Satir Ezgi Ecem GÖKDURNA-Rabia HAMSİCİ, Başkent Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencileri	85
Kitap Tanıtımı: “Sosyal Hizmette Kayıt ve Raporlama” “Sosyal Hizmet Uygulaması İçin Beceri Geliştirmek” Merve Deniz PAK, Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi	88
Kitap Tanıtımı: Çocuğa Yönelik İstismar Derya KUTAY, SHU	90
Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Kampı Ertan ÖZTÜRK, SHU, SHUDER Muğla Şube Başkanı	93
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi 2019 Yılı İkinci 6 Aylık Faaliyet Raporu SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu	96
Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kuralları	100

ÖNSÖZ

Değerli okuyucular, Sizlere başta sevgili Abidin Özdemir olmak üzere çok başarılı ve gayretli yayın kurulu üyelerimizin üstün çabalarıyla, içinde her yaşta farklı kariyerdeki arkadaşlarımızın, her biri altın değerinde olan çalışmalarıyla dolu bir dergi sunuyoruz.

Bazılarımıza abartılı ve ağıdalı gelebilecek olan böyle bir girizgâhı bilerek ve isteyerek yapıyorum.

Evet, mutlaka bilinmelidir ki, yayın kurulu üyelerimiz bu derginin yayına hazırlanmasında tamamen amatör bir ruhla ve üstün bir mesleki sorumlulukla hareket ederek tarihe belge bırakıyorlar.

Ve yine bilinmelidir ki bir yandan meslektaşlarımız olmaya aday genç kardeşlerimiz, edindikleri deneyimlerini büyük bir sosyal cesaret ve güvenle gözlerimizin önüne seriyorlar.

Diğer yandan gerek akademik gerekse bürokratik alanda kariyerlerinin tepe noktasına gelmiş ama hala mesleğimize ne tür bir katkıda bulunurum diye çabalayan arkadaşlarımız ve hatta meslektaş olmamamıza rağmen mesleğimize ve bilime gönül vermiş sevgili dostlarımıza minnettar olduğumuzu başka türlü nasıl ifade etmeliyim,

Bence az bile söylüyorum.

İnanın, katkı sunan, bundan sonra da katkı sunacak olan herkese binlerce kez teşekkür etmek, boynumuzun borcudur. Böyle biline...

Fikri AKBİN
SHUDER
Genel Merkez Yönetim Kurulu Başkanı

SUNUŞ

Merhaba sevgili meslektaşlarım, sosyal hizmet alanının profesyonelleri ve değerli okurlar. Ocak ve Şubat ayları deprem, çığ düşmesi ve uçak kazası gibi insan eli ve doğal yolla olan travmatik olaylarla geçti. Manisa ve Elâzığ’da depremler hala devam ediyor. Hala hazırlıklı değiliz. SHUDER olarak içinde yer aldığımız “Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği” vardı ve birçok olayda dernek olarak aktif rol almıştık. Bu birlik işlevselliğini yitirmiş ve şimdi bu görev Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının koordinasyonu ile yapılmaktadır. Ancak alanda yeterince koordinasyon sağlanamamaktadır. Suruç süreci sonrası İstanbul Şubemizin, 10 Ekim 2015 Ankara Gar Katliamı sonrası Ankara Şubemizin de içerisinde yer aldığı “Psikososyal Dayanışma Ağı” oluşturulmuştur. Psikososyal uygulamalar ruh sağlığı profesyonellerinin koordinasyonunda ve ekip çalışması içerisinde gerçekleştirilmelidir. Bu alan profesyonelleri, insan eliyle gerçekleşen ve doğal yolla oluşan travmalara karşı psikososyal uygulamalar eğitiminden geçmelidir. Gelecek sayılarda bu konu gündeme sürekli gelmelidir.

Çocuk refahı alanı, alandan uygulama ve deneyim paylaşımları ile öğrenci yazılarının hep önemsediğimiz konular olduğunu belirtmiştik. Bu sayıda da bu konularda ki yazılar ön plana çıkmıştır. Çocuk refahı alanına yönelik olarak; H.Ü. Sosyal Hizmet Bölümü Doktora Öğrencisi SHU Asiye Erdemir Turgut’un “Almanya Koruyucu Aile Uygulaması”, SHU Fayık Yurtkulu’nun “Cinsel İstismar Mağduru Çocuğun Ailesi İle Görüşme” ve Başkent Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencisi İpek Aksu’nun “Yeşil Sosyal Hizmet Bağlamında Çocuklarla Ekoloji Temelli Eğitim” başlıklı yazıları yer almaktadır. Çocuk Refah Alanına ilişkin farklı bilgiler ve farklı bakış açıları sunmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi Gizem Saban’ın “Televizyon: Öldüren Eğlence Kitabının Sosyal Hizmet Gözüyle Yorumlanması”, SHU Aziz Şeker’in “Sosyal Problemlerin Sosyolojik Muhayyilesi” yazıları farklı pencerelerden bakış açıları sunmaktadır. Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi SHU Merve Deniz Pak’ın “Child 10: Çocuk Kahramanları Ödülü” yazısında, çocuk alanında çalışan iki meslektaşımızın başarılı çalışmaları sonucu uluslararası ödüle layık görülmesi haberi yer almaktadır. SHU’lar Mehmetcan Yazıcıoğlu ve Durkadın Saçlı’nın “Ekolojik Sosyal Hizmetin Gerekliliğine Bir Bakış: Kentte Yaşamak / Kırsalda Yaşamak” yazısı, kentte ve kırsalda yaşama ekolojik sosyal hizmet penceresinden bakmamızı sağlamaktadır.

Derginin farklı başlıklarında öğrenci yazıları hep yer almaktadır. Öğrenci köşesinde Karabük Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi Sevgi Kızıltuğ’un “Bir Puzzle Değil Ki Bu Eksik Nasıl Tamamlanır?” başlıklı serbest yazısına yer verilmiştir.

Kitap tanıtımı köşesinde; Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi Merve Deniz Pak, “Sosyal Hizmette Kayıt ve Raporlama” “Sosyal Hizmet Uygulaması İçin Beceri Geliştirmek” ve SHU Derya Kutay “Çocuğa Yönelik İstismar” kitaplarının tanıtımını yapmışlardır.

Şanlıurfa Özel Yaşam Yolu Bakım Merkezi Sosyal Servis Birimi Meslek Elemanları'nın "Görev Odaklı Yaklaşım: Sosyal Hizmet İçin Bir Uygulama Modeli Örneği 'Güvenlik Kulübesi Projesi'" yazısı, alanda uygulanabilecek projeler hakkında yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Başkanı Prof. Dr. Arzu İçağasıoğlu Çoban "Evrensel Değerler Işığında Sosyal Hizmet Uygulamalarında Çağı Yakalamak Sempozyumu Sonuç Bildirgesi" ni bizimle paylaşmıştır. Paydaş köşesinde, İyi Sosyal Kooperatif Girişimi'nin "1. Topluluk Temelli Hizmetler ve Akran Desteğinin Önemi Sempozyumu 'Geleceğe Dönük Yol Haritası'" yazısı yer almıştır. Alandaki paydaşların ve hizmet alanların yazıları alana farklı gözlerden bakmamıza katkı sağlamaktadır.

Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi, SHU Mehmet Can Aktan "Dr. Tahir Emre Gencer İle Sosyal Politika Ödülü ve Doktora Tezi Üzerine Söyleşi" yazısında, ödül almış tez üzerine görüşleri bizimle paylaşmıştır. SHU Ertuğrul Açıl'ın "Erkek Sosyal Hizmet Uzmanlarının Erkeklik Algısı Üzerine Bir İnceleme" yüksek lisans tezi, tez tanıtımı köşesinde yerini almıştır. Başkent Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencileri Ezgi Ecem Gökdunda ve Rabia Hamsici, "Sosyal Hizmeti Aile Terapisiyle Buluşturan Ekol: Virginia Satir" yazısında, Satir hakkında bizleri bilgilendirmişlerdir.

SHUDER Muğla Şube Başkanı SHU Ertan Öztürk, "Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Kampı" yazısında, öğrenciler ve meslektaşlarımız tarafından çok talep gören ve uluslararası katılımlı olan Sosyal Hizmet Kampı hakkında bizlere aydınlatıcı bilgiler sunmuştur.

Şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkesi gereği yine bu sayıda da SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu faaliyet raporuna yer verilmiştir. 2019 Yılı Temmuz-Aralık aylarını kapsayan 6 aylık faaliyet raporu da meslektaşlarımızın ve üyelerimizin bilgisine sunulmuştur.

Görüş ve önerileriniz, katkılarınız bizim için çok değerlidir. Her türlü çalışmanızı, görüş ve önerilerinizi bizimle paylaşabilirsiniz. Alanda yapmış olduğunuz değerli çalışmalar sosyal hizmet literatüründe yer almalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Bu aktarımda köprü olmak isteriz.

Bu Derginin ortaya çıkmasında emek veren herkese özverili çalışmaları ve katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Derginin başta meslektaşlarımız ve öğrencilerimiz olmak üzere ilgi duyan herkese yararlı olması diliyorum.

Sevgi ve saygılarımla. 20 Şubat 2020

Abidin ÖZDEMİR
Editör
Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kurulu Adına

ALMANYA KORUYUCU AİLE UYGULAMASI

Asiye ERDEMİR TURGUT¹

Giriş

Çocuk koruma sistemi, çocukların şiddet, istismar ve ihmalden korunmasını amaçlamaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 19. maddesi, tüm çocukların korunmasını öngörmektedir. Çocukların bakım, koruma, her türlü ihmal ve istismardan korunması görevi öncelikle biyolojik ailelerine verilmiş olup, ailelerin görevlerini yerine getirememesi durumunda çocuk öncelikle koruyucu önleyici destek hizmetleriyle aile veya akraba yanında desteklenmekte, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise korunma ve bakım altına alınmaktadır. Koruma ve bakım altına alınan çocuklar kendilerine en uygun sosyal hizmet modellerinden faydalandırılmaktadır. Koruma ihtiyacı olan çocukların alternatif bakım modellerinden olan koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması sağlıklı psiko-sosyal gelişimleri açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Çocuk Koruma, Koruyucu Aile, Almanya Koruyucu Aile Uygulaması*

Koruyucu Aile Uygulaması

Çocuk koruma hizmeti, çocuğun yüksek yararını her koşulda gözeterek çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevreden kaynaklanan ihmal, istismar gibi risklerin önlenmesi amacıyla çocuğu gerektiğinde içinde bulunduğu sosyal çevreden uzaklaştırabilir. İçinde bulunduğu sosyal çevreden uzaklaştırılan çocuğun kendine en uygun olan sosyal hizmet modelinden faydalandırılması, çocuk koruma sisteminin en temel unsurudur. Koruyucu aile, son yıllarda önemi giderek artan bir uygulama olup, koruma ihtiyacı olan çocukların biyolojik ailelerinin koşulları düzelinceye dek sağlıklı bir aile ortamında büyümelerini sağlayan bir hizmet modeli olarak tanımlanabilir.

Miller (2013:141) koruyucu aileyi; “Çocukların kendi evleri dışında 24 saatlik aile (yerine) bakımı olarak tanımlamaktadır. Aile ve çocuklar üzerine yapılan çalışmalarda ailelerinden ayrı yaşamak zorunda kalan çocukların % 80 oranında psiko-sosyal sorunlar yaşadığı, kurum bakımı hizmetinden faydalananların koruyucu aile yanında olanlara göre daha fazla sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.” (Miller, 2013:142).

Kurum bakımındaki çocuklar/gençler; ebeveynlerin ölümü, hastalığı, aile içi geçimsizlik, anlaşmazlıkla sonuçlanan boşanma, terk süreci ve sonrasında olumsuz etkilenen çocuklardan/gençlerden oluşmaktadır. Çocuklar/gençler fiziksel, psiko-sosyal gelişimleri karşılanamadığından, uyumsuz, suçlu ve korunmaya muhtaç haldedir (Miller, 2013: 134).

¹ SHU, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Doktora Öğrencisi

Korunma ihtiyacı olan çocuklar için onlara uygun sosyal destek sistemlerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Sosyal desteğin, bir kişinin stresle başa çıkma kapasitesinde önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Dunst ve Trivette sosyal desteği “başkalarının sağladığı iyilik halini korumak veya zor yaşam olaylarına adaptasyonları teşvik etmek için sağlanan duygusal, psikolojik, fiziksel, bilgilendirici, araçsal ve maddi yardım” olarak tanımlar (Metzger, 2008:118).

Koruyucu aile ve evlat edindirme hizmeti çocuklar için önemli bir koruma biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Bu hizmetlerin, ihmal ve istismar edilen çocukların toplumda yeniden bütünleşmesi için etkili bir destek olduğu düşünülmektedir. Koruyucu aile bakımı ihtiyacı olan çocukları güvenli, sosyal açıdan istikrarlı ve koruyucu bir ortam içinde barındırarak sosyal dışlanmayı da önler (Ferrara, ve Diğerleri 2016:271).

Araştırmalar, özel bakım gerektirecek bir sağlık sorunu olmadığı sürece, küçük çocukların, toplu bakım hizmetlerinde kalmamasını gerektiren sonuçlar ortaya koymaktadır. Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde; güven duygusu, kendine güven, bilinç gelişimi, empati kurma, problem çözme, odaklanarak öğrenme ve dürtü kontrolü gibi kazanımlar gelişmektedir. Koruyucu aile hizmeti, ilk çocukluk dönemindeki, kritik nörolojik ve bilişsel gelişim açısından bakım kalitesinin yüksek olması nedeniyle çocukların bir taraftan bilişsel gelişim, eğitim olanakları, okul kazanımları ve sosyal becerilerini artırırken, diğer taraftan kurum bakımı altında olan çoğu çocuğun yaşadığı iletişim problemlerini de azaltmaktadır. Araştırmalar çocuğun, aile bireyleriyle ilişki kurmasının etnik, kültürel, dil ve dini ya da manevi kültürünü tanıması ve gelişimi açısından önemine dikkat çekmektedir. Örneğin, Romanya’da, koruyucu aile yanında kalan 4-5 yaşındaki çocukların IQ düzeylerinin, kurum bakımında kalanlardan 10 puan fazla olduğu gözlenmiştir (CSSP, 2009; akt. Erdal, 2014:180).

Evlat edinme sürecinin uzun süren resmi işlemleri içermesi, bu süreçte çocukların aile bakımından mahrum bırakılmasının önlenmesi amacıyla koruyucu aile hizmeti bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Koruyucu aile uygulamaları ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekte olup, çalışmamızda Almanya da koruyucu aile uygulamalarına ilişkin bilgiler paylaşılacaktır.

Almanya Koruyucu Aile Uygulaması

Aile yanında tam zamanlı bakımın yasal dayanaklarının başlangıcı 19. yüzyıldaki düzenlemelere uzanmaktadır. Aile yanında bakıma ihtiyacı artıran sosyal sorunların başında evlilik dışı doğan çocukların korunması amacı bulunmaktadır. O dönemde evlilik dışı doğan çocukların birçoğu devlet korumasına verilmekteydi ve çocukların erken yaşta ölüm oranları oldukça fazlaydı. İkinci Dünya Savaşından sonra, Nazi diktatörlüğü döneminde devlet müdahaleleri izlenimi altında ailenin mahremiyetini koruma durumuna özel bir öncelik verilmiştir (Schweige ve Diğerleri 2016:5)

1984’ten beri Alman Anayasasının 6. maddesinin 1 ve 3 fıkraları ailenin anayasal olarak korunmasında koruyucu aileler de yer almaktadır. Bununla birlikte, koruyucu ailenin sosyal bir aile olarak anayasal korunması, 6. paragrafın 2. maddesi uyarınca ebeveyn haklarının sağladığı korumayı içermemektedir.

Buna göre, vesayet sahibi ebeveynlerin anayasal olarak korunan ebeveyn haklarıyla ve koruyucu ailelerin sosyal aile olarak korunması ile ilgili olarak prensipte ebeveyn haklarına öncelik verilmiştir. Ebeveyn haklarının sınırlamaları sadece çocuğun yüksek yararı için mümkündür (Schweige ve Diğerleri 2016:6).

Almanya’da çocuk koruma sisteminde Aile İlişkileri Bakanlığı merkezi yetkili makamdır. Çocuk koruma sistemine hâkim ilke yerindelik ilkesidir; bu ilkeye göre devlet, hizmet sunum sorumluluğu ve yetkisini yerel idarelere ve STK’lara devretmektedir. Yani, çocuk ve gençlere ilişkin sosyal hizmetler yetki devrini esas alan bir sistem üzerinden işlemektedir. STK’lar Alman çocuk ve gençlik sosyal yardım sistemi içinde güçlü bir yere sahiptir (Eric Van ve Diğerleri 2016:2).

Almanya’da Gençlik Daireleri, bir sivil örgütlenme olarak başvuruları yerel otoritelerden bağımsız bir şekilde kabul etmekte ve yürütmektedir. Sorunları olan veya zor durumdaki çocuk ve gençler için bir başvuru merkezi konumundadır. Bununla birlikte, çocuk ve gençlerin yetiştirilmesi, bakımı ve eğitimi gibi hususlarda ailelere destek veren Alman Gençlik Daireleri; çocuk bakımı organizasyonlarından eğitim danışmanlığına, gençlere yönelik hizmetlerin desteklenmesinden çocukların iyilik halinin (kindeswohl) korunmasına kadar geniş bir çerçevede çalışmalarını yürütmektedir. Almanya’da “Jugendamt” diye adlandırılan Gençlik Dairesi, Çocuk ve Genç İnsanlara Yardım Kanunu (Kinder- und Jugendhilfegesetz)” kapsamında faaliyetlerini yürütmektedir. Müstakil bir yasa olan bu yasa 24 bölümden oluşmaktadır. Ancak esas itibarıyla gençlik daireleri VIII. Sosyal Kanun Kitabı (Sozialgesetzbuch VIII) hükümlerine göre faaliyet göstermektedir (Babic, Plutu, 2007:18).

Tarihsel süreç içinde bakıldığında Alman Gençlik Dairesi (Jugendamt) ilk olarak 1900’lü yılların başında kimlik kazanmaya başlamış ve İkinci Dünya Savaşı sonrası (1947-1953) İçişleri Bakanlığı’nda polis teşkilatının bir birimi olarak faaliyet göstermiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında savaşın getirdiği ağır yıkımda açlıktan ve bakımsızlıktan ölme tehlikesi ile karşı karşıya kalan birçok çocuğu koruma altına almıştır. 1953’den sonra Gençlik Dairesi İçişleri Bakanlığı’ndan alınarak ilçe belediyelerine bağlanmıştır. 1961 yılında ise Gençlik Dairesi yetki alanını belirleyen gençlik yasası ile (ki bu yasa 1922 imparatorluk gençlik yasasına dayanır) kurumun yetkileri güçlendirilmiştir. 1970’lere kadar daha çok kontrol ve müdahale kurumu olarak çalışan Gençlik Dairesi 1970’lerden sonra çocuk, genç ve ailelere sosyal, pedagojik ve psikolojik yardım sağlamak üzerine odaklanmıştır. 1990’ların sonunda ise Almanya Federal Meclisi’nin düzenlediği 8. Sosyal Kanun Kitabı’nda bulunan (Sozialgesetzbuch) Çocuk ve Gençlik Yardım Yasası ile bugünkü esas yetkilerini almıştır (Eric Van ve Diğerleri 2016:2).

Gençlik dairesinin başlıca görevleri şunlardır;

- 1- Ebeveynlerin çocukları üzerindeki davranışlarını devlet kontrolü altına almak,
- 2- Çocukları ve gençleri her türlü tehlikeden korumak (gerekirse kendi anne-babalarından da)

- 3- Çocuk eğitiminde anne-babaya yardımcı olmak, evlatlık edinmede, nafaka davalarında, velayet ve ziyaret hakkı davalarında danışma görevi üstlenmek,
- 4- Çocuklarla ilgili davalara katılmak ve aile mahkemelerinin karar vermesinde yardımcı olmaktır. Bu hususlar 8'inci Sosyal Kanun Kitabının 1 inci ve 8 nci maddelerinde açıklanmaktadır (TBMM,2013: 9).

Çocuklara ve gençlere yönelik temel federal yasal çerçeve, 1990/1991'de yürürlüğe giren Sosyal Yasalar, Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Sozialgesetzbuch (SGB) VIII'dir. Alman çocuk ve gençlik sosyal refah sistemi "erken müdahale ve önleyici çalışmalar" yaklaşımı üzerine kurulmuştur. Gençlik Daireleri çocuk ve gençler için sosyal hizmet ve yardım sağlayan bir kuruluştur. Aynı zamanda mali yardım projeleri de geliştirmektedir. Kurumun çocuk bakımı ve gençliğin refahının korunmasına ilişkin uygulamaları resmi olarak 21 yaşına kadar devam etmektedir (National Report, 2016:4).

Almanya'da tüm ilçelerde, belediye ve kaymakamlıklarda hizmet veren Gençlik Daireleri; Gençlik Yardım Kurulu ve Gençlik Dairesi İdaresi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Gençlik Yardım Kurulu, gençlerin ve ailelerin sorunlarına karşılık vermek, hizmetler geliştirmek ve desteklemek için planlamalar yaparken, Gençlik Daireleri, gençlik yardım kuruluşlarının aldığı bu kararları uygulamakla yükümlüdür. İdarede sosyal eğitimciler, sosyal hizmet uzmanları ve idare memurları görev yapmaktadır. Almanya genelinde yaklaşık 600 gençlik dairesi bulunmaktadır. Gençlik Daireleri çocuk ya da gencin refahı tehlikeye düştüğü durumlarda çocuk ya da genci koruma altına alabilmekte, bünyesindeki yetiştirme yurtlarına yerleştirebilmekte ya da koruyucu ailelere verebilmektedir. Bakım kuruluşlarında genellikle ailelerinden alınan gençler barınırken, daha küçük çocuklar için ise koruyucu aile formülü uygulanmaktadır. Ailelerde çocukların korunması adına müdahale çerçevesi, "Kindeswohlgefährdung" "çocuğun yararı için risk" adındaki yasal terim ile sağlanmıştır. Bu herhangi bir devlet müdahalesinin merkezi kriteridir "Çocuğun yararına risk" terimi, yasal olarak, ebeveyn otoritesinin kötüye kullanılması, çocuğun ihmali veya istismarını içerir (Reimer, 2009:6).

Bakım ve evde bakım, çocuk ve gençlik refahı yasası uyarınca çocuk yetiştirme desteği kategorisine giren bakım biçimleridir (Alman Sosyal Güvenlik Kodu (SGB) VIII). " Çocuk yetiştirme desteği" terimi (SGB VIII'nin 27. Bölümleri), çok çeşitli bireysel, pedagojik ve terapötik önlemleri kapsar. Almanya'da, çocukların bakım ve evlat edinmeleri ev dışı çocuk sosyal bakım hizmetleri olarak anlaşılmaktadır. Bir evde ya da evde yaşayan bir ailenin, bir koruyucu ailenin ya da başka bir yerleşim biriminin (örneğin, destekli bir grup evi) 24 saat konaklama, yani gündüz ve geceyi kapsarlar ve bu nedenle evde bakım olarak tanımlanırlar. Almanya'da, evlat edindirme, koruyucu aile ve kuruluş bakımı, ev dışı temel çocuk bakım hizmetleridir (National Report, 2016:5).

Almanya'da çocuk ve gençlik hizmeti sistemi, genel olarak üç kategoriye ayrılmaktadır:

1. Aile yanında destek hizmetleri

2. Ailelerinin evine gece kalmak için dönen çocuklar için günlük bakım grupları
3. Koruyucu aile ve kuruluş bakımı gibi alternatif bakımlar (Harder, Zeller, Lopez, Köngeter, Knorth, 2013: 208).

Çocuk koruma modelleri arasında bulunan koruyucu aile “farklı sebeplerle biyolojik ailesi yanında bakımları sağlanamayan çocukların eğitimi, bakımı, koruma ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak üstlenen aile ya da kişiler” olarak tanımlanabilir.

Almanya’da koruyucu aile olmanın şartlarına baktığımızda; şartlar arasında Alman vatandaşı olma şartı yer almamaktadır. Alman vatandaşı olma şartı olmamasıyla birlikte farklı bir uyruğa sahip kişilerin koruyucu aile olmayı istemesi durumunda Almanya’da yeterli süre için ikamet izninin bulunması gerekmektedir. Yine şartlar arasında koruyucu ailelerin evli çiftler olması beklenmemektedir. Önemli olan çocuğa ayrılacak yeterli zamanın olması, finansal olarak koruyucu ailelik ödeneğinden bağımsız olarak geçimini sağlayabiliyor olmasıdır. Uzun süreli bakımlarda da koruyucu aile ve çocuk arasındaki yaş farkının 45’ten fazla olmaması gerekmektedir. Farklı yaşam deneyimlerine sahip olanlar, boşanmış ya da tek ebeveyn olanlar, LBGT’li bireyler koruyucu aile olabilirler. Bunun yanı sıra bir çocuğun akrabaları da koruyucu ailesi olmak için başvuruda bulunabilirler (www.koruyucuaille.de).

Almanya’da koruyucu aile olmak isteyenlerin 2004 yılından beri yürürlükte olan yasaya göre koruyucu aile eğitimi almaları gerekmektedir. Koruyucu aile olmak için başvuran ailelerin koruyucu aile statüsü kazanabilmesi için bir takım aşamalardan geçmesi gerekmektedir. Bu aşamalar bilgilendirme toplantısı, hazırlık semineri ve inceleme süreçleridir. Söz konusu aşamaları tamamlayan, adli sicil kaydı bulunmayan aileler koruyucu aile olabilmektedir. Aileler koruyucu aile olduktan sonra her aşamada danışman yardımı alabilmektedir. Hazırlık seminerinde koruyucu ailenin gündelik hayatında önemli olan konu alanları, çocuk gelişimine ilişkin bilgiler verilmektedir. Koruyucu aile adaylarının ebeveynlik becerileri, kaygıları, sınırları gibi konulara ilişkin çeşitli bireysel ve grup çalışmaları yapılmaktadır. Bilgilendirme toplantılarına, tecrübelerini aktarmak ve soruları yanıtlamak amacıyla koruyucu ailelerde katılım sağlamaktadır (<https://www.berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/pflegekinder/>).

Son yıllarda gençlik refah daireleri ve bazı bölgelerde de kar amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlar, koruyucu ailelere yönelik bazen de koruyucu ailede bulunan çocukların kendi durumlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olmaları için eğitimler planlamakta ve atölye çalışmaları vermeye başlamıştır (Harder ve Diğerleri 2013: 209).

Almanya’da koruyucu aile hizmetinde yerleştirilen çocuğun velayet hakkı çoğu zaman öz ailededir. Bazen de çocuğun velayeti §1666 BGB maddesine göre öz ailenin elinden alınıp bir vasiye devir edilebilir. Temel kararlarda (örneğin okul seçimi veya değiştirilmesi, yabancı ülkelere gitme, meslek eğitimi sözleşmesi, aşı izni ve tıbbî müdahaleler/ameliyatlar, taşınmalar) koruyucu ailedeki çocuğun kanuni temsili öz ailede veya vaside kalmaktadır. Vasi bağımsız bir kişi, bir dernek veya gençlik dairesi de olabilir (www.koruyucuaille.de).

Almanya da 5 farklı statüde koruyucu aile hizmet modeli bulunmaktadır. Bu modeller; korunma ihtiyacı bulunan çocuğun durumu, koruyucu aile hizmetini sağlayan kişiler, koruyucu ailenin eğitim durumu ve koruyucu aile hizmetinin süresine göre belirlenmiştir.

Koruyucu aile hizmet modellerinden olan nöbetçi koruyucu aile, biyolojik ailelerine dönmelerine ilişkin süreçleri belirsiz olan çocukların kendilerine ilişkin hizmet modeli belirleninceye dek geçici olarak yerleştirildiği ailedir (www.koruyucuaile.de).

Kısa süreli koruyucu aile uygulamasında üç ila altı ay arasında süren bir süreç vardır. Bu modelden, sınırlı zaman diliminde acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kurum bakımına yerleştirilmemiş veya kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar faydalandırılır (<https://www.berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/pflegekinder/>)

Uzun süreli koruyucu aile uygulamasında; öz ailesine dönebilme olasılığı bulunmayan ya da kalıcı olarak öz ailelerine dönemeyen çocuklara bakım sağlanır. Çocukların sadece bir kriz durumunu aşmak için değil yetişkin olana kadar yanlarında kalabilecekleri bir koruyucu aileye olan ihtiyaçları, bu bakım modeliyle karşılanmaktadır. Bu model biyolojik ailenin çocuğu ile tekrar bir araya gelmesinin mümkün olmadığı durumlarda uygulanır (www.koruyucuaile.de).

Korunma altına alınan çocukların akrabalarına verilmesi, her koruyucu aile modeli kapsamında gerçekleştirilebilir. Kanunlarda, akrabaların çocukları alma konusunda diğer genel şartları yerine getirmeleri durumunda öncelikleri bulunmaktadır (www.koruyucuaile.de).

Uzmanlaşmış koruyucu aile sistemine ise ailelere özel gereksinimi olan çocuklar verilmektedir. Bu modelde koruyucu ebeveynlerin buna uygun bir pedagojik eğitimleri ve/veya uzun yıllar eğitim tecrübeleri bulunmaktadır. Uzmanlaşmış ailelere diğer koruyucu aile modellerine göre daha fazla ücret verilmektedir (Harder ve Diğerleri 2013: 208).

Almanya çocuk koruma istatistiklerini incelediğimizde; 2016 yılı itibariyle kurum bakımında bulunan çocuk sayısı 121.000'dir. Koruyucu aile yanında ise 86.000 çocuk bulunmaktadır. Toplam bakım altında bulunan çocuk sayısı 207.000'dir. Bakım altında bulunan çocukların %56'sı kuruluş bakımında bulunurken; %44'ü koruyucu aile yanında bakılmaktadır. 2000 yılında koruyucu ailede olan çocuk sayısı 57.862, 2010 yılında 73.692 dir (Harder ve Diğerleri 2013: 209). İstatistikler bize son yıllarda koruyucu aile hizmetinde gelişmeler olduğunu göstermektedir.

Klaus Wolf, önceden yabancı koruyucu ailelerde olan çocukların oranı %70 ve akraba yanında kalan çocukların oranı %30 iken, günümüzde bu sayı değişmekte, çocukların %70'i akraba koruyucu ailede ve %30'u yabancı koruyucu ailelerde kalmaktadırlar. Bu sayının yükselmesinin sebebi son yıllarda akraba koruyucu aile modeline de artık maddi destek verilmesinin olduğunu belirtmektedir (Wolf, 2008:20).

Değerlendirme ve Sonuç

Son yıllarda birçok Avrupa ülkesinde koruyucu aile hizmetinin, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik en etkin hizmet modeli olduğu görüşü kabul görmektedir. Koruyucu aile uygulamasının, ihmal ve istismar edilen çocukların toplumla yeniden bütünleşmesi için etkili bir destek olduğu düşünülmektedir. Koruyucu aile bakımı ihtiyacı olan çocukları güvenli, sosyal açıdan istikrarlı ve koruyucu bir ortam içinde barındırarak sosyal dışlanmayı da önlediği düşünülmektedir. Bu uygulama, çocukların biyolojik ailelerine yeniden uyum sağlaması için veya evlat edinmeyi bekleyen küçükler için geçici bir refah şekli olarak görülmektedir (Ferrara ve Diğerleri 2016:271)

Almanya’da koruyucu aile olmanın şartları arasında Alman vatandaşı olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Farklı bir uyruğa sahip kişilerin koruyucu aile olmayı istemesi durumunda Almanya’da yeterli süre için ikamet izninin bulunması gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi gereğince anne ve baba çocuğun kendi kültür ve inancında yetişmesini sağlama hakkına sahip hem de bu ödevle yükümlüdür. Almanya’da Gençlik Daireleri (Jugendamt), bir çocuğu koruma altına aldığı anda, onu kendi kültürüne uygun bir aileye yerleştirmeleri gerekmektedir. Ancak, Almanya nüfusunda farklı göçmen toplulukların var olduğu düşünüldüğünde bu uygulamanın pekte mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu durumun koruma altına alınan ve kendi kültürü dışında farklı bir kültürden koruyucu aileye verilen çocukların psiko- sosyal gelişimleri açısından olumsuz sonuçlara yol açabileceği değerlendirilmektedir.

Almanya koruyucu bakım hizmetleri konusunda, evrensel olarak kabul edilmiş standartlara sahip olmadığı ve Avrupa ülkeleri arasında kurum bakımında olan çocuk sayısının fazla olması nedeniyle eleştirilmektedir (Ferrara ve Diğerleri 2016:271).

Almanyada geçtiğimiz son on yılda kurum bakımı sektörü, kavram ve yöntemlere yansımaları bakımından istikrarlı bir şekilde ilerlerken, koruyucu aile sektörü bu sürece daha yeni başlamıştır. Son dönemde geleneksel koruyucu ailelik, akraba/yakın çevre koruyucu ailelik ve “profesyonel” koruyucu ailelik modelleri arasında hem kısa hem de uzun süreli yerleştirmelerde farklılaştırmalara başlanmıştır (Harder. Ve Diğerleri 2013: 209).

Almanya da son yıllarda akraba koruyucu aile modeline de maddi destek verilmesinin ardından, bu hizmet modeline yönelik sayılarda artışlar olduğu değerlendirilmektedir. Bu da koruyucu aile hizmetinin geleneksel gönüllülüğe dayandığını göstermektedir.

2014 yılından beri koruyucu aile eğitimlerinin zorunlu olmasıyla birlikte koruyucu aile hizmetinde profesyonelleşmeye yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Koruyucu ailelerin kendilerine veya koruyucu ailede bulunan çocukların kendi durumlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olmaları için eğitimler planlanmaktadır. Eğitimler; Gençlik Daireleri, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve sivil toplum

kuruluşları tarafından verilmektedir. Koruyucu aileye ilişkin tüm süreçlerde Sivil Toplum Kuruluşları oldukça etkin olup, Gençlik Daireleri ile eşgüdümlü olarak çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Kaynakça

- Babic, B.,Plutu, L. (2007). Participation in residential child care in Germany. *Scottish Journal of Residential Child Care*. Volume 6 No.2, 18-25.
- Erdal, L. (2014). Türkiye' de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli. *Sosyoekonomi*, 171-192.
- Eric van, S., Witte , S., Miehlbradt, L., Kindler, H. (2016). Briefing on the German Child Protection System. *Hestia*, 1-7.
- Ferrara, P., Corsello, G., Nigri, A., Ehrich, J., & Mantavani , M. P. (2016). Fostercare: AFragile Reality Needing Social Attention and Economic Investments. *European Paediatric Association Pages*, 270-272.
- Harder , A. T., Zeller , M., Lopez, M., Köngeter, S., & Knorth, E. J. (2013). *Psychosocial Intervention Elsevier*, 203-213.
- Miller, C. L. (2013). Adoption and Foster Family Care. *Development-Behavioral Pediatrics*.
- Metzger, J.(2008). Resiliency in Children and Youth in Kinship Care and Family Foster Care. *Child Welfare League of America*. 115-140.
- National Report (2016). Germany .Schröer, W., Thomas ,S.,Ehlke, C., Mangold, C., Oehme, 2-39.
- Reimer, D. (2009). *La revue internationale de l'éducation familiale*. L'Harmattan.
- Schweige, K., Harms, M., Walper, S., & Fegert, J. (2016,). *Pflegefamilien als soziale Familien, ihre rechtliche Anerkennung und aktuelle Herausforderungen*. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, s. 1-58.
- Taru, K. (2017). Child development in foster family care – what really counts?. *European Journal of Social Work*. 107-120.
- T.B.M.M. (2013). *Almanya, Hollanda ve Belçika Gençlik Dairelerinin Türkiye Kökenli Çocuklara Yönelik Uygulamalarına İlişkin İnceleme Raporu* . Ankara.
- Wolf, K.(2008). Fostercare Research in Germany. A Critical Review. *Adoption& Fostering* .Volume 32. s. 19-30.

İnternet Kaynakları

- <http://www.bilgesam.org/incele/77/-almanya%E2%80%99da-koruma-altina-alinan-cocuklar-ve-jugendamt>
- http://www.uni-siegen.de/foster_care_research/network_conferences/1st_conference/files/foster_20care_20in_20belgium.pdf
- <https://www.berlin.de/sen/jugend/familie-und-kinder/pflegekinder/>
- <http://koruyucuaille.de/index.php/linkler>.
- [www. destatis.de.com](http://www.destatis.de.com).

CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUĞUN AİLESİ İLE GÖRÜŞME

Fayık YURTKULU¹

GİRİŞ

“Çocuk” kavramı, insanlığın gelişim aşamaları tarihine baktığımızda toplumların yapılarına, kültürlerine, inançlarına, ekonomilerine göre süreç içinde değişen bir kavramdır. Geldiğimiz çağda ise, uluslar arası sözleşmelere imza atmış taraf ülkelerce temel alınan Çocuk Hakları Sözleşmesi’ 1. maddesine göre “Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır” (UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme).

Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 19. “1)- Bu Sözleşme’ye Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar. 2)- Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.” demektedir (UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 2020).

Yani Çocuk Hakları Sözleşmesi taraf devletlere “ Sosyal Devlet” olmanın bütün gereklerini tanımlanmış ve bu kriterlere dayalı olarak çocuğun yüksek yararını gözetecek şekilde hizmet sunumu yapılmasını temel şart koşturmuştur.

Cinsel istismar, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından “bir çocuk ve bir yetişkin arasında ya da bir çocuk ile başka bir çocuk arasında güven, güç ya da sorumluluk ilişkisi içinde, diğer kişinin ihtiyaçlarını tatmin etmek ya da karşılamak üzere yapılan aktivite” olarak açıklanmaktadır (Tanımlar, istatistikler ve kanundaki karşılıklarıyla çocuk istismarı, 2020).

Dünya Sağlık Örgütü’nün 1985’de yapmış olduğu tanıma göre ise “*çocuğun, sağlığını, fizik gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı*” olarak kabul edilir (Tanımlar, istatistikler ve kanundaki karşılıklarıyla çocuk istismarı, 2020).

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı

Türk Tabipleri Birliği'nin çocuk istismarı tanımı ise “Çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin seksüel stimülasyonu (uyarımı) için kullanılmışsa, çocuğun cinsel istismara uğradığı kabul edilir. Cinsel istismar bir çocuğun bir başka çocuk üstünde belirgin bir gücü veya kontrolü söz konusuysa ya da bariz bir yaş farkı varsa da gerçekleşebilir.” Şeklinde (Tanımlar, istatistikler ve kanundaki karşılıklarıyla çocuk istismarı, 2020).

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi ise, çocuk ve yetişkin arasındaki temas ve ilişkinin, o erişkin veya başka bir kişinin cinsel uyarımı için kullanılmasını cinsel istismar olarak tanımlamaktadır (Çocuk Bakım Kuruluşlarında Çalışan Personele Yönelik İstismarla Mücadele Rehber Kitapçığı, 2020).

Çocuk cinsel istismarı, çocuk haklarının ağır bir ihlali ve dünyanın her yerinde, bütün ülkelerinde yaşanan bir gerçeklik, aynı zamanda toplumlar için göz ardı edilmemesi gereken bir halk sağlığı sorunudur. Toplumun bütün katmanları ve yaş gruplarında; evde, okulda, sokakta, işyerlerinde, hastanede ibadethanelerde; yani yaşamın içinde, çocuğun bulunabileceği her yerde gerçekleşebilmektedir. Saldırganların (masumiyet karinası, suç tespit edilene kadar herkes suçsuzdur, bu nedenle doğru terim **kuşkulu örseleyicilerin**) çoğu çocuğun yakından tanıdığı ve güvendiği, erişkin ve genellikle erkek yakınlarıdır.

Şunun altını özenle çizmek gerekmektedir ki; bireylere yönelik cinsel saldırı sanılanın aksine bir hastalık değildir, kişinin cinsel dokunulmazlığına karşı işlenen, affedilmesi, cezada indirim yoluna gidilmesi veya tecavüzcüsü ile evlendirilmesinin mümkün olamayacağı, ağır bir suçtur. Bu nedenle toplumumuzda yaygın kanının aksine her çocuk istismarcısı, düşünüldüğü gibi pedofil değil, kendi zevkini tatmin etme uğruna, çocuğa bilerek ve isteyerek zarar veren canı kişidir.

Dünyada ve ülkemizde çocuk cinsel istismarının yaygınlığıyla ilgili yapılan bilimsel çalışma ve araştırma sonuçlarının ortak verilerine göre; cinsel istismara maruz kalan çocuk ve ergen nüfusunun %71'i kız, %29'u erkektir. Yani her 3 kız çocuğuna karşılık 1 erkek çocuk istismar mağdurdur. Olguların yaklaşık yarısında yineleyici cinsel istismar vardır. Yine araştırma sonuçlarına baktığımızda yaşamları boyunca en az bir kez cinsel saldırıya maruz kalan ergenlerin oranının %21 olarak bildirildiği görülmektedir. Adli süreç içerisinde ortaya çıkarılan cinsel istismar olgularının yaklaşık % 20-25'ini enstest olguları oluşturmaktadır

ÇOCUK İZLEM MERKEZLERİ (ÇİM)

Çocuk İzlem Merkezi, cinsel istismar şüphesi olan çocuğun bu konuda özel eğitim almış profesyonel meslek elemanı tarafından çocuğun yüksek yararı gözetilerek ve ikincil bir travmaya sebep olmaksızın beyanının alınması, adli muayenenin yapılması, adli raporun hazırlanması ve aile görüşmesinin de yapılması için gereken nitelik ve kriterleri taşıyan personel ve ekipmanın bulunduğu bir merkezdir.

Son yıllarda çocuğa karşı cinsel istismar vakalarındaki artış nedeniyle istismar mağdurlarını değerlendirmek, tedavi etmek ve izlemek için üniversite hastanelerinde oluşturulan “Çocuk Koruma Birimi” gibi birimlerin Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastanelerde de multidisipliner bir yaklaşımla kurulmaya başlanması önemli bir gelişmedir.

Çocuk İzlem Merkezleri; çocuklara yöneliktir ve sadece cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik hizmet verir. Adli süreç aşamasında mağdur çocuğun ifadesinin alımında kullanılır.

Adli görüşme odalarının aksine Adliye dışında olup ÇİM kriterlerine uygun hastane kampusu içerisinde yer alır ve koordinasyonu Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

Çocuklara yönelik cinsel istismar ile mücadele kapsamında Sağlık, Adalet, İçişleri, Milli Eğitim Bakanlıkları, Adli Tıp Kurumu, SHÇEK ve üniversitelerin çocuk birimlerinin 2009 - 2010 yılları içerisinde yürüttüğü eş güdümlü yapılan ortak çalışmalar sonucunda 2010 yılı içerisinde Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda Çocuk İzlem Merkezi kurulması konusunda görüş birliğine varılmıştır. Bu süreçte Çocuk İzlem Merkezi’nde görev alacak profesyonel meslek elemanları belirlenmiş, belirlenen Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolog, Rehberlik ve Psikolojik Danışman meslek grubundaki bu personele, Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla ilgili teorik ve adli görüşme ilkelerini de içine alan, uygulamaya yönelik hizmet içi eğitimler Mayıs- Temmuz 2010 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Kampüsü içerisinde yer alan Sosyal Pediatri Kliniğinde Prof. Dr. Betül Ulukol koordinatörlüğünde ilgili akademik bilim insanları tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yapılan protokol çerçevesinde pilot il olarak belirlenen Ankara’da Türkiye’nin ilk Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) Sağlık Bakanlığı’na bağlı o zaman ki ismiyle Dışkapı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Onkoloji Hematoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde Ekim 2010 tarihinde kurulmuş ve ilk vakalarını almaya başlamıştır. Kurumun fiziksel altyapısının yetersiz olması nedeniyle sonraki dönemlerde Batıkent’te Yenimahalle Devlet Hastanesi bünyesinde bulunan binaya taşınmış olup halen bu binada hizmet vermektedir. Çocuklara yönelik cinsel istismar ile mücadele kapsamında Çocuk İzlem Merkezlerinin kurulmuş olması çok önemli bir adımdır.

ÇİM’nin ilk açıldığı dönemde görevli olarak ÇİM’ e gelen, şimdi ismini hatırlayamadığım bir Çocuk Savcısı; “Türkiye ÇİM’leri açmakla Çocuk Hukuku alanında 50 yıl ileri gitmiştir” ifadesini kullanarak olumlu değerlendirmede bulunmuştu.

Çocuk İzlem Merkezi, cinsel istismar şüphesi olan çocuğun beyanının çocuk dostu bir ortamda alınmasının ardından adli ve tıbbi muayenesi, sosyal hizmet desteği ve aile danışmanlığı verilerek adli merciler için gereken adli ve mesleki görüş raporlarının hazırlandığı bir merkezdir. Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezlerinde Görevlendirilecek Adli Görüşmeci Eğitimi Eğitim Modülü içerisinde, Çocuk İzlem Merkezinin amaçları;

1. Cinsel istismara uğrayan çocuğa inceleme ve tedavi aşamasında gerek görülen sağlık, eğitim, kolluk kuvvetleri, hukuk ve adalet sistemi gibi işbirliği yapılması gereken diğer kamu kuruluşları ile eşgüdüm içinde hizmet sağlanması,
2. Güvenli ve çocuk dostu ortam ile çocuktaki travmanın etkilerinin azaltılması, korunma altına alınması gereken olgularda, çocuğun kalabileceği uygun bir ortam sağlanıncaya kadar geçici bir süre barınma, beslenme, giyim, sağlık ve güvenlik gereksinimlerinin karşılanması,
3. Ailenin yaşadığı travmanın ve yaşanan olayın sağlıklı değerlendirilmesi amacıyla aile ile görüşülmesi,
4. Ailenin ilk danışmanlık gereksinimlerinin karşılanması

şeklinde kısaca sıralanmıştır

Çocuk İzlem Merkezi, 7/24 saat görev yapan, nöbet ve icap hizmetlerini de çalışmasında esas alan çocuk dostu bir kurumdur. İlk kuruluş aşamasında kurumda, adli tıp uzmanı, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, hemşire, rehberlik ve psikolojik danışman, sekreter, güvenlikten sorumlu polis memurları, adli işlem sonrası mağdur çocuğa yönelik alınacak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı'nı ilgilendiren işlemleri gerçekleştirmek amacıyla AÇSHB'ni temsilen bir sosyal hizmet uzmanı görev alırken, süreç içerisinde tayinler, görevlendirmeler ve Sağlık Bakanlığı tarafından ÇİM'lerde görev alacak personele yönelik belirlenen kriterler doğrultusunda personel değişimine gidilmiştir. Kuruluşundan beri Adliyede çocuk bürosunda görevli bir cumhuriyet savcısı ve CMK tarafından görevlendirilen avukatlar da düzenli olarak her gün adli görüşme için kurumda hazır bulunmaktadır.

Çocuk İzlem Merkezlerinde; çocukla yapılan görüşmelerin ses ve görüntü kaydının yapıldığı ve cumhuriyet savcısı, vaka ile ilgili adli tıp uzmanı, çocuk psikiyatrisi, aile görüşmesi yapan meslek elemanı (sosyal hizmet uzmanı, psikolog) ve çocuğun avukatının görüşmeyi izleyebileceği özel tasarlanmış aynalı oda da mevcuttur.

Mağdur edilen ve/veya mağdur edildiği yönünde şüphe duyulan çocukla ilgili, Çocuk İzlem Merkezine, kolluk kuvvetlerine, hastanelere, okullara veya çocuğun bulunduğu her ortamdan doğrudan ve/veya dolaylı şekilde şikayet veya ihbar gelmesi durumunda bu durum hemen Çocuk İzleme Merkezi'nde görevli cumhuriyet savcısına bildirilir. Cumhuriyet savcısının talimatıyla mağdur çocuk, kolluk kuvvetlerinin bu iş için özel eğitim almış sivil personeli ve sivil aracıyla, mağdur çocuk / gençle yaşananlarla ilgili herhangi bir görüşme yapılmadan, mağdur bireyin Çocuk İzlem Merkezine nakli gerçekleştirilir. Çocuğun ÇİM'e nakli gerçekleşirken Baro tarafından mağdur çocuk için avukat ataması yapılır.

Çocuk İzlem Merkezine getirilen her vakanın öncelikli olarak, mağdur çocuk/gençle görüşme yapacak adli görüşmeci tarafından " kendisine yönelik bir eylem var mı, ne zaman ve kim tarafından" bilgisinin alındığı ön görüşmesi yapılır, alınan bilgi cumhuriyet savcısı, çocuğun avukatı ve ilgili ekip çalışanları

ile paylaşılır. Daha sonra aynalı odanın diğer tarafında bulunan görüşme odasına Adli Görüşmeci ile mağdur çocuk/genç girer ve görüşme odasında, belirlenen görüşme standartlarına uygun şekilde yaşananların anlatıldığı adli görüşme ile bu anlatılanların mahkemede delil olarak kullanıldığı ses ve görüntülü olarak kaydının yapıldığı adli görüşme gerçekleştirilir. Adli görüşme sonrasında ise çocuğun ve/veya kanuni temsilcisinin kabul edip onayladığı tıbbi muayenesi yapılmaktadır. Bu arada yapılan adli görüşmenin ifade tutanağı cumhuriyet savcısı, avukat ve adli görüşmeci ile birlikte yazılarak imza altına alınır. Mağdurla ilgili varsa diğer yasal işlemler gerçekleştirilmektedir.

Mağdur çocuğun yanında ailesi varsa – **öncelikle ailenin istismar ile ilgili bilgi sahibi olup olmadığı öğrenilmeli** – bu önceliğe dikkat ederek, aile görüşmecisi tarafından etik ilkeler ve ailenin tepkisi göz önüne alınarak mutlaka aile görüşmesi yapılmalıdır.

Başbakanlık tarafından 2012 yılında yayınlanan genelgeye göre, çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin kurulması ve bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Bakanlığı'na koordine edilmesi gerekli görülmüştür. Aynı şekilde, zaman içerisinde ülke genelinde Çocuk İzlem Merkezlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (Çocuk İzlem Merkezleri Genelgesi, 2012).

27.11.2019 tarihli Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın yayınladığı Çocuk İzlem Merkezi Listesine göre Türkiye 'de 42 ilde 45 adet Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) bulunmaktadır (Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) Listesi).

Konunun açıklanması açısından Adli Görüşmeci ve Aile Görüşmecisi kavramlarını tanımlama önemli olacaktır: Bu kavramlar yararlandığım kaynakta şöyle tanımlanmaktadır;

Adli görüşmeci: Adli görüşmeci eğitimini tamamlayarak çocukla adli görüşme yapan, bu işlem sırasında çocuğun gelişimini, psikolojik özelliklerini ve yaşadığı travmanın çocukta etkilerini dikkate alarak çocuğun bu süreçte örselenmesini olası olan en üst düzeyde önleyebilme yeteneğine sahip, tercihen çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında görev yapmış hekim, hemşire, psikolog, psikolojik danışman, çocuk gelişimcisi uzmanı ve sosyal hizmet uzmanıdır. Adli görüşme, olayla ilgili bilgi alınmasına, suçun tespiti veya aydınlatılmasına yönelik olarak, kötü davranışın her türü ile karşılaşan, karşılaştığından kuşkulanan ya da kötü davranışa tanıklık eden çocuğun dinlenmesi, alınan bilgilerin tutanağa geçirilmesi ve rapor düzenlenmesi sürecini kapsar (Bağ, Alşen, 2016).

Aile görüşmecisi: Çocuğu istismar eden ya da ettiğinden kuşku duyulanlar hariç olmak üzere merkeze getirilen çocuğun aile bireyleri ile görüşerek olay hakkında bilgi alan, ailenin ve çocuğun olayla ilgili

sorunlarına çözüm bulmak ve yol göstermek üzere danışmanlık hizmeti veren (tercihen Sosyal Hizmet Uzmanı) kişilerdir (Bağ ve Alşen, 2016).

Çocuk İzlem Merkezi yargılama sürecini hızlandırmakta, süresini kısaltmakta, adli soruşturmanın ilgili uzmanlar tarafından yürütülmesini sağlamakta, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda 2. kez travmatize edilmemesinin önüne geçerek soruşturmanın her aşamasında mağdurun yeniden mağdur edilmemesi açısından önemli bir işlevi gerçekleştirmektedir. Bu bakımdan bu uygulama insan haklarına verilen değerin bir göstergesidir (Aydemir ve Yurtkulu, 2012).

AİLELERLE ÇALIŞMA

Öncelikle cinsel istismar vakalarında mağdur çocuğun ailesinin yapısının bilinmesi çok önemlidir. Çocuk ve aileye yönelik gerçekleştirilecek koruyucu, önleyici ve rehabilite edici sosyal hizmet modellerinin planlanması ve uygulanması, aile ile doğrudan yapılacak görüşmelerden elde edilecek bilgiler ışığında gerçekleştirilmelidir.

Aile görüşmecisi (Kişisel görüşüm sosyal hizmet uzmanı olması tercih edilmeli) mümkünse, aileyi ÇİM’e giriş anından başlayarak merkezden ayrılana kadar ki süreçte yani ailenin bekleme odasında, aile görüşme odasına alınırken, görüşme odasından çıktıktan sonra, aile fertlerinin duygusal, düşünsel ve davranışsal tepkileri, konuşmaları, oturuş şekli ve yeri, birbirine yönelik davranışları gibi birçok etmenle ilgili gözlem yapmalı, görüşme sırasında ise görüşmeye, yaşanan olaya, mağdura ve birbirlerine yönelik tepkilerini iyi değerlendirmelidir.

Aile ile görüşme yapacak aile görüşmecisinin dikkat etmesi gereken istisnai durum; yaşanan istismar olayının aile tarafından bilinip bilinmediği ile ilgili gerekli hayati bilgiyi önceden alması gereklidir. Hem aile içinde hem de dışında gerçekleşen cinsel istismar olgularında, en başta çocuğun güvenliğini sağlama ve süreç içerisinde mağduru olası cinsel istismar ve diğer olumsuz davranışlardan koruma için aileyle çalışma, önemli ve detaylı bilgiler sağlamaktadır.

Aile hakkında yapılacak profesyonel odaklı genel değerlendirme; hızlı ve etkin bir şekilde aile örüntülerini, aile üyeleri arasındaki ilişkilerini, ailenin dinamiklerini, güçlü ve zayıf yönlerini, ailesel risk etmenlerini, ekonomik, sosyo-kültürel yapısını ve diğer sistemlerle ilişkilerine ilişkin bilgilerin edinilmesini ve çocuk yararına bir müdahale planı oluşturulmasını sağlar.

Sosyal Hizmet Uzmanları Çocuk İzlem Merkezleri’nde adli görüşmelerden daha çok, mağdur çocuğun yüksek yararı gözetilerek, gelecekte özel yaşamında ve aile içerisinde olumsuz bir durumla karşılaşmaması için, aile görüşmelerine özel önem vermeli, kişisel, sosyal, kültürel hiçbir şeyin etkisi altında kalmadan mağdur çocuğun ailesine yönelik profesyonelce değerlendirme yapmalı ve mesleki açıdan gerekli her türlü hizmet sunumunu gerçekleştirmelidir.

Çocuğa yönelik cinsel suçların olumsuz etkileri aileyi de içine alan bir durum olduğu için bütüncül değerlendirme müdahale açısından çok önemlidir.

Aile ile yapılacak görüşmelerde; ilk olarak ailenin sosyoekonomik değerlendirmesi yapılmalı, ailede her hangi risk faktörü olup olmadığı ile ilgili detaylı bilgiler alınmalıdır.

Bu amaçla; ailede ekonomik durum bozukluğu, işsizliğin olup olmaması, erken yaşta evlilik durumu, ailede özürlü bireyin varlığı, parçalanmış aile olup olmadığı, aile içi şiddetin varlığı, ailede ciddi fiziksel hastalık, alkol, madde kullanımı, istenmeyen gebelik, ebeveynlerden birinin ölümü, çocuk sayısının fazla olması, üvey ebeveyn, evde fuhuşun olup olmaması, ailede ciddi ruhsal hastalığın varlığı, düşük eğitim düzeyi, aile içi geçimsizlik, ebeveynlerden birinin cezaevinde olması, kumar alışkanlığı gibi risk faktörlerinin detaylı şekilde görüşmelerde bilgi olarak alınması gerekmektedir.

Aile görüşmelerinde, aile içinde yaşanması olası her hangi bir sorunun varlığı da araştırılmalıdır. Bu amaçla; Eşler arasında yaşanan anlaşmazlık, ailenin ekonomik geçim sıkıntısı, aile bireyleri arasında sürekli (kronik) hastalık olup olmadığı, eşler arasında cinsel problemlerin varlığı, eşlerin birbirine yönelik ilgisizliği, eşlerden birinin başka biri ile yaşaması / aldatması, ana - baba - çocuk anlaşmazlığı, ev işlerini bitirememesi, çocuklar ile baş edememesi, evdeki diğer bireylerle geçimsizlik, yakın akrabaları ile anlaşamama, dışarıda çalışıp eve zaman ayıramama, yaşanan evin fiziksel yetersizliği, eşin aşırı alkol kullanımı, madde kullanımı ve/veya kumar alışkanlığı sözel, fiziksel, cinsel şiddetin varlığı, yakınlardan birinin ölümü, eve geç gelme, nedensiz evi terk etme, ailede özürlü bireyin varlığı gibi konular araştırılmalıdır.

Aile görüşmelerinde öncelikli olarak; çocukla / gençle ilgili detaylı bilgiler alınmalı, alınan bu bilgiler ile her vakanın özel olduğu, özel bilgilerin ilgisiz üçüncü kişilerle paylaşılmaması ilkesine özenle dikkat edilmeli, gerekli durumlarda ise (örneğin çocukla ilgili alınacak acil koruma kararı, çocuğun hayatının risk altında olması, namus meselesi vb.) hem çocukla ilgili karar verici diğer profesyonel meslek elemanları ile hem de yazılacak aile değerlendirme raporunda öncelikle paylaşılmalıdır.

Aileden çocukla ilgili olarak şu bilgiler özellikle alınmalıdır; kendine zarar verici davranışların olup olmadığı, olumsuz arkadaş çevresinin varlığı, evde yaşanan / yaşadığı sorunlar, evden kaçma davranışı, okulda sorunlar yaşayıp yaşamadığı, okuldan kaçma, altını ıslatma, tırnak yeme davranışı, uygunsuz cinsel davranış, belirgin korkuları, sigara vb. madde kullanımı, kabuslar, saldırganlık / şiddet davranışı, intihar girişiminin varlığı, hırsızlık, yalan söyleme, takıntılı davranışlar, utangaçlık, kardeş kıskançlığı, suça karışma, son dönemde ders başarısında düşme, içe donukluk / durgunluk, dikkat dağınıklığı ve/veya aşırı hareketlilik, son günlerde vücudunda açıklanamayan morluk, kızarıklık vb. gözlenmesi, vb. bilgiler.

Bu bilgilere ek olarak; Çocuğun bebeklik ve çocukluk döneminde geçirdiği önemli bir hastalık ya da ameliyat, kaza vb. öyküsünün olup olmadığı, çocuğun sağlık kurulu raporu var mı? Var ise, ne zaman,

hangi kurumdan ne amaçla alındığı, uyku durumu nasıl, kimlerle uyumayı sever gibi bilgilerde atlanılmaması gereken önemli bilgilerdendir.

Alınan bu bilgilerle; ailenin çocuğunu ne kadar yakından tanıdığı ve ilgilendiği ile ilgili sağlıklı bir değerlendirme de yapılabilir. Bu bilgilerden hareketle çocukla ilgili doğru, pozitif değerlendirme yapılarak, adli süreç içerisinde çocukla ilgili verilecek kararlarda, çocuğun yüksek yararı ön planda tutularak yol gösterici olması sağlanmalıdır.

Bu bilgilerden sonra da sosyal hizmet uzmanı tarafından uygun görülen mesleki müdahale / müdahaleler değerlendirmeli ve görüş olarak ortaya konulmalıdır. Bu müdahale yöntemleri olarak;

Adli, tıbbi ve kurumsal süreçler hakkında bilgilendirme, krizde aileye müdahale, ailedeki risk faktörlerinin tespiti, aile bireylerinin çocuğa yönelik tutumlarının değerlendirilmesi, ailede ve çocukta güçlü yönlerin tespiti ve desteklenmesi, sağlıklı ilgili farkındalık kazandırma, eğitim ile ilgili farkındalık kazandırma, yasal mevzuat, hak, sorumluluk ve yaptırımlarla ilgili danışmanlık, aileye, çocuk, ergen ve cinsellikle ilgili danışmanlık verilmesi, aileye, sonraki süreçteki sağlıklı aile içi iletişim ve dayanışma hakkında danışmanlık, çocuk için güvenli yaşam alanına karar verilmesi, çocuğun ailesine ya da 1. dereceden yakınlarına teslimi, çocuğun yararına olacağı düşünülen bir yakınına teslimi, çocuğun acil koruma kararı ile devlet kurumu çalışanlarına teslimi, çocuk ve ailesi ile ilgili detaylı sosyal inceleme talebi, risk altında olduğundan şüphelenilen diğer çocukların bildirimi, ailenin ihtiyaçları doğrultusunda ilgili kamu kurumları veya STK'lara yönlendirilmesi, vb.'dir.

Aileyle çalışma, cinsel istismara uğramış çocukların sağaltımı açısından önemle ele alınması gereken bir konudur. Cinsel istismarın çocukların psikolojik, sosyal ve bilişsel gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için, çocuğun ailesinden destek alması öne çıkmaktadır. Sistem yaklaşımı doğrultusunda aileyle çalışmanın yapılandırılması, cinsel istismarın sosyal ve psikolojik değerlendirilmesi ışığında gerçekleştirilmelidir (Öztürk, 2009).

SONUÇ VE ÖNERİ

Ülkemizde cinsel istismar mağduru çocukların aileleriyle doğrudan çalışma konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (günümüzdeki yapılanması ortadan kaldırılmıştır) tarafından oluşturulan, benim de ÇİM'de görev yaptığım sırada aileleri rahatlıkla yönlendirdiğimiz,, olumlu ve kalıcı hizmetler sunma konusunda gönderdiğimiz ailelerden de olumlu geri bildirim aldığımız, yaptığı başarılı çalışmalar ile örnek gösterilebilecek **toplum merkezleriyle aile danışma merkezleri modelleri** uygulanmıştır.

Günümüzde bu hizmet modeli benzeri kurum ve kuruluşlar oluşturulabilir. Oluşturulacak kurum ve kuruluşlarda görev alacak olan profesyonel meslek elemanları (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, rehberlik ve psikolojik danışmanı, çocuk gelişim uzmanı) bu merkezlerin bulundukları bölgede

öncelikle risk tespiti yapmak amacıyla çalışmalar yapmalı, bu çalışmalarda ev ziyaretlerini de ön plana çıkarmalıdır. Ev ziyaretlerinde ailedeki risk faktörleri ile aile içi sorunları belirlenmeli, riskli ailelere mesleki görev ve etik sınırlar içerisinde danışmanlık hizmeti sunulmalıdır.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda ortaya konulan, istismar olgularında önemli bir risk grubu olan 0 - 10 yaş arası çocukların belli aralıklarla izlenmesi, cinsel istismarı belirleme, önleme ve tedbir alma konusunda etkili bir yol olacaktır. Bu yaş grubu çocuklara sahip ailelere yönelik belirli aralıklarla ve düzenli olarak yapılacak aile ziyaretleri, koruyucu ve önleyici çalışmaların yanı sıra rehabilitasyona yönelik çalışmalar için de yararlı olmaktadır. Aileye yalnız olmadığı hissini vermek ve güven duygusu yaratmak konusunda önemli işleve sahip olan bu çalışmalar sırasında gerekli konularda danışmanlık verilmesi de ailede olumlu etki yaratacaktır.

KAYNAKLAR

- Aydemir İ. ve Yurtkulu F. (2012). Çocuğa yönelik cinsel istismarla mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2). Ankara.
- Bağ Ö., Alşen S. (2016). Çocuğun cinsel istismarının değerlendirilmesinde yeni model: Çocuk İzlem Merkezleri. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi; 6(1):9-14 doi:10.5222/buchd.2016.009
- Çocuk İzlem Merkezleri Genelgesi (2012, 4 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 28431). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004-5.htm>
- <https://140journos.com/tanimlar-i%CC%87statistikler-ve-kanundaki-karsiliklariyla-cocuk-i%CC%87stismari-18d053050b36> Erişim tarihi: 04.01.2020
- <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2499/cocuk-bakim-kuruluslarinda-calisan-personele-yonelik-istismarla-mucadele-rehber-kitapcigi.pdf> . Erişim tarihi: 04.01.2020
- <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,43119/cocuk-izlem-merkezi-cim-listesi.html>. Erişim tarihi: 04.01.2020
- Öztürk A.B. (2009). Çocuğun cinsel istismarı ve aileyle çalışma (Child sexual abuse and working with the family). Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 20, Sayı 2, Ekim, Ankara.
- UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>. Erişim tarihi: 04.01.2020

TELEVİZYON: ÖLDÜREN EĞLENCE KİTABININ SOSYAL HİZMET GÖZÜYLE YORUMLANMASI¹

Gizem SABAN²

PANOPTICON'DA³ ÖZGÜRÜZ, TUTSAKLIKTA ÖZGÜRÜZ, TUTSAK İKEN ÖZGÜRÜZ(!)

Başlıkta anlatmak istediğim ile çıkayım yola. Öncelikle teknoloji karşıtı değilim, içinde yaşadığım yüzyıl da buna izin vermez sanırım, ama düşünce dünyamda gerçek olan bir şey var ki, teknolojinin insan hayatına, insan yarınına bu denli karışması ve bazı yerlerde 'kişiden' önce teknolojinin karar vermesi, teknolojinin 'insanlaştırılması' can sıkıcı. Teknoloji nasıl insanlaştırılır? Kararları bizim yerimize verdiğinde, sokaktaki bir insan, akıllı bir telefona tercih edildiğinde ve en çok vakit geçirilen bir arkadaşına dönüştüğünde(!), yapay zekâlar duygusallıktan ve etik bilincinden yoksun bir şekilde ameliyat yapabildiğinde vb. Teknoloji insanlaştırıldıkça, insan yalnızlaşmaya başlayacaktır ve hatta başlamıştır. Tabi bunlar, kendi görüşlerimdir, kimileri, robot cerrahları insan cerrahlara tercih edebilir, sanal insanları ve gülen sarı kafaları, gerçek bir insandan ve onun gülümsemesinden daha iyi, faydalı bulabilir, teknolojiyi insanlaştırma konusunda diretebilir, beni haksız ve teknoloji düşmanı ilan edebilir.

Hiç tanımadığımız biri pencereden evimizin içini izlemeye kalksa yahut kendi anne veya babamız dahi, odamıza kamera takıp bizi 7 24 izlemek istese, tepkimiz ne olurdu? Şiddetle bu eylemi reddeder, kişisel sınırlarımızdan, mahremiyetimizden, kişisel hayatımızın gizliliğinden bahseder dururduk ki doğru olan da bu olurdu, teknoloji sayesinde, özellikle internet sayesinde, daha özgür, daha bağımsız, sınırların yok olduğu, yok edildiği bir dünyanın tozpembeliğinde yaşıyoruz, peki, Panopticon'u biliyor muyuz? Küreselleşirken küçülmenin, yakınlaşırken yabancılaşmanın, özgürken tutsaklaşmanın anlamını idrak edebiliyor muyuz? Dünyanın koca bir hapisane olduğunu, dijital ayak izlerimizin hiç silinmediğini, yaptığımız konuşmaların birileri tarafından okunduğunu, gönderdiğimiz videoların başkaları tarafından

¹ Sosyal Hizmette Bilişim Teknolojileri Ders Ödevi. Bu serbest yazı oluşturulurken; Prof. Dr. Tarık Tuncay'ın; E-Sosyal Hizmetler: İnsani Hizmetlerde Bilişim Teknolojisi Uygulamaları adlı makalesi ve Çağır Öngen'in Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluşlarının Sosyal Hizmet Uygulamalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı: Ankara İli Örneği başlıklı yüksek lisans tezi okunmuş, bu çalışmalardan faydalanılmıştır.

² Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi

³ Panoptikon, İngiliz filozof ve toplum kuramcısı Jeremy Bentham'ın 1785 yılında tasarlamış olduğu hapisane inşa modelidir. Panoptikon kelimesi "pan" ve "opticon" olarak bilinen iki farklı sözcükten türetilmiştir. Pan kelimesi bütün anlamına gelirken, opticon kelimesi ise gözlemlemek anlamına gelmektedir. Bu nedenle yapı yerine getireceği göreve uygun olarak "Bütünü Gözetlemek" anlamına gelen Panoptikon adını alır. Bentham'ın tasarımı temel alınan düşünce, dönemin geniş kitleleri kontrol altına alma felsefesidir. Yapının tasarımıyla ilgili olarak yazılan mektuplarda yapının nezaret altında tutma, hapis, tecrit, zorla çalıştırma, eğitim gibi pek çok amaçla kullanılabileceğinden bahsedilir. Jeremy Bentham yapının yerine getireceği işlevlerde, ana temanın otorite odaklılık olduğunu sürekli olarak hatırlatır. "Görünmeden gözetleme" ilkesinin bu planda kullanılmasıdaki temel sebep, gözetleyici orada olmasa ve hatta orada olup gözetlemiyor olsa dahi, kişiye gözetlendiği hissini empoze edilerek, kendini sürekli olarak var olan otoritenin istediği şekilde kontrol etmesidir. Bu şekilde iktidar istediği otoriteyi sürekli kılar.

izlenebildiğini, yolda yürürken izlendiğimizi, aslında birilerinin evimizin içini sürekli izlediğini fark ediyor muyuz? Gerçekten yapmak istediklerimizi mi yapıyoruz, yoksa izlendiğimiz hissiyle, imaj benliklerimize mi roller veriyoruz? Gerçekten sosyal medyalardaki kadar mutlu muyuz, o kadar, her konuda bilinçli ve iyi miyiz? Yoksa takdir edilen davranışlara yönelmek zorunda mı hissediyoruz ya da bu kötü bir şey mi?

Kendimiz miyiz, izlendiğimiz kişi miyiz?

Teknoloji mi bizi şekillendirir biz mi teknolojiyi yönetiriz?

Teknoloji hakkında düşüncelerimi, en önem verdiğim noktayı temel alarak, sosyal hizmetin de en büyük etik ilkelerinden biri olan ‘gizlilik’ e vurgu yaparak anlatmaya çalıştım. Dünyanın bir hapishaneye dönüştüğü gerçeğine göz yumarak, çevre avlumuzda attığımız adımları özgürlük sanıyoruz, öğrendiğimiz enformasyonları bilgi sanıyor, beynimizde adeta bir ‘bir şeyler’ çöplüğü yaratıyoruz, bizler aslında tam da Neil Postman’ın¹ değindiği gibi Yorum Çağı’ndan ziyade Gösteri Çağı’nın insanlarıyız. Yazılı kültürün, tipografik insan tipinin yerine, sözlü kültür ve eğlenceyi şiar edinmiş, öğrenerek eğlenmeyi, eğlenerek öğrenmeye dönüştürmüş, politika, din, eğitim gibi çok ciddi konuları dahi sosyal medyaya, absürt televizyon programlarına yem yapmış, böyle önemli konularda kötü ve kalitesiz yorumlara ortam hazırlamış; çabuk tüketen, düşünmeyen, hızla bilgi değiştiren, enformasyon ile bilgiyi ayırt edemeyen insanlarız.

Şimdi eleştirmen, yazar, hümanist, eğitim reformcusu ve iletişim kuramcısı olarak tanıdığımız Neil Postman’ın Televizyon: Öldüren Eğlence (Gösteri Çağında Kamusal Söylem) kitabını ‘sosyal hizmet’ açısından yorumlamaya çalışacağım fakat bunu yapmadan önce kitaptan anladıklarımı kısaca özetleyeceğim

TELEVİZYON: ÖLDÜREN EĞLENCE: ‘GÜLERİZ AĞLANACAK HALİMİZE’

Neil Postman, Televizyon: Öldüren Eğlence adlı eserinde, matbaa, telefon, telgraf, televizyon gibi iletişim araçlarının kültürde yarattığı sosyolojik değişimlerin etkisini incelemekte ve özellikle bu teknolojik gelişmelerin bir sonucu olan ‘teknopolide’, televizyonun kültür üzerindeki egemenliğini ve kültürü nasıl, ne yönde şekillendirebildiğini, kendi toplumundan ve ülkesinden örnekler sunarak, açıklamaktadır. Postman’a göre kitabın nitelikli bir kamusal söylem için etkin bir rol oynadığı,

¹ ‘Neil Postman, 1931’de doğmuştur. Eleştirmen, yazar, hümanist, eğitim reformcusu ve iletişim kuramcısıdır. New York Eyalet Üniversitesi’nde ve Columbia Üniversitesi’nde eğitim görmüştür. New York Üniversitesi’nin Kültür ve İletişim Bölümü’nde profesör olarak çalışmış ve bölümün başkanlığı yapmıştır. Aynı üniversitede Eğitim Bilimleri Bölümü’ne bağlı Medya Ekolojisi programının da kurucusu olmuştur. Eğitimcilikteki başarısı nedeniyle Christian Lindback Ödülü’nü almıştır. 20 kitap yazan Postman’ın başlıca kitapları 18. Yüzyıla Bir Köprü Kurmak, Entelektüalizm Sonrası ve Demokrasinin Gerileyişi, Eğitimin Sonu, Televizyon Haberlerini Nasıl Seyretmeli, Çocukluğun Yok Oluşu, Teknopolis olarak sıralanabilmektedir. 3 çocuk babası yazar, 2003’te, 72 yaşındayken New York’ta hayata veda etmiştir.

düşünmeyi derinleştirdiği, ciddilik, tutarlılık, süreklilik ve bütünlük gibi kavramların yaşama hakkı bulduğu, tipografik insanların (mesafeli, analitik düşünen, mantığa bağlı...) çoğunlukta olduğu "Yorum Çağı" daha hakikidir, Gösteri Çağı ise ideolojinin yerine kozmetiğin geçtiği, hakikatin imajlara yenik düştüğü her şeyin "eğlenceli bir biçimde sunulurken içeriksizleştirildiği müthiş bir enformasyon bombardımanının insanları parçalara ayırarak tepkisizleştirdiği, hafızanın kaybolduğu, algılamamanın ve muhakeme yeteneğinin azaldığı bir dönemdir. Yorum çağından gösteri çağına geçişin aktörü ise, Samuel Finley Breese Morse'tur. Morse, matbaanın icadından sonra en önemli buluşu gerçekleştirmiştir: Telgraf. Telgraf belki bütün ülkeyi bir mahalle haline getirmiştir fakat bu, özgül türde bir mahalle birbirleri hakkında sadece en yüzeysel bilgileri bilen yabancıların oturduğu bir mahalle olmuştur. Telgraf, ilgisizlik, etkisizlik ve tutarsızlığı geniş ölçüde yayarak tipografinin söylem tanımına üç koldan saldırmış, enformasyonu bir meta; yararı ya da anlamına bakılmaksızın alınıp satılabilecek bir 'şey' haline getirmiştir, telgraf bize 'kitabın içindekileri yakmamızı' söylemiştir ve farkında bile olmadan, süreklilik, kalıcılık ya da tutarlılık testinden geçemeyen, parça parça, gayri şahsi başlıklı telgraf diline geçerek, kitapların içindekileri yakmışızdır.

Gösteri çağında, "tipografi" yerine "fotografinin" yer aldığı söylenebilmektedir. Fotoğraf, dünya hakkında genel bir fikir veya kavram sunmaz. Bir fotoğraf, tek başına uzakta ve soyut olanın üstesinden gelemez. Tek bir kişiden bahseder, insanlardan bahsedemez; tek bir ağacı anlatır, ağacı anlatamaz. Doğa fotoğraflanamadığı gibi; aşk, onur, hakikat gibi geniş soyutlamalar da fotoğraflanamaz. Bu durumda, "fotografi" bağlamı da yok etmiştir. Üstelik Postman için fotoğraf, "sahte bağlam" bile yaratabilmektedir. Bu savını şu örnekle açıklar: Bir yabancı, hiç bilmediğiniz bir yaprak türünün nasıl açtığından bahsettiğinde, siz bunu zihninizde canlandırarak daha iyi çıkarmaya çalışacaksınız. Fakat önce "bu yaprak nasıl bir şey?" diye soracaksınız ve bu yaprağın fotoğrafına bakacaksınız. Fakat olay bütünüyle kapalıysa ve bu olayla ilgili geçmiş deneyiminiz ya da gelecekle ilgili planınız yoksa bu bağlam bir yanılsama olacaktır. Bu yüzden görselin yarattığı sahte bağlamın işlevi problem çözmek, eylem veya değişimden ziyade "eğlendirmedir." Görsel kültürde, bir olayın aniden görüş alanına girdiği ve sonra hemen kaybolduğu bu eğlendirme biçimine Postman, "*ce-ee dünyası*" benzetmesini yapmaktadır. Ce-ee dünyası, fotoğraf ve telgrafla başlasa da Postman, bunun tam olarak televizyondan sonraki kültürel yaşam için savunulabileceğini öne sürmüştür. Ayrıca bu kısımda televizyonun bir "üst-araç" (*meta-medium*) statüsüne, yani sadece bilgimizi değil, bilme yollarına ilişkin bilgimizi de yönlendiren bir araç statüsüne yükseldiği iddiası da yer almaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde, televizyonun epistemolojiye olan katkısı ve kültüre yönelik etkisi, televizyon programlarından örnekler verilerek anlatılmaya çalışılmıştır. Televizyonla birlikte, deyim yerindeyse şaha kalkan, gösteri çağının en büyük getirisi(!) 'eğlence kültürü' olmuştur.

Televizyon, birbiri ardına renkli görüntüler yayınladığı ve bunu sürekli bir akış halinde gerçekleştirdiği için, insanlar durup düşünmek yerine bakıp geçmiş; tipografik insan tipi yerini bakan ama göremeyen,

gülen yahut kızan ama sorgulamayan, düşünmeyen, bir insan tipi almıştır. Televizyon, öğrenerek eğlenmeyi, eğlenerek öğrenmeye(!) evirmiştir. Haberler dahi bize öğrenilecek bilgi ve olayları değil, bakılacak haberleri sunmaktadır.

Robert McNeil'in, haber programlarının bir vodvil temsiline benzediğinde ısrar etmesi, artık şaşırtıcı değildir. Programın başlangıç ve bitişindeki müzik, muhabirlerin yahut spikerlerin esprili konuşmaları vs. Bütün bunlar eğlencenin bir üst-ideoloji olduğu televizyonun, gösteri çağında taşıdığı en büyük sorumluluk halini almıştır, halkı bilgilendirmek üzere yola çıkan haber programları, artık gösteri çağının bir parçası haline gelmiştir. Haber programlarının en dikkat çekici diğer bir yanı ise Postman'ın ayrı bir başlıkta değindiği “ve şimdi de...” ifadesidir. Ve şimdi de... ile televizyondaki haber programlarının “bu olaya yeterince zaman ayırdınız, şimdi ise sırada başka bir olay var” anlayışı kavramlaşmaktadır. Öyle ki, bir spikerin şiddetli ve kayıplarla dolu olan bir deprem haberini verdikten sonra “ve şimdi de reklamlar” demesine yahut ‘biraz da gülelim’ diyerek bu haber sonrasında ‘komik hayvanlar videosu’ yayınlamasına hiç şaşırmayacağımız bir gösteri kültürü yaşamaktayız. Televizyon, zulüm, ölüm, savaş haberlerinin abartılı olduğu ve bu haberlere sağduyuyla yaklaşp tepki vermenin gereksiz olduğu epistemolojisi yaratmaktadır. Postman'ın ifade ettiği gibi ‘televizyon, duyarsızlaştırmaktadır. Bilgilenmek ve enformasyon yerine, dezenformasyon şeklindeki bir enformasyon türü ortaya çıkarmaktadır.’

‘Üst-araç olan televizyonda içkin olan söylemin üst-ideolojisi de tamamen eğlencedir. Siyaset, din, eğitim vb. çok önemli alanlar dahi içi koflaştırılarak sunulmaktadır. Televizyonun eğlendirmeyi temele alması ve süreksiz bir enformasyon / görüntü akışı işlevi görmesi, onun dini inancı da eğlence biçiminde sunmasını sağlamıştır. “Beytüllahm’dan kurtulmak” başlıklı kısımda, artık dini programların sıkıcı bir hal almaya düşmekten çok alkış almaya eğilimli olması zorunluluğunun temel sebebi, televizyonun belirlediği düşünme biçiminde imlenmektedir. Postman bu durumu Amerika’da dinsel vaazların rock’n roll müziği eşliğinde verilmesini örneklemleyerek anlatmıştır.

Televizyonlarda yayınlanan reklamlarda, reklamcının bilmesi gereken, ürünle ilgili doğru bilgiler değil, alıcı açısından neyin yanlış olacağıdır. Televizyon reklamlarında ürünlerin değerli bulunması değil, tüketicilerin kendilerini değerli hissetmeleri amaçlanmaktadır, televizyon reklamları, tüketicilerin, psikodramalarla yatıştırılan bir hasta niteliği taşımasına da sebep olmuştur. Tıpkı politikanın icraattan çok gösteriye dönüşmesi gibi, televizyon aracılığıyla ürünlerin reklamında da ürünün niteliğinden çok tüketicinin nitelikleri öne çıkarılmakta ve ürün odağında tüketiciye imaj ve kimlik tayin edebilmektedir.

Postman’a göre televizyon, öğretim açısından da bir etkide bulunmuştur. Çizgi filmler ve çocuk programları, çocukları eğlence kültürüne hazırlamanın yanında, öğrenme ve araştırma biçimlerini eğlenceli olmak zorunluluğu ile baş başa bırakmıştır. Postman’a göre Susam Sokağı adlı program, bu anlamda çarpıcı bir örnek sayılabilir. Eğitimcilerin ilk başta bu programı eğitici bulmasına rağmen, bu programın aslında çocuklara okulu ve öğrenmeyi sevdirmekten ziyade televizyon izlemeyi ve

televizyondan izleyerek öğrenmeyi sevdiğini tespiti yapılmıştır. Postman’a göre öğrenmek, bir ülkenin hangi kıtada olduğunu öğrenmekten çok, bu bilgiye ulaşmanın yolunu öğrenebilmektedir. Bu yüzden çocuklar açısından eğitici ve öğretici olduğu ileri sürülen televizyon programları, ezbercilikten öte gidememenin yanında bilgiye ulaşma yolunu öğrenme konusunda da istisna teşkil etmemektedir.

Postman, görüşlerine Orwell¹ ve Huxley’in² ‘fütürist’ bakış açılarını karşılaştırarak başlamış ve Huxley’ci görüşü benimseyerek devam etmiştir. “Huxleyci uyarı” başlıklı son kısımda Postman, teknolojinin tarafsız olmadığına, özellikle iletişim teknolojisinin doğrudan ideoloji yüklü olduğuna vurgu yapmakta ve herhangi bir aracın (medium) kültürün nosyonlarında değişiklik yaptığının altını çizmektedir. Postman son olarak, bu sorunun üstesinden gelmenin iki yolu olduğunu, birisinin sonuç alınamayacak kadar saçma, diğerinin ise umut taşıyan bir öneri özelliği taşıdığını ifade etmektedir. Birincisi, televizyon izleyicilerini ve bilgisayar kullanıcılarını bilinçlendirmeyi amaçlayan televizyon programları yapmak; ikincisi ise, bu araçların kullanımında bilinçli bir nesil yaratmanın en kolay yolu olan eğitimi (okul) kullanmaktır.

İNSANIN TELEVİZYONA, TELEVİZYONUN KUMANDAYA EVRİMİNDE SOSYAL HİZMET NE YAPMALI?

Sosyal hizmet, ‘malzemesi, varoluş sebebi’ insan olan, sosyal adalet ve insan haklarının yanında direkt ‘insan’ temelli bir meslek ve disiplindir. Temeli ve varoluşu insana ve insanın iyilik haline odaklanmış bir meslek ve disiplin olarak sosyal hizmet, insani hizmetlerin sunumunda görev alan en önemli meslek gruplarından birini oluşturmaktadır. Bu kavramlaştırmanın öncüsü olan Scoech, insani hizmetleri, birey, aile, grup ve toplulukların karşılaştıkları, duygusal ve ruhsal travmalar, aile içi çatışma, boşanma, çocuk istismarı, işsizlik, suça yönelme gibi sorunlara yönelik bireysel ve kolektif olarak sunulan hizmetler şeklinde tanımlamaktadır. Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun iyilik halinin ve refah düzeyinin artırılması için; insani hizmetlerin sunumunun nitelikli, etkin, çözüm odaklı ve sürdürülebilir olması adına; insani hizmetlerin gerçekleşmesinde görev alan psikiyatrist, psikolog vb.

¹ ‘George Orwell, 1903 yılında Bengal’de doğmuştur. 1911 yılında, disiplinli bir Katolik okulu olan St. Cyprian’s’ta öğrenim görmeye başlamıştır. Burslu olarak gittiği Eton Koleji’nden sonra, o sırada bir İngiliz sömürgesi olan Burma’da bulunmuş, kısa süreliğine buranın polis teşkilatında görev yapmıştır. Bu memuriyet döneminde şahit olduğu acımasız uygulamalar, emperyalizme karşı geliştirdiği derin öfkeye katkıda bulunmuştur. Yirminci yüzyılın en önemli yazarlarından biri olan George Orwell’in en önemli iki eseri Hayvan Çiftliği ve 1984 genel anlamda totaliter rejimlerin olduğu kadar, bu rejimleri yaratan insani hırsların da yergisi niteliğindedir (<https://www.selyayincilik.com/yazar/george-orwell-395>). Orwell’in diğer kitapları; Paris ve Londra’da Beş Parasız, Burma Günlüğü, Papazın Kızı, Zambak Solması, Wigan İskelesi Yolu, Katalonya’ya Selam, Apidistra ve Daralma olarak sıralanabilir.

² Aldous Huxley, 26 Temmuz 1894 tarihinde İngiltere’de doğmuştur. Pek çok bilim insanı ve sanatçı yetiştirmiş olan köklü İngiliz ailesi Huxley’e mensup olan Aldous Eton Collega’da okuduğu sırada gözlerindeki bir rahatsızlık yüzünden kör olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş ve öğrenimine ara vermek zorunda kalmıştır. Daha sonra Balliol College’da İngiliz Edebiyatı eğitimi alarak, 1916’da mezun olmuştur. Deneyisel romancılık tekniğiyle insan aklının işleyişini sorgulamış ve uyuşturucu kullanımından mistisizme dek birçok konuyla ilgilenmiştir. 1932’de yayınlanan Cesur Yeni Dünya adlı romanı, distopya klasikleri arasına girmiştir. Maymun ve Öz, Algı Kapıları, Cennet ve Cehennem, Mona Lisa Tebessümü, Cesur Yeni Dünyayı Ziyaret, Denemeler, Edebiyat ve Bilim, Ekoloji Politikası, Kalıcı Felsefe diğer kitaplarını oluşturan Huxley, 22 Kasım 1963’te Los Angeles’te 69 yaşında vefat etmiştir.

diğer meslek elemanlarıyla, işbirliği ve koordinasyon içerisinde çalışmalar yürütülmesini içeren bir meslek ve disiplindir. Sosyal hizmet uzmanları, bu insani hizmetleri gerçekleştirirken, bilgi toplumu olmanın yarattığı dönüşümün de etkisiyle, çeşitli bilişim teknolojilerinden yararlanmaktadırlar. Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği tarafından oluşturulmuş etik ilkeler, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmalarında bilgiyi tanımlamak, oluşturmak ve bilgiden faydalanmakla yükümlü olduklarını açıkça şart koşmaktadır. Bu yükümlülük, sosyal hizmet uzmanlarının ve öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin kullanabilme gerekliliğini de beraberinde getirmiştir.

Aldous Huxley, gerçeğin gereksiz bilgiler denizinde boğulacağından korkmuştur. Günümüzde bu durum sosyal hizmet için de geçerli hale gelmiştir. Sosyal hizmet uygulamalarında ihtiyaç duyulan üst bilginin, veri yığınından ayrıştırılması ve kullanılabilir hale getirilmesi son derece önemlidir. Sosyal hizmette bilişim teknolojileri kullanılmasının en temel nedeni, bilişim teknolojisinin bilgi ve iletişim ağını zenginleştirip güçlendirmesi ve bu sayede zamandan tasarruf edilerek çözüm odaklı ve daha yerinde sosyal politikalar oluşturulabilmesinin sağlanmasıdır. Bilişim teknolojileri sayesinde, sosyal hizmetin konularını oluşturan yoksulluk, ihmal-istismar, madde bağımlılığı vb. hassas konularda bilgi edinmek kolaylaşmakta, edinilen bilgiler ve veriler, tutulan raporlar, gerçekleştirilen görüşmelerden çıkarılan sonuçlar düzenli bir şekilde kayıt altında tutulabilmekte bu sayede önceden toplanmış bilgilerin, yöneltile soruların tekrarına düşülmeyerek zamandan tasarruf edilebilmekte, hassas ve mahrem soruların daha rahat yanıtlandığı bir ortam sunulabilmektedir.

Bilişim teknolojilerinin sosyal hizmet uygulamalarında yaygın olarak kullanılmaya başlamasının olumlu sonuçları yanında olumsuz bazı sonuçları da olmuş ve bu durum uzmanlarda belirli bir tedirginliğe yol açmıştır. Sosyal hizmet kuruluşlarında artan bilişim teknolojileri kullanımı, sosyal hizmet uzmanlarının bu teknolojik dönüşüme karşı direnç göstermelerine neden olmuştur. Bu direnişin sebepleri; sosyal hizmetin en temel etik ilkelerinden biri olan gizliliğin yitirilmesi, mekanikleşme, uzmanlık becerilerini yitirme, gelişen teknolojiye uyum sağlayabilme adına yeni beceriler edinme zorunluluğu ve iş süreçlerindeki değişimler olarak sıralanabilmektedir.

Amaç, suçu teknolojiye atmak, luddizm yanlısı gibi görünmek değildir. Yeniliklerle dolu teknolojiye karşı çıkmak, zararları var diye yararlarını göz ardı etmek saf dillik olacaktır. Bilişim teknolojilerinin hayattaki birçok alanda ve meslekte olduğu gibi sosyal hizmet uygulamalarındaki yeri ve önemi yadsınamaz bir boyuttadır. Üzerinde tartışılması gereken konu, toplumun iyilik halini ve refahını korumayı ve yükseltmeyi görev edinmiş olan sosyal hizmetin, kendi uygulamalarında ve toplumsal hayatta bilişim teknolojilerinin yüksek yararı sağlayacak biçimde nasıl daha etkili kullanılabileceği olmalıdır.

Öznesi insan olan sosyal hizmet, içinde bulunduğu toplumun kültürel değerleriyle de yakından ilgilidir, bu değerlerde meydana gelen değişimler ve bunların insanları etkileyiş biçimleri sosyal hizmeti yakından ilgilendirecektir. Öldüren Eğlence: Televizyon kitabının ana fikriyle bağdaşır şekilde, iletişim

araçları, toplumsal ve zihinsel gerçekliği algılayışımızda bir değişim yaratmaktadır, toplumun risk altındaki çeşitli nüfus gruplarının psikososyal ve sosyo-ekonomik işlevselliğini sağlamak için çalışan sosyal hizmet uzmanları, teknolojinin ve ürünlerinin bireyler, aileler ve toplum üzerindeki etkilerini bilerek olası zararları önlemekle yükümlüdürler.

Günümüzde, Neil Postman'ın kitabının da temel dayanağı olduğunu bildiğimiz, Aldous Huxley'in bakış açısının, Orwell'in bakış açısına nazaran doğruluğunu çok rahat bir şekilde görebilmekteyiz, öyle ki Huxley, adeta bugünü 87 yıl öncesinden görmüş ve yazmıştır. 'Orwell'in öngörüsü, dıştan dayatılan bir baskının bize boyun eğdireceği yönünde olmuştur. Huxley'e göre ise, insanlar süreç içinde üzerlerindeki baskıdan hoşlanmaya, düşünme yetilerini dumura uğratan teknolojileri yüceltmeye başlayacaktır. Orwell kitapları yasaklayacak olanlardan korkmuştur. Huxley'in korkusu ise kitapları yasaklamaya gerek bile duyulmayacağıdır. Orwell bizi enformasyonsuz bırakacak olanlardan, Huxley pasifliğe ve egoizme sürükleyecek kadar enformasyon yağmuruna tutacak olanlardan korkmuştur. Orwell, hakikatin bizden gizlenmesinden, Huxley hakikatin umursamazlık denizinde boğulmasından korkmuştur. Orwell tutsak bir kültür haline gelmemizden, Huxley duygu sömürüsüne dayanan içki âlemleri ve tek başına iple asılı bir tenis topuyla oyalanmak gibi şeylerle ömür tüketen önemsiz bir kültüre dönüşmemizden korkmuştur. Kısacası Orwell bizi nefret ettiğimiz şeylerin mahvetmesinden korkarken, Huxley bizi sevdiğimiz şeylerin mahvedeceğinden korkmuştur. Günümüzde tüm bu kehanetler gerçekleşmiştir. Yoğun enformasyon bombardımanı, bilgiyi enformasyondan ayırmada yaşanan başarısızlıklar, insanların televizyon sayesinde duyarsızlaşmaları, hakikatin umursamazlık denizinde boğulmasına yol açmıştır. Tüm bu değişim ve dönüşümler, kültürde elbette köklü değişiklikler yaratmıştır. Bilişim teknolojilerinin insan hayatına bu denli girmesi, var olan kültürde gözle görünür bir değişim yaratması, onu sosyal hizmetin ele alması gereken bir konu haline getirmiştir. Kitapta, Postman, aracın (medya) başlı başına "metafor" hâlini aldığını ve bunun neticesi olarak epistemolojik bir biçimde işlev gördüğünü ileri sürmektedir; bunun yanında da kitle iletişim araçlarının, kültür –ve dolayısıyla insanın konuşma, davranış vb. biçimi ile düşünce, ifade ve duyarlılığa yeniden yönelim kazandırması noktasına değinmektedir. "*Araç metafordur*" söylemiyle aracın gösteri dünyasındaki etkisini dile getirir: Şehir imajında sembollerin, politikada estetiğin, ticarete ise reklamın bir kaldıraç görevi gördüğünü iddia eder. Ayrıca bu söylem noktasından "iletişim biçimlerinin kültürel içeriğe etkisi" savı da çıkarılabilir. Sadece politikada değil, ekranlarda her alanda yer alan insanların estetik görünümünün ön planda olması elbette tesadüf değildir. Yüzyıllardır, bireyin her an ve her yerde görünür olma isteği portre resim sanatı ile başlayıp fotoğraf sanatı ile yoğunlaşarak devam etmiştir. Günümüzde ise sosyal medya ile farklılaşıp doruk noktasına ulaşmıştır. İnsanlar gerçek benliklerini görüp, olmak istedikleri ideal benlikleri hayal edip, kafalarında bir sosyal benlik yaratır ve bunu sosyal ideal benliğe dönüştürür olmuşlardır. Aslında herkesin topluma ve 'kendine' olan bu yabancılaşması bilişim teknolojilerinin getirdiği sorunlardan yalnızca biridir. Kimlik arayışı süreci içerisinde olan, dış görünüşünü her şeyin üzerinde ve önemli tutan ergen bireyler başta olmak üzere, televizyon, internet, sosyal medya vb. araçlar, insanlarda fütursuzca

güzel görünme, toplumsal kabul için, uzun, ince, zayıf, güzel saçlı, erkekler için kaslı vb. olma zorunluluğunu getirmiştir. Özellikle sanal ortamlarda ve sosyal medyada yukarıda saydığım özelliklere sahip olmayan gençler, eleştiri bombardımanına maruz kalmış, dış görünüşleri hakkında birçok olumsuz yorum almış, öz saygısını kaybetmiş ve kendine güvenlerini yitirme noktasına gelmişlerdir.

Günümüzde yoğun olarak duyduğumuz ‘bulimiya nevroza ve anoreksiya’, yani yediğini kusma ve yemeyi reddetme rahatsızlıklarının, şüphesiz birden çok etkenin etkisi olmakla beraber, en büyük nedenlerinden birinin de medyanın inceliği ve fitliği cazip göstermesi, toplumun zihnini bu yönde işlemesi ve toplumun da buna bağlı olarak ‘çok ince ve zayıf olmayan’ insanlara acımasızca yorumlarda bulunmasıdır. Postman’ın da vurguladığı gibi kendi yaşamımıza ister söz ister basılı yayınlar ister kamera merceğinden bakalım, medya-metaforlarımız dünyayı bizim adımıza sınıflandırır, çerçeveleştirir, renklendirir, küçültür, genişletir ve dünyanın görünümüne ilişkin savlar ortaya atarak bu savları özümsememizde etkili olur. Yani görsel ve işitsel olarak etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyonun, sosyal medyanın vb. kitle iletişim araçlarının toplumsal değişim üzerinde etkili olmasının yanında, var olan değer yargılarının aktarımında da etkili bir araç olduğu artık bilinmektedir. Bu nedenle, televizyonun, sosyal medyanın kültürlenme olgusunda önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Sosyal hizmet mesleğinin odak grupları arasında yer alan çocuklar ve ergenler, bilişim teknolojilerinin ticari ürünlerinden en yoğun etkilenen nüfus gruplarıdır, başta televizyon yayınları olmak üzere, yetişkinlerle aynı ürünlerin tüketilmesi sonucu çocukluk yok edilmekte, çocuklar, küçük kadınlar-küçük erkekler olarak görülmektedir.

Bunun mikro düzeyde çocuğun bilişsel ve psikososyal gelişimine, mezo düzeyde aile ve arkadaşlık ilişkilerine, makro düzeyde de topluma ve toplumun geleceğine yapacağı etkiler bir sosyal hizmet uzmanının üzerinde şiddetle düşünmesi gereken konulardan biridir. Diğer benzer bir konu ise; çocukların aşırı, gereksiz ve çoğu zaman yaşını aşan bir enformasyon ile beslenerek giderek yetişkinlere benzemesi ve çocuk-yetişkin ayrımının giderek silinip yok olmasıdır. Bu, aslında ‘çocuk gibi büyüebilme’ hakkına açıkça bir gasptır. Çocukluğunu ve ergenliğini televizyon başında, internet başında, bilgisayar başında geçiren, bu *başındalık* sürecini günlük hayatın işlerini aksatmaya neden olacak kadar çok ve her gün gerçekleştiren, işlevselliğini körelten bir çocuk, bir genç, farkında olmadan aslında kendi özgürlüğünden, kendi psikososyal, bilişsel, fiziksel, duygusal gelişiminden kendini mahrum bırakmakta ve bir ekrana kendini mahkûm etmektedir. İşte Huxley’in kehaneti gerçekleşmekte; ‘çocuklar ve gençler ve dahi tüm insanlar; süreç içinde üzerlerindeki baskıdan hoşlanmaya, düşünme yetilerini dumura uğratan teknolojileri yüceltmeye başlamaktadırlar.’ Sosyal hizmet uzmanı, kendi eliyle yaşamının en güzel çağlarını ekrana hapseden ve bunun farkında dahi olmayan, geleceğin mimarı çocuklar için farkındalık yaratacak çalışmalar üretmeli ve bunu her türlü kurum, kuruluş, sivil toplum

örgütü, toplumun her kesiminden insanlarla birleşerek gerçekleştirmelidir. Bu konuda, çeşitli yaş gruplarıyla, grup çalışmaları yapılmalıdır ve bu açıkça bir gerekliliktir.

İnsanlar uyuşturucunun kötü ve asla kullanılmaması gereken bir şey olduğu konusunda hem fikirdir lakin pek azı her gün bilişim uyuşturucusuna maruz kaldığını fark edebilir. Gösteri çağının şaşası ve her şeyin eğlenceli olması gerektiği fikrinin, milletimizi ciddi şekilde yozlaştırdığını, kültürel yozlaşmalara maruz kaldığımızı, değerlerimizi, maneviyatımızı, mahremiyetimizi kendi ellerimizle yok ettiğimizi anlayabilmeli, algılayabilmeliyiz ki, bu konuda bilgilendirici görev üstlenmesi gereken grupların başında sosyal hizmet uzmanları gelmelidir çünkü bizim temelimiz insandır ve insan çok önemlidir. İnsan bazen kendi önemini unutursa, hatırlatmak görevi de bize düşmelidir.

Televizyon yapısı ve işleyişinin verdiği bir yetenek olarak pek çok kitleye rahatça ulaşabilmekte ve ulaştığı kitleyi kolaylıkla etkileyebilmektedir. Bu etkilenme pek çok alanda değişik şekillerde olabilir. Televizyon çok iyi bir kültürel yayılma aracıdır. Bu araç iyi kullanıldığında başka bir toplumun kültürü, mevcut topluma çok rahat bir şekilde empoze edilebilir ve diğer toplumun kültürel motifleri hedef kültüre işlenir. Televizyonun dini hayat, ahlaki değer anlayışları, politik hayat, sosyal hayat vb. üzerine pek çok etkisinden de söz edebilir. Günümüzde McDonalds, Burger King, Starbucks'ların hınca hınç dolu olması, Coca Cola'nın en çok tüketilen içecek olması, Game Of Thrones'in en çok izlenen dizi olması, yabancı kanallardan uyarlanan yarışma programlarının rağbet görmesi, Türkçe'nin yabancı kelimelerle aynı cümle içinde kullanılarak tabiri caizse katledilmesi, dilde yozlaşma, yaşamda yozlaşma, ne bambaşkalaşma ne aynı kalabilme... Kısaca geçmişle köprüleri atan bir toplum olmaya doğru evirilmekteyiz ki bu gerçekten son derece üzücü. Biz sosyal hizmet uzmanları, 'kültürel antropoloji' dersini almış kişiler olarak, bu dersten öğrendiklerimizin de farkındalığıyla, artan sanal etkileşimlerin, televizyonlarda yayınlanan reklamların kültür üzerinde yarattığı değişimlerin tam olarak farkında olmalı ve bu konu üzerinde yoğunlaşmalıyız.

İnsanlara, televizyonların beyni uyuşturan, sayısız görüntü ve enformasyon yayarak aslında insanı duyarsızlaştıran, televizyonun kumandası ellerinde diye mutlu oldukları durumlarda dahi aslında kumandanın televizyonmuşçasına kendilerini değiştiren; asıl televizyonun insan, insanın televizyon olduğu bir döneme doğru gittiğimiz gerçeğini anlatmanın bir çaresi, bir yolu bulunmalıdır. Burada Huxley yine haklıdır, pasifliğe ve egoizme sürükleyecek kadar enformasyon yağmuru çoktan başlamıştır, insanların şemsiyesiz olmasından ziyade daha acı olanı ise, bu yağmuru sanki bahar yağmuru gibi güzel görmesi, aslında ne kadar zararlı ve yanlış olduğunu bilmemesi, enformasyonla bilgiyi yine ayırt edememesidir. Öyle ki artık her kanalda, her internet sitesinde bir 'bir şey' koçu, bir 'bir şey' uzmanı görmek ve bunların yaydığı sayısız enformasyona maruz kalmak çok kolaydır, televizyonlar adeta enformasyon ile üst bilginin birbirine karıştığı kutular halini almıştır.

Televizyonun din, eğitim, politika gibi ciddi konuları da 'bir eğlence kültürü' çerçevesinde verdiği konusu da gözden kaçırılmamalıdır. 'Din, artık tarihsel, derinlikli ve kutsal bir insani etkinlikten ziyade,

Postman'ın kendi ülkesi için tabiriyle; asıl rolün vaize verildiği ve Tanrı'nın ikinci muz olarak sunulduğu bir hale getirilmiştir. Postman bu noktada, televizyonun kafamıza soyutlamalardan çok, kalplerimize kişilikler soktuğunu iddia etmektedir.'

Bugün bir televizyon kanalında, kedicikler lakaplı yardımcılarıyla, dini bir program sunduğunu iddia eden, bunu yaparken 'kolbastı ve apaçi dansları' olarak adlandırılan dansları sergileyen, müziğin ve eğlencenin hiç eksik olmadığı, lakayt bir program Postman'ın haklı olduğunun bir göstergesidir.

Televizyonun etkilediği belki de üzerinde durulması gereken en önemli konulardan bir tanesi ise eğitimidir. Postman'a göre televizyon, öğretim açısından da bir etkide bulunmuştur. Çizgi filmler ve çocuk programları, çocukları eğlence kültürüne hazırlamanın yanında, öğrenme ve araştırma biçimlerini eğlenceli olmak zorunluluğu ile baş başa bırakmıştır.

Susam Sokağı adlı program, bu anlamda çarpıcı bir örnek sayılabilir. Postman'a göre öğrenmek, bir ülkenin hangi kıtada olduğunu öğrenmekten çok, bu bilgiye ulaşmanın yolunu öğrenebilmektedir. Bu yüzden çocuklar açısından eğitici ve öğretici olduğu ileri sürülen TV programları, ezbercilikten öte gidememenin yanında 'bilgiye ulaşma yolunu öğrenme konusunda' da istisna teşkil etmemektedir. Postman'ın bu mükemmel tespitine katılmamak elde değil gibi görünmektedir.

Çocuklar, reklamlara her şeyden önce eğlenme isteği ile yaklaşırlar ve reklamlar, hareketli oldukları için çocukları pek çok programdan daha çok cezbeder. Çocuklar, dakikalarca gözlerini ayırmadan reklamları izleyebilirler. Reklamlarda yer alan sloganlarda ve mesajlarda tüketimi artırmak ve çocukları satın almaya yönlendirmek amacıyla genelde mutlu hayatlar vaat edilmekte ve bu hayata ulaşmanın tek yolunun o ürüne sahip olmaktan geçtiği ifade edilmektedir. Çoğu kez yetişkin bireyleri bile etkileyen bu mesajlar, henüz toplumsallaşma ve yetişkin birey olma yolundaki çocuğu daha fazla etkilemektedir. Dolayısıyla çocuk, çalışmak, başarılı olmak, erdemli olmak gibi insani boyuttaki pek çok değer yargısının yerine salt tüketerek mutlu olunacağı yolundaki düşünceye inandırılmaktadır. Ayrıca, televizyon seyredilirken, programların reklamlarla sık sık kesilmesi, dikkatin sürekliliğinin yitirilmesine ve yoğunlaşma kapasitelerinin bozulmasına, neden olabilmektedir. Medya-çocuk ilişkisinde üzerinde en fazla durulan, araştırma yapılan bir diğer konu ise şiddettir. Araştırmalar, televizyonun tek başına şiddete yöneltmediğini; ancak özendirdiğini ve şiddeti artırdığını göstermiştir. Şiddet ögesi içeren görüntüler, salt çocuklara ya da yetişkinlere yönelik programlarda değil, tüm yaş grubunu hedef alan programlarda yer almaktadır. Şiddet, haberlerden filmlere dizilerden çizgi filmlere dek her yerde, her an hayatın bir parçası olarak sunulmaktadır. Bu da şiddetin sıradanlaştırılması gibi çok tehlikeli bir olguyu beraberinde getirmektedir.

Televizyondaki şiddet içerikli görüntü ve haberlere maruz kalan çocuklarda, saldırgan davranışlarda artış, şiddete duyarsızlaşma, saldırganı model alma bulgularının yanı sıra, uyku bozuklukları, gece kâbusları, kendisine ve yakınlarına zarar geleceği korkuları gelişebilmektedir. Çocukların şiddet

olaylarına katılmasında en önemli faktörün daha önce şiddete maruz kalmak veya tanık olmak olduğu araştırmalarla tespit edilmiştir. Televizyondaki şiddet görüntüleri çocuğun şiddete başvurma nedenleri arasında ikincil ama önemli bir yer tutmaktadır. Televizyonda çocuklar tarafından en çok izlenen programlar çizgi filmlerdir. Günümüzde çocuklara yönelik olarak sunulan televizyon programları özellikle de çizgi filmler diğer programlara göre daha fazla şiddet içermektedir. Çizgi filmlerde temel karakterler, çoğu zaman haksızlığa uğradığında şiddete başvurmakta, şiddet tek alternatif gibi gösterilmektedir. Karakterler onca şiddetten sonra ayağa kalkmakta, filmi izleyen çocukta uygulanan şiddetin zarar vermediği gibi bir algılama söz konusu olabilmektedir.

Diğer algılanan bir mesaj da herhangi bir anlaşmazlık olduğunda mutlaka kazanan ve kaybeden bir tarafın olduğu yanılgısıdır. Çocuklara ya kazanacaksın ya da kaybedeceksin mesajı verilmektedir. Erkek çocuklara yönelik çizgi filmlerde kahramanın kullandığı araç ve gereçlerin metallere donanımlı silahlar olduğu dikkat çekmektedir. Kız çocuklarına yönelik çizgi filmlerde moda, pop, müzik ve gösteriş ön plana çıkmaktadır; ancak kızların da gücünü sergilediği çizgi filmler mevcuttur. Bunların yanı sıra, sabah erken saatlerden akşama kadar çizgi film yayınlayan kanallar çocukların televizyon bağımlısı olmalarına neden olabilmektedir.

Televizyonda yayınlanan her program, en zararsız zannettiğimiz çizgi filmler dahi, üzerine düşünüldüğünde hiç de masum değildir. Peki, bunun çözümü ne olmalıdır? Hayatımızdan televizyonu, interneti, telefonu, sosyal medyayı tamamen çıkartmalı mıyız? Çözüm bu mudur, bu mümkün müdür? Elbette hayır, bu ne bir çözümdür ne de uygulanabilir. Postman, televizyonun, bilgisayarın şekillendirici etkilerini azaltmak için iki yöntem sunar; birincisi, televizyon izleyicilerini ve bilgisayar kullanıcılarını bilinçlendirmeyi amaçlayan televizyon programları yapmak; ikincisi ise, bu araçların kullanımında bilinçli bir nesil yaratmanın en kolay yolu olan eğitimi (okul) kullanmaktır.

Bütün bunların ışığında, sosyal hizmetin geleceğini fütüristtik bir bakışla yorumlayacak olursak; teknopoli de diyebileceğimiz gösteri çağının hakim olduğu, bilgi ile enformasyonun ayırt edilemediği, kişisel mahremiyetin korunmasında güçlüklerin yaşandığı ve dahi artık insanların korunma gereği duymamaya başlayarak gözetlenmeyi ve sosyal dünyanın sanallaşmasını (teşhircilik) içselleştirdiği, ilişkilerin yozlaştığı, kişilerin banal, mekanik varlıklara dönüşmeye başladığı bu çağda; televizyonun ve medyanın adeta oyun hamuruna şekil veren bir el gibi, toplumsal ve zihinsel gerçekliği ve bunu algılayış biçimini etkilediği bu çağda sosyal hizmet uzmanlarının teknoloji ve bunun toplumu şekillendiriciliği hakkında ciddi bir farkındalığa ve bilgi birikimine sahip olması, bilgileri doğrultusunda bu konu hakkında özellikle iletişim bölümü, medya okuryazarlığı bölümü gibi bölümlerle yoğun işbirliği içinde geleceğe dönük olarak, toplumu bilinçlendirici çalışmaların baş aktörü olması kesinlikle şarttır. Bu konuda, Postman'ın da vurguladığı gibi tuhaf bir yol olsa da, televizyonlarda bilgilendirici ve farkındalık artırıcı çalışmalar yayınlanabilir, örneğin içinde psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı, medya okuryazarlığı, iletişim ve çocuk gelişimi bölümlerinin meslek elemanlarının da bulunduğu çok boyutlu

bir bilgilendirme programı, dikkat çekici olması bakımından, halkın da katılımı ve soruları, konu ile ilgili çeşitli anıları vb. nüanslar da eklenerek sağlanabilir. Özellikle geleceğin mimarı olduğuna inandığımız çocukların, tüm gelişim evrelerini sağlıklı bir şekilde atlatabilmeleri adına teknolojiyi doğru kullanma konusunda bilinçlendirilmeleri önem arz etmektedir. Bu çocuğun yüksek yararı açısından bir gerekliliktir ki bunun şüphesiz en kalıcı ve mantıklı yolu eğitimidir.

Sonuç olarak, bilişim çağında yaşayan insanlar olarak ve insan temelli bir mesleğin, sosyal hizmet mesleğinin aktörleri olarak teknolojinin ve ürünlerinin insanlığa faydalı yönlerini inkâr etmemiz mümkün değildir, elbette teknoloji işlerimizi kolaylaştırır, fayda sağlar, öte yandan, bizi güldürür, eğlendirir bu inkâr edilemez bir gerçektir. Fakat bu eğlence bizi manen öldüren bir eğlenceye dönüştüğünde ve bu eğlence bizi ‘başka şeylere’ dönüştürdüğünde burada düzeltilmesi gereken bir sorunun varlığı aşikârdır. Yapılması gereken, bilişim teknolojilerini reddetmek değil, bu teknolojileri yönetmeyi, onu ehlileştirmeyi, zararsız hale getirebilmeyi başarmaktır. Aksi takdirde Huxley’in bahsettiği sondan kaçınmamız mümkün olmayacaktır, bizi sevdiğimiz şeyler mahvedecek, gülmekten ölmek deyimi biyolojik olarak olmasa da, ruhen somut bir anlam kazanacaktır. Eğitimlerle ve programlarla koruyucu- önleyici tedbirler almak, bilgilendirmek, bilinçlendirmek, farkındalık yaratmak, sosyal hizmet uzmanlarının da görevlerinden biridir. Teknoloji ürünleri bugünden başlayarak, artık iyi biliyoruz ki gelecekte de, toplumları şekillendiren, kültürleri etkileyen en temel unsur olmuştur ve olacaktır. Sosyal hizmet uzmanı ileri görüşlü olmalı ve mesleğin etik ilkelerini de temele alarak, gelecekte meydana gelebilecek daha büyük ve daha köklü sorunları önlemek için çabalamalıdır.

SOSYAL PROBLEMLERİN SOSYOLOJİK MUHAYYİLESİ

Aziz ŞEKER¹

Giriş

Tarihsel olarak sosyal teorinin, sosyolojik bir muhayyile oluşturmak adına kamusal alanda sosyal problemlerle ilgili cesaretli tartışmaların yapılmasına katkı sağladığını söylemek mümkündür. Örneğin kamusal alanda “delilik”, “suç” ve “yoksulluk” olarak alınacak şey modern çağdan önce insani varoluşun doğal özelliklerinden biri görülmekteydi. Delilik, suç ve yoksulluk henüz “sosyal problemler” kategorisinde kabul edilmiyordu. 18. yüzyıl sonlarında bile, sonradan kendilerini bu kategorilerden biri içinde bulacak bireylerde bu özelliklerin varlığı kişisel veya toplumsal yetersizliğin bir göstergesi şeklinde değerlendirilmemekteydi. Bu konuya ilişkin Rothman’ın ABD’deki akıl hastanelerinin ortaya çıkışına odaklandığı çalışmasındaki şu saptamalarına bakmakta fayda bulunmaktadır. Çalışmada dikkat çekilen nokta, 18.yüzyılda “yoksul” teriminin birçok farklı toplumsal koşulu içermesine ilişkindir. Yoksulluk konusundaki tartışmalar ve yasalar dullar, öksüzler, hastalar, yaşlılar, engelliler ve aralarında gözlenebilecek açık farklılıklar bulunmayan delileri içermekteydi. Buradaki tanımlayıcı özellik, yoksulluğu üreten koşullardan ziyade, onu ahlaki olarak tanımlama ihtiyacıydı. ABD’de diğer devletler için model oluşturan bir Massachusetts yasasına göre ise yoksulluk daha bireysel anlamda, “kişi doğal olarak anlayışı kısıt olduğunda ve çoğu kez bu şekilde davrandığında, kendi kendine yetmediğinde” ortaya çıkar diye belirtilmekteydi. Bu, Avrupa’da önceki çağlarda benimsenmiş olan tutumlardan daha farklı bir görüştü. Zira bu evrede yoksulluk, tamamen dışsal toplumsal hayat koşullarının bir özelliğinden ziyade, kamunun ilgisini gerektiren bir şey olarak düşünölmeye başlanmıştı. Elbette tanımlanıyordu da, ancak yoksul sözcüğü sadece yoksulluğun çeşitli derecelerine (mutlak, görel ve manevi) işaret etmekle kalmaz, aynı zamanda temel anlamda değer biçici bir özelliğe de sahip olmaktadır. Böylece bir kişinin o durumda olduğunu söylemek veya onu öyle konumlandırmak, insanı o kişiye merhamet etmeye ya da onu hor görmeye itmektedir (Rothman, 1971, Akt: Giddens, 2014a, s. 200, Jütte, 2011, s. 23).

Aynı olguyla ilgili olarak Batı Avrupa sosyal tarihine bakalım. Bu temel üzerinde yapılacak bir tartışma için Giddens’in, Marx’ı çözümlerken yaptığı şu değerlendirmesini genel hatlarıyla dikkate almak gerekir: İngiltere’de 16. yüzyıl başından itibaren, proletaryanın ilk örnekleri, üretim araçlarından koparılmış ve piyasaya “özgür” ücretli emekçiler halinde atılmış “yerleşik olmayan”, hareketli bir grup olan mülksüzleştirilmiş köylüler tabakası olarak gözükür. Başka bir ifadeyle, feodalizm ve derebeylik sisteminin girdiği genel kriz sosyal düzensizliğe ve birçok kişi için, özellikle de rençperler ve araziden zorla çıkarılan küçük çiftçiler için ciddi ekonomik zorluklara yol açmıştır. Böylece hem uluslararası ticaret ve endüstrinin gelişmesi, hem de sermaye yatırımı, kredi, faiz, rant ve ücret gibi para

¹ Dr. editör: <https://sosyalhizmetuzmani.org/> e-posta: shuaziz@gmail.com

ekonomisinin yeni öğelerinin ortaya çıkması yoksulluğun doğasını ve oranını etkilemiştir (Giddens, 2014b, s. 71, Jütte, 2011, s. 228).

Yoksul akışkan sosyal tabaka zamanla dönemin İngiltere’inde geleneksel bir sosyal problem kabul edilen yoksullukla mücadelede sosyal reformların yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Yoksullara yardım yasaları birbiri ardınca çıkarılıp uygulanmıştır. Yoksulluk yoğunlaşarak merkezi hükümetlerin konusu olurken, sosyal teorinin de odaklandığı bir olgu olmayı sürdürmüştür. İlerleyen zamanda kapitalist tarihsel sistemin çılgınlıklarını yoksullukla etkileşim halinde alan olguları kritik eden anlayışlar çoğalmıştır. Yabancılaşma, sosyal huzursuzluk, ruhsal sorunlar ve benzer sorunların artışı bu çılgınlıkların belli başlıları arasında gösterilmiştir. Sonuçta algılanan artışlarla ilgili şiddet, madde bağımlılığı bunlarla ilgili sağlam ölçütler olarak her geçen gün dünya gündemini daha çok meşgul etmektedir (Wallerstein, 2012, s. 119).

Sosyal Problemlerin Sosyolojik Muhayyilesi ve Sosyal Teori

İnsanlığın sosyal tarihindeki bazı kesitlerden hareketle sosyal problemlerin değişen doğası tartışmaya açılabilir. Bu minval üzerine örneğin yaşlılığın bir sosyal problem kabul edilmesini insanlığın sosyal tarihinden çıkarmak mümkündür. Toplumlarla ilgili sosyal tarih okumaları, yaşlılık olgusunun boyutlarını görmek adına yol göstericidir. Olguya ilişkin tarihin kayıtlarında yer almış ilginç bir anımsatmayla başlayalım: Vizgotlar ülkesinin sınırlarında, Atalar Kayası denilen ve yaşamdan bıkmış yaşlıların üzerinden kendilerini aşağı attıkları bir kaya bulunurdu. Aynı âdetin Traklarda, Herullerde, vb. de bulunduğu görülüyor. Keos’da belli bir yaşı geçenler görkemli bir törende bir araya gelip güle oynaya baldıran zehri içerlerdi. Yüksek ahlâklarıyla tanınan Trogloditler’de ve Ser’lerde de aynı uygulama vardı. Bu toplumlarda, yaşlılardan başka kadınların da kocaları ölünce kendilerini öldürmeleri çoğu kez istenmiştir (Durkheim 1992, s. 220, 221).

Farklı toplumlarda, insana bakıştaki değerden kaynaklı yaşlıların saygınlıkları ve sosyal konumları her dönem gündemde olmuştur. Bu sebeple yaşlıların, toplumlar karmaşıklaştıkça, ilerledikçe rasyonelleşip modernleştikçe sosyal yönden korunmaları ve gözetlenmeleri üzerine arayışlar baş göstermiştir. Çoğu zaman yaşlı refahı gözetilerek toplumsal koruma uygulamaları geliştirilmiştir. Sonuçta yaşlıları ilgilendiren hizmet modellerine talepler artmıştır. Açıkçası geniş, ataerkil geleneksel ailelerin yapısının toplumsal-ekonomik koşulların etkisiyle çekirdek aileye doğru evrilmesi, yaşlıları giderek yalnızlaştırırken beraberinde daha etkili sosyal hizmet modellerini ortaya çıkarması, yaşlıların gerçek ihtiyaçlarının dikkate alındığını göstermektedir. Vizgotlar ülkesindeki Atalar Kayası’ndan yaşamdan bıktıkları için kendilerini aşağı bırakan yaşlılar, günümüzde sosyal destek sistemleriyle sorunlarına çareler aramaktadırlar. Kuşkusuz en anlamlı ilerlemeler sosyal devlet çatısı altında olagelmıştır. Ne var ki günümüzde tersi bir durum söz konusudur. Özellikle bu, geç kapitalizm ve sonrası toplumlarda yaşlıların aleyhine işleyen; onları yalnızlaştıran başka bir ifadeyle sosyal dışlanmanın çeşitli yüzleriyle karşı karşıya bırakan bir süreçtir. Bu genel durum makro düzeyde ekonomi politığın, sosyal devlet pratiğini işlevsiz kılmaya doğru yöneltmiş olmasıyla açıklanabilir.

Sosyal teorinin sosyal problemlere ilgisi çok çeşitli çalışmaların yapılmasını beraberinde getirmiştir. Örneğin başka bir sosyal araştırmada sosyal olgu olarak ele aldığı intihar için Durkheim, onbinlerce veriyi kullanmıştır. Kendi bilimsel yaklaşımıyla intiharın nedenlerini ele alırken çeşitlerine değinmiştir. Ayrıca işbölümünün toplumlar açısından ortaya çıkışını ve yararlarını bir sosyal politikacı duyarlılığıyla ele almıştır. Ulaştığı sonuçlar karşısında yoksulların maddi yaşam koşullarını iyileştirecek refah programları ve diğer önlemlerin kapsamının genişletilmesi gerektiğini kabul ederken, devletin yönetimi altında işsizlik, hastalık ve yaşlılık gibi refah şemalarını geliştirecek dayanışmacı programlara sıcak bakmıştır. Fakat bunların egemen konumlarını sürdürmelerine izin verilmemesi ve sınıflar düzenin sistematik ahlâki bir temelde düzenlenmesi çabasıyla birleştirilmeleri gereğini ısrarla vurgulamıştır. Durkheim, “toplumsal olguların şeyler olarak alınması, yani nesnellik ilkesinin sürdürülebilmesi araştırmacının toplumsal gerçeklik karşısında tam bir tarafsızlık içinde olmasını gerektirir” yaklaşımını sosyal teoriye armağan etmiştir. Klasik sosyal teorisyenlerden Weber ise sosyal bilimlerin genel amacının, içinde yer aldığımız gerçekliğin biricikliğini kavramak olduğunu başka deyişle, sosyal bilimlerin temel hedefinin tarihsel olguların niçin o şekilde ortaya çıktıklarını anlamak olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Weber modern kapitalizmde bürokrasinin toplumun hemen hemen her alanındaki rasyonelleşmenin bir sonucu olarak yayılmasını kritik ederken, rasyonelleşmenin yayılmasını olumsuz anlamda, *dünyanın (giderek artan) büyü bozumuna-* büyüsel düşünce ve pratiğin gücünü yitirmesine- endekslemiştir (Giddens, 2014b, s. 154, 167, 224, 286, 312). Kuşkusuz bu durum bireye ve yaşadığı toplumsal yapıya yansırken, bir takım yeni sosyal problemlerin de nedenleri arasında yerini alır.

Özetle genel hatlarıyla bakıldığında sosyal teorinin bilgiyi disipline edişi, insan ve toplum sorunları üzerine sorduğu soruların karşılığını arayışında bir ilerleme kaydetmiştir. Bu çabayı, bilinmez alanını daraltan ve gerçeği büyüten/toplumsal ilerleme adına kullanılır kılan aydınlatıcı bir süreç olması bakımından değerlendirmek gerekir. Başka bir açıdan çok değişik sosyal olgularda pratik sosyoloji başarısı yalnızca fikir birliği ile hakikat arasındaki itirazın giderek indirgendiği, toplumsal yaşamdan ayrı bir aktivite olarak anlama probleminin gittikçe kaybolduğu dereceyle ölçülebilir. Sonuçta kendisini egemen devlet pratiğinin istihbarat birimi olarak inşa eden sosyoloji, toplumun nereye gitme eğiliminde olduğunu hataya düşmeden anlamak ve bu sayede biri onu doğru yöne yönlendirmek istediğinde nelerin yapılabileceğini veya yapılması gerektiğini bulmak için nesnesini tanıma yani insan gerçekliğini tanıma amacından vazgeçmeyecektir (Bauman, 2017, s. 327, 2018, s. 11-12).

Sonuç Yerine

Sosyal problemlerin sosyolojik muhayyilesini doğru okumak adına sosyal teorisyenler arasında Giddens çağımızdan söz ederken *refleksif modernizasyon çağı*, Beck *risk toplumu*, Bauman *akışkan modernite*, Castells *ağ toplumu*, Jameson ise *geç kapitalizm* nitelendirmelerini kullanarak konuyla ilgili tartışmaları boyutlandırmışlardır. Bu sosyal teorisyenlerin hepsi, ayrıca çok farklı yollardan, moderniteyle ilişkili sosyal koşullar ve kurumsal yaşamdaki değişimleri açıklama girişiminde bulunmuşlardır (Elliott, 2017, s. 20).

Sosyal teorisyenlerin her girişimi dünyayı anlamak, sosyal olguları anlamlandırmak, bu yolda sosyal analizler yaparak bilinmez olanı bilinir kılmaktır. Sosyal teorisyenler toplumu ilgilendiren olgular arasında ekonomiden sanata daha birçok konuyu incelerken, sosyal problemleri kavrayış yeterliliğimize bilgi ve sosyolojik bir duyarlılık kazandırırılar. Hiç şüphesiz ki, bu sosyolojik düşünüş ve duyarlılık sosyal problemlerin değişen doğasını çözümlemek için son derece önemlidir.

Kaynakça

- Bauman, Z. (2017). *Hermenötik ve sosyal bilimler*. H. Oruç (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. (2018). *Kuşatılmış toplum*. A. Emre Pilgir (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Durkheim, E. (1992). *İntihar*. Ö. Ozankaya (Çev.). Ankara: İmge.
- Elliott, A. (2017). *Çağdaş sosyal teoriye giriş*. S. T. Afşar, A. Ö. Boyacıoğlu vd. (Çev.). Ankara: Dipnot.
- Giddens, A. (2014a). *Modernite ve bireysel-kimlik/geç modern çağda benlik ve toplum*. Ü. Tatlıcan, (Çev.). (2.bs.). İstanbul: Say.
- Giddens, A. (2014b). *Kapitalizm ve modern sosyal teori*. Ü. Tatlıcan, (Çev.). (5.bs.). İstanbul: İletişim.
- Jütte, R. (2011). *Erken modern Avrupa'da yoksulluk ve sapkınlık*. B. K. Sefer (Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Wallerstein, I. (2012). *Tarihsel kapitalizm ve kapitalist uygarlık*. N. Alpay (Çev.). (6.bs.). İstanbul: Metis.

CHILD 10: ÇOCUK KAHRAMANLARI ÖDÜLÜMerve Deniz PAK¹

Son birkaç yıldır, Avrupa'ya kaçmak zorunda kalan on binlerce çocuk, çocuk ticareti ve sömürüye maruz kalma riskine maruz kalmakta ya da büyük risk altında bulunmaktadır. Sınırların kapatılması ve ülkeler arası koordinasyon eksikliği çocukları risk altında bırakmaktadır (UNCHR, 2018; UNICEF ve REACH, 2017). Mülteci kamplarındaki, çocuk bakım merkezlerindeki, sokaktaki ve hatta ailesi/bakım vereni himayesindeki binlerce çocuk risk altındadır. Refakatsiz çocuklar ise yaşam standartları ve güvenlik koşulları açısından en önemli risk grubunu oluşturmaktadır (UNCHR, 2018; UNHCR, 2006). Çocukları özellikle insan ticareti, zorla çalıştırma, insan kaçakçılığı, suç faaliyetlerinde kullanma, cinsel taciz ve istismar mağduru olma riski altında bırakmaktadır.

Günümüzde binlerce çocuk Avrupa'ya ulaşma hayaliyle, transit ve varış ülkelerinde kaybolmakta ve takip edilemez olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır (UNICEF ve IOM, 2017). Ülkeler sınır geçişlerini sıkılaştırdıkça, çocukların kaçakçılar ve insan tacirleri tarafından sömürü riski artmaktadır. Çocuklar ve aileleri/bakım verenler, Avrupa'ya ulaşma hedefleriyle gün geçtikçe daha tehlikeli başka yollar bulmaya zorlanmaktadır (UNICEF ve REACH, 2017). Bu çerçevede Child 10 (Çocuk 10), toplumumuzdaki en savunmasız çocuklar için çaba sarf eden, günlük mücadeleleri ve olağan üstü cesaretleri nedeniyle, dünyanın dört bir yanından profesyonel kişileri belirlemekte ve onları ödüllendirmektedir (CHILD 10, 2019). Child 10'un bu ödülleri verme amacı, çocuk ihmali, istismarı ve çocuklara yönelik ter türlü sömürü biçimi konusunda koruma ve önleme çalışmaları yürüten cesur ve amansız mücadelelerini tanımak ve onların hikayelerini paylaşarak çocuklar için daha fazla çalışma yapılmasını teşvik etmektir.

Bu yıl, 18 Ekim Avrupa Birliği İnsan Ticaretine Karşı Mücadele Günü'nde Child 10, "Avrupa'nın Elindeki Çocuklar" teması altında, 2020 yılı ödüllерinin sahibi 10 Çocuk Kahramanını, mücadele etme konusundaki güçlü taahhütleri ile duyurdu. 2020 Çocuk Kahramanları, on istisnai çocuk hakları savunucusudur. Düşmanca ortamlara rağmen, tehditler ve artan ırkçı söylemlere rağmen, bu olağanüstü liderler, herkes için rol modeli olarak işlev görmelidir. Çocukların sömürüden ve insan ticaretinden korunması ve toplumumuzda en savunmasız olanları her zaman koruma konusundaki güçlü taahhütleri, örgütlerinin ve hepimizin ötesine geçiyor.

2020'nin 10 Çocuk Kahramanı şöyle:

¹ Öğr.Gör. Başkent Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, SHUDER GMYK Üyesi

Bu ödül, farkındalığı artırmak ve Avrupa'ya göç yollarında çocuk ticareti ve cinsel istismar riskiyle mücadele etmek için Çocuk 10 grubunun gerçekleştireceği ortak çalışmanın başlangıç noktası olabilir. Ödül alan kahramanlar, 2020 boyunca güçlerini birleştirerek çocuk ticareti ve çocukların cinsel istismar ve sömürüden korunması için önleme konusunda savunuculuk ve sosyal yardım çalışmaları yürütecektir.

Ülkemiz için gurur verici bir gelişme yaşandı ve 2020'nin Ödül Alana 10 Çocuk Kahramanı'ndan ikisi, Türkiye'den Ezgi YAMAN ve Güngör ÇABUK oldu. Meslektaşlarımızı kutluyor, başarılı çalışmalarının devamını diliyoruz.

KAYNAKÇA

UNHCR, 2018. <https://www.unhcr.org/uk/4c9770ee6.pdf>, Erişim Tarihi: 2 Aralık 2019.

UNHCR, 2006. *Guidelines on International Protection*. <https://www.unhcr.org/443b626b2.html>, Erişim Tarihi: 2 Aralık 2019.

UNICEF and REACH, 2017. *Children on the move in Italy and Greece*. <https://www.unicef.org/eca/reports/children-move-italy-and-greece>, Erişim Tarihi: 22 Kasım 2019.

UNICEF and IOM, 2017. *Harrowing journeys: Children and youth on the move across the Mediterranean Sea, at risk of trafficking and exploitation*. https://www.unicef.org/publications/index_100621.html, Erişim Tarihi: 22 Kasım 2019.

CHILD 10, 2019. <http://child10.org/>, Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019.

AGIT (OSCE), 2018. *Combating Human Trafficking along Migration Routes*. <https://www.osce.org/secretariat/397448?download=true>, Erişim Tarihi: 6 Aralık 2019

EKOLOJİK SOSYAL HİZMETİN GEREKLİLİĞİNE BİR BAKIŞ: KENTTE YAŞAMAK / KIRSALDA YAŞAMAK

Mehmetcan YAZICIOĞLU¹
Durkadin SAÇLI²

KENTTE YAŞAMAK

“Her defasında odada oturmuş, camın dışındaki yağmuru seyreden biri gibi hissettim kendimi. Doğrudan yakınımnda olan şeylerle bile aramda camdan bir duvar vardı ve kendi irademle onu yıkacak gücü bulamıyordum.” Stefan Zweig, *Olağanüstü Bir Gece* isimli kitabında anlattığı karakterin durgunluğunu ve donukluğunu bu sözlerle ifade etmiş. Bizler de yanı başımızda, doğrudan deneyimlediğimiz çevresel krizleri oturmuş böylece seyretmekteyiz. Ama unutmayalım seyrettiğimiz o yağmur artık her zaman bereket getirmiyor.

İnsanlık olarak yaşadığımız dünyayı fazlasıyla önemsemeden ve ona değer vermeden yaşadığımız günlerdeyiz. Modernlik getirsin diye inşa ettiğimiz gökdelenler bizlere gökyüzünü hasret bıraktı. Küresel ısınma nedeniyle gerçekleşen olağandışı hava durumları nedeniyle kuraklıkla karşı karşıyayız. Tüm bunların dışında Anadolu’nun tüm bereketini simgeleyen ekmeğimizin içine bile birçok katkı maddesi girdi. Yine modernliği taçlandırmak adına yediğimiz uzun raf ömürlü gıdalar artık bize zehir ve birçok hastalık olarak geri dönüyor. Organik ve sağlıklı gıdaya erişebilmek umuduyla ömrümüzü sürdürmeye devam etmekteyiz. Ona da zaten yalnızca “modern” gökdelen

¹ SHU,1994 tarihinde Ankara’da dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara’da tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nden ve aynı üniversitenin Sosyoloji Yan Dal Programı’ndan 2019 yılında mezun oldu. Şu anda Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda tezli yüksek lisans programına ve Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü’ne (Açıköğretim) devam etmektedir. Kırsal kalkınma, kır sosyolojisi, ekolojik sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarına ilgi duymaktadır.

² SHU, 1995 yılında Muğla’da doğdu. Sosyal Hizmet Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi’nde Haziran 2019’da tamamladı. Lisans stajını Ahmet Andiçen Toplum Ruh Sağlığı Merkezi’nde verdi. Lise ve üniversite süreçlerinde çeşitli alanlarda gönüllü faaliyetlerde bulundu ve organize etti. Sosyal politikaların yerelden üretilmesini, kırsalın kalkınmasını ve refahının artmasını sağlayacak akademik çalışmalarda bulunmayı amaçlıyor. Mesleki ilgi alanları: Yeşil Sosyal Hizmet, sürdürülebilir ve kırsal kalkınma, ruh sağlığı, aile.

sahipleri erişebilmekte. Çiftçinin yaşanan bu çevresel krizlerde büyük zorluklarla ürettiği ürünler de kentlerimize ulaşana kadar döviz ve altınla yarışmakta. Biz tüketiciler de doğal olarak aradaki bu fiyat farkı nedeniyle isyan etmekteyiz. Bu isyanın da ötesinde çiftçilerin elinden düşük fiyatlarla çıkan bu ürünler onları ekonomik anlamda fazlasıyla olumsuz etkilemekte. Yaşanan bu fiyat farkı toplumsal gruplar arasındaki adaletsizlikleri de pekiştirmekte. Peki, organik, katkı maddesiz, fiyat şişirmelerine maruz bırakılmadan kentlerimizde nasıl organik gıdalara ulaşacağız? Çevresel krizlerin etkilerinden özellikle sosyo-ekonomik durumu düşük olan insanları nasıl koruyacağız? İşte tam burada yerel yönetimlerin önemini vurgulamamız gerekmektedir. Yerel yönetimler kentlerde sadece ulaşım, altyapı gibi konularda daha fazla gündeme gelmektedir. Ancak bunların dışında yerel yönetimlerin görevleri arasında sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde çevreyi ve tarım alanlarını korumak; çocuklar, gençler, yaşlılar, yetişkinler, kadınlar ve engellilere yönelik sosyal ve kültürel hizmetleri sunmak da bulunmaktadır (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). Bu kapsamda kentlere organik gıdanın ulaşımı, çevresel sorunlar ve bu sorunlar karşısında bireylerin olumsuz olarak etkilenmemesi adına önlemleri almak da yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Katkı maddeleri olmadan, organik gıdaya kentliler olarak erişebilmemiz için bu bağlamda kentlerde üretici pazarlarının oluşturulması ve yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Üretici pazarları, çiftçilerin hem ürünlerini araçlar olmadan, doğrudan kentteki insanlarla buluşturmasını sağlayarak onlara destek olacak, hem de kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan insanların bir araya geldiği, dayanışma pratiklerinin üretildiği bir ortam yaratacaktır. Burada sormamız gereken bir soru daha bulunmaktadır. Bu kadar sorun sadece üretici pazarlarının oluşturulmasıyla çözülebilecek midir? Çevresel krizler karşısında bireylerin korunabilmesi için ekonomik önlemlerin yanı sıra daha bütüncül uygulamaların gerçekleştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Ekolojik sosyal hizmet işte tam bu alanda devreye girme özelliği ve kapasitesi taşıyarak, çevresel krizlerin yarattığı adaletsizliklerin, yoksulluğun giderilmesinde ve çevrenin korunması adına eylemlerde bulunmayı önermektedir (Dominelli,2018). Ekolojik sosyal hizmet anlayışının sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla yerel yönetimlerde uygulanması ve yaygınlaştırılması çevre politikalarının daha kapsamlı, bütüncül ve etkin olmasında katkılar sunacaktır. Ancak unutmamalıyız ki tek başına ekolojik sosyal hizmetin yerel yönetimlerde daha fazla uygulanması da sorunları bir anda gidermeyecektir. Şüphesiz Stefan Zweig'in Olağanüstü Bir Gece'de vurgu yaptığı durgunluk halinden, yapılacak birçok şey varken yağmuru öylesine izlemekten bizi alıkoyabilecek, harekete geçirebilecek bir uyanma halinin yaratılmasında diğer bilimlerle birlikte katkılar sağlayacaktır. İşte o zaman yağmur da daha fazla bereket getirecektir.

KIRSALDA YAŞAMAK

Ben bir köylüyüm, enteresan olan yanımda ise şehri tanıyan bir köylü olmam. Yaşamımın yapılanması kırsal dezavantajların üzerine kurulmuştu ve belki de benim kırsal kalkınma hayalim bir vefa borcu yolculuğu.

Toprak ile buluşmam Muğla'nın Fethiye ilçesini Antalya'ya bağlayan bir sınır ve yörük köyü; Kayadibi. Elverişli ve geniş tarım alanlarına sahip. Dağınık bir yapılaşması var, her ne kadar köy merkezi gözetilmiş olsa da nüfusun artması ve aile yapısının küçülmesi ile topluluktan uzaklaşmış. Uzunca yıllar birçok köye merkezi bir konumda yer almakta imiş. Civarının ilk sağlık ocağı, okulu, ulaşım araçları, tüccarlığı konusunda önde yürümüş. Adı köylü olduğu üzere geçimini de tarım ve hayvancılıktan kazanmış. Tütün, soğan, anason, pamuk, susam, sebze vs. başlıca tarım ürünleri gelir kaynaklarındanmış. Hatta köyümün dolandırılma hikâyeleri çok meşhurdur, şimdinin yaz gecelerinde bu hikâyeler çay içerken anlatılıp kahkahalar atılır. Bazen iyi ki de bunlar yaşanmış derim, günümüzün klasik neşesiz günleri için. Köyümün en zorlandığı yan ise bilgisi ve yetisi olan bir mülki amir ile karşılaşmamış olması olmuş.

Bugünlere gelelim. Yaklaşık 20 yıldır Saklıkent Kanyon'una ev sahipliği yapan tarımı ve hayvancılığı geride bırakıp turizm köyüne dönüşen bir yapılanması mevcut. Saydığım onlarca tarım ürününün arasında şu an da yalnızca kendine yetecek kadar, komşuya verecek kadar bir üretim meselesi söz konusu. Son 10 yıldır bilinçsiz teşvikler ile geçim kaynaklarından bir diğeri ise zeytin ürünleri ve zeytinyağı olmuş, olmakta. Havaaların ısınması ile birlikte hamurunu yoğuran hanımlar gözleme sacının yanına, zeytinini kendince paketlemiş genç kızlar tezgâhının başına, çat pat İngilizcesi olan genç erkekler kanyonun yoluna, şapkasını alan beyler ise müşteri çevirmenin kurnazlığına başlıyorlar. Köyün lezzetinde olan şeyleri ucuzda olsa ellerinden çıkarmak için böyle yollar üretiyorlar.

Geçen kış yaşadığımız sebze krizini hatırlıyor musunuz? Unutturmayacak kendini, zaten bu kış tekrardan yaşayacağız. Soğan; bu köyden tırlar ile gönderilirdi hem ülkeye hem de yurt dışına, artık sadece birkaç aile üretiyor ve ancak köye yetiyor. Köylü kazandırmadığını düşündüğü için artık susam, pamuk ve sebzenin birçok türünü ekmiyor. Muğla'nın pilot zeytin yetiştiriciliği konumuna sahip olmakla birlikte zeytin hasadında komisyoncular sofralık zeytinleri kilosu 4-5 TL'ye alıp, köylüye kazandırttığını düşündürüyorlar. Bölgemizde sofralık zeytin için hiçbir üretim, paketleme ve pazarlama tesisi yok; zeytinyağı için ise fabrikalar mevcut ve zeytinyağının kilosu bu köyde yalnızca 20-25 TL. Anlayacağınız gibi geçen yıldan bu yıla değişen hiçbir üretim modeli yok.

Eğitim, aile kurma ve ekonomik gereksinimler için -tahmini olarak- 3.000 olan nüfus sayısı şimdilerde 1.000 kişi, düşündüğünüz üzere birçoğu orta yaşın üzerinde veya yaşlı.

Eğitim seviyesi %80'lerde, biz gençler dışında üniversite mezunu kimse yok; mezun olduktan sonra köye dönen de yok. Hala köy okulumuz var mevcutta, vaktim oldukça çocuklarla hayalleri üzerine ilgilenmekteyim. Fakat bu yıl birleştirme sınıfa düşen ilkokul grubumuz var; birleştirme sınıf.

Aile yapısı; köy sosyolojisinden ve olgusundan oldukça etkileniyor ve şekilleniyor. Aile içi şiddete tanık olmuş çocuklar şimdilerde kendi ebeveynlerinden farksız. Aileler iletişim kurmaktan uzaklaşmış olsalar da çocuklarının eğitimlerini kendilerine borç bilmişlerdir. Tereddütsüz tüm ebeveynler çocuklarına şu

öğüdü veriyor; “Büyükşehirlerde okullar kazan, kendini geliştir bizim gibi köylü olma ve asla köye dönme!”

Zincir bende kırıldı galiba; büyükşehirlerde lise ve üniversite öğrenimi aldıktan sonra bir süre köyde dinlenme kararı aldım. Dinlenirken gözlemledim. Köyde iken eğitime devam edebileceğim imkânlar yok. Üretim neredeyse durmuş, belki de 20-30 yıl sonrasında kimse yaşamıyor olacak. Ekonomik kaygı duymadan yaşamak oldukça güç. Ailemle etkili bir iletişim sürdürmekte zorlanıyorum.

Ben ancak bu topraklarda nefes alabiliyorum ve gelecek nesillerim ile bu topraklarda nefeslenmek istiyorum. Eğitim, üretim, ekonomi, aile. Yaşadığım coğrafyaya Sosyal Hizmet bilgimi çevirip bakınca vefa borcu yolcuğum için artık emin adımlar atmam gerektiğini düşünüyorum. Akademi ile politikaları yerelden, yerel için samimi bir yaklaşımla, köylüden bir kimse olarak yaşama geçirmek.

Yazar sizlere kırsaldan bir yaşamı sosyal hizmet penceresi ve gerekliliğinden anlamlandırmaya çalıştı. Ekolojik Sosyal Hizmetin, köy stajlarının, köylünün sesinin duyulmasının gerekliliği vs.

Sizleri köyünden selamlıyor.

Yararlanılan Kaynaklar

Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004, 23 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:25531).
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>

Dominelli, L., (2018). *Yeşil Sosyal Hizmet*. A. İçağasıoğlu Çoban (Çev. Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.

Zweig, S., (2018). *Olağanüstü Bir Gece*. İ. İgan (Çev). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

ÖĞRENCİ YAZILARI

BİR PUZZLE DEĞİL Kİ BU EKSİK NASIL TAMAMLANIR?

Sevgi KIZILTUĞ¹

Hemen hemen her insanda karşılaştığımız bir eksiklik vardır: “Sevgi eksikliği”. Karşılaştığım insanlarda bu eksikliği hissettikten sonra insanları daha çok gözlemler oldum. Bu eksiklik ile karşılaşan insanlar daha çok aileden aldığı yetersiz sevgiyi çevresinden edinmeye çalışır. Bu sevgiyi kimi zaman bir arkadaşından, sevgili yerine koyduğu kişiden, kimi zaman da kendi kendine bulduğu uğraşlardan tamamlamaya çalışır. Peki bu eksiklik tamamlanır mı? Tamamlanırsa kalıcı olur mu? Karşı cinsten bu eksikliği tamamlamasını beklemek ne kadar doğru? Bu sorular insan psikolojisi için oldukça ciddi bir durumdur.

Aslına bakılırsa eksiklik tamamlanmayan bir parçadır. Tamamlansa bile bu eksiklik yeterli düzeyde olmaz. Bu eksikliği yaşayan bireyler duygusal doyumsuzluk durumunu da beraberinde yaşamaktadırlar. Eğer ki eksikliği bir anne-baba eksikliği olarak ele alıyorsak bu durum daha ciddidir. Çünkü birçok davranışın temeli ailede atılır ve çocuk bu doyumu aile içinde almalıdır. Bu sevginin temeli de anne-babadır. Maalesef aile içinde yaşanan bu eksiklik birey için tamamlanamayan eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Anne-baba eksikliğini bir eş, bir eşya, bir arkadaş veya bir meşguliyet ile karşılamaya çalışan birey bir boşluk doldurmaya çalışmaktadır. Bu boşluk bir başka kişilerle dolacak türden değildir ki hayatı boyunca hissedilir derecededir. Tabi ki oluru da yok değildir, ama ne kadar doldurmaya çabalasak da bu eksiklik hissedilir. Hele ki bir anne-baba eksikliği bir başka kişilerle karşılanamaz ki bu ikili ilişkilerde çok yıpratıcı olmaktadır. Neticede hayatımızdaki eş konumundaki insan "eş" görevi üstlenmektedir. Biz eğer "eş" figürünü "Baba" veya "Anne" figürü yerine koyup karşı cinsten bir baba gibi davranmasını beklersek eğer ilişkimiz zedelenecek düzeye gelir.

Çevremde gördüğüm bir detay daha var ki; sevgi eksikliği yaşayan birey, yani anne ve babasıyla az miktarda vakit geçirenler bir eşya ile uyumayı ya da onunla her yere gitmeyi adet edinirler.

Sevgi eksikliğinin en olumsuz tarafı da bireyin yetişkinlik zamanına gelip de çevresine karşı güven duygusunun olmayışıdır. Güven dediğimiz bu duygu kolay kolay oluşmaz ama çok kolay bir şekilde yıkıma hazırdır. Güven duygusu olmayan birey de sağlıklı ilişki içinde bulunmaz. Bu duygunun gelişmesi için de bireyin sevgi içinde büyüüp güvenli bir kişilik edinmesi gereklidir. Sevgi içinde

¹ Karabük Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi

büyümeyen çocuk daha sonraki hayatında kuracak olduğu insan ilişkilerinde kendi içinde sevse dahi dışarıya duygusunu yansıtmakta sıkıntı yaşayabilir.

Çocuk öyle güzel bir detaydır ki onu ince bir dantel gibi naif bir şekilde işlemek gerekir. Emek gerektirir. Sevgi, sevmek, sevilme, sarılmak ister. Yani öyle ben doğurdum kelimesinin altına sığınarak bir katkı sağlamış olamayız. Ve çocuk öyle derin bir detaydır ki yanlış olarak sergilediğimiz davranışlar çocuk tarafından hemen özümşenip kendisine yeni bir davranış olarak işlenir.

Ve çocuk, aile içerisinde şekillendiği göz önüne alınırsa bu durumda aile içerisindeki iletişimin de büyük önem arz ettiğini belirtmek gerekir.

YEŞİL SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA ÇOCUKLARLA EKOLOJİ TEMELLİ EĞİTİM

İpek AKSU¹

Çevresel sorunlar son yıllarda giderek artış göstermesi çevre eğitimi uygulamaları açısından önem taşımaktadır. Hızla artan dünya nüfusunun beraberinde plansız ve sağlıksız kentleşmenin oluşmasıyla birlikte çocuklar, doğal ortamlardan uzak yetişmektedir. Birçok araştırmaya baktığımızda, gözle görülebilir bir fark ile yaşamın ilk yıllarında çevre bilinci aşıl原因an çocukların sonraki yıllarda çevrelerine karşı daha duyarlı, korumacı bir yaklaşım içinde oldukları ve bu tutumlarını devam ettirdikleri ortaya konmuştur (Gülay ve Öznacar 2010: 3). Çocukların çevre bilinci ile gündelik yaşam pratiklerine bakan araştırmalar ise sınırlı sayıda bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; çocukların gelişim süreci içerisinde çevre eğitiminin önemi doğrultusunda yapılmış/yapılmakta olan çalışmalar ve uygulamalar ile ilgili literatür bulgularını paylaşmak ve çevre eğitimi etkinliklerinin etkisini tartışmaya çalışmaktır.

“Çevre eğitimi, doğal ya da yapay çevre hakkında duyarlı ve bilgili bir vatandaşlık anlayışını geliştirmeyi hedefleyen disiplinler arası bir çalışma alanıdır” (Mrazek 1993 Aktaran Öner-Armağan 2006: 41). Çevre eğitimi bireylerin çevreyle ilgili doğru tutum, davranış ve beceriler geliştirmelerini sağlayarak çevreye karşı farkındalıklarını arttırmaktadır. Tüm yurttaşları ilgilendiren bir alan olmakla birlikte verilecek eğitim hedef kitlenin yaşına, mesleğine, konumuna, eğitim ve gelişim düzeyine göre değişebilir fakat asıl amaç bireylere çevre okuryazarlığı becerisini kazandırabilmektir (Gülay ve Öznacar 2010: 2). Çocuklar açısından bakıldığında bu becerinin kazanımı gelişim sürecinden etkilenmektedir. Çocuk doğası gereği *bu süre* boyunca kendini keşfetmeye çalıştığı gibi, çevresinde olan biten her şeyi sürekli olarak algılamaya çalışır. Çocuğun gözünden çevre, yeni keşiflerle dolu öğrenme alanıdır. Bu nedenle çevre eğitiminde öncelikle çocuğa doğal çevrenin bir parçası olduğu hissi yaratılmalıdır. Özellikle, ebeveynler ve eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Çocuğun yaşadığı çevreyi tanıması, keşfetmesi, sevmesi ve beraberinde aidiyet hissetmesi önemli noktalardan biridir.

Bu doğrultuda, bireylerin insan doğa ilişkisi çerçevesini daha yakından tanıyacakları ve doğayla doğrudan etkileşimleri kavramalarını ve çevresel değerleri içselleştirmelerini olanaklı kılacak “doğa deneyimi (*naturexperience*)” yaklaşımı öne çıkmaktadır. “Doğa deneyimine dayalı çevre eğitimi anlayışı, çevre eğitiminin “uygulama (deneyimleme)” ve “mekan (ortam)” odaklı yanlarıyla örtüşmektedir” (Klautke ve Kohler 1991 aktaran Özdemir 2010: 126). Ortam odaklı yanı ile “ekolojik öğrenme” ya da “yeşil sınıf” uygulamaları; doğadaki canlı ve cansız varlıkların çeşitliliği ve karşılıklı

¹ Başkent Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencisi

ilişkileri, besin ve enerji akışı, madde çevirimleri ve ayrışma gibi ekolojik süreçleri kavramaları açısından öğrencilerin doğrudan keşfetmeleri sağlanmaktadır (Özdemir ve Uzun 2006: 62).

Storksdieck, Ellenbogen ve Heimlich (2005), “*Saving Life on Earth*”, “*Conservation Hotel and Motel Program*” ve “*Outdoor Education for Urban Children*”, Packer (2002), Brody ve Hall (2002), Kals ve ark., (1999), Bogner (1998) ve Bögeholz (2002) gibi isimler çevre eğitimi çalışmalarına katılan çocukların çevresel bilinçlerinin arttığını ve çevreye karşı daha olumlu davranışlar geliştirdiklerini araştırmalarında vurgulamışlardır (Özdemir 2010: 126).

Çocuklarla beraber yürütülen çevre eğitimlerinin çevresel bilincin toplum içinde sürdürülebilirliği açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye’deki çevre eğitimi ile ilgili literatüre baktığımızda çevre eğitimi çalışmalarının daha çok ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik olduğunu görmekteyiz. Örneğin; Karataş ve Aslan (2003) Niğde Üniversitesi ve TÜBİTAK iş birliğiyle Kapadokya bölgesinde yatılı ilköğretim bölge okulunda 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile yürütülen projede; birçok uzman toplanarak yaratıcı drama, gözlem, grup çalışmaları gibi uygulamalarla çocukların doğrudan doğa ile olan etkileşimlerini sağlamışlar ve çevre bilincini aşılamlışlardır. Erten (2003), ilköğretim 5. sınıf öğrencileriyle “çöplerin azaltılması” bilincinin nasıl kazandırılacağı konusunda yeni bir ders planı oluşturmuştur. Öğrencilerin bu plan sonucunda çevrenin korunmasına yönelik ilgilerinin arttığı, gelecek hakkında çevresel problemlere ve dünyaya daha iyimser bakmaya başladıkları görülmüştür. TÜBİTAK’ın Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları Destekleme Programı kapsamında ortaokul öğrencilerine yönelik “Bizim Deniz Akdeniz” projesinde; denizlerin ve deniz canlılarının korunmasının gerekliliği üzerine etkinlikler gerçekleştirilmiş ve müzik, resim, doğa, coğrafya, bilim alanlarıyla ilgili çalışmalar da yaptırılmıştır. Proje sonrası çocukların yazdıkları yazılar, yaptıkları resimler incelendiğinde çocukların doğal çevreyi yaşayarak öğrenme imkanını buldukları için keyif aldıklarını ve çevreye olan duyarlılıklarının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu gibi çalışmalara baktığımızda şunu söyleyebiliriz; öğrencilerle beraber yürütülen çevre eğitimlerinin, öğrencilerin doğal çevrelerini doğru şekilde tanımaları ve çevrelerine bilinçli şekilde davranmalarında etkili olduğu göstermektedir ancak bu eğitimlerin hedef kitlesi yalnız ilköğretim ve orta öğretim düzeyindeki çocuklarla sınırlı kalmamalıdır.

Ağaç Yaş İken Eğilir...

“Kore, Amerika ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde çevre eğitiminin başlangıç yaşı üçtür” (Gülay 2011: 242). Doğal iklim değişikliklerine ek olarak, insan faaliyetleriyle oluşan çevresel problemlere çözümler arayacak gelecek nesillerin yetişmesi şarttır. Bu anlayış ile hareket eden ülkelerin politikaları ekolojik alanlara uygun eğitim stratejileri geliştirmektedir.

Türkiye’de okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik çevre eğitimleri ve araştırmaları son yıllarda artış gösterse de istenilen düzeyde yaygınlığa ulaşmamıştır. Aydın ve Aykaç (2016) aktif öğrenme tekniklerinden olan yaratıcı drama yöntemi ile 4 yaş grubundaki öğrencilerle çalışmalar yapmış ve

öğrencilerin çevreye ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin belirgin bir şekilde arttırdığı yönünde bulgulara ulaşmıştır. “Hayvanları Koruma”, “Bitkileri Koruma”, “Çevreyi Koruma”, “Çevre Kirliliği”, “Çevreyi Güzelleştirme” gibi temalar işlenerek gözlem ve deneyim yoluyla çocukların kavramasını sağlamışlardır. “Bu anlamda “yaratıcı drama yöntemi” konu merkezli, ezberci eğitim anlayışına karşı, yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak tanıyan etkili bir yöntem olarak görülebilir” (Kandır, 2010’dan aktaran Aydın ve Aktaş 2016: 3).

Bir diğer örnek çalışma daha küçük yaş grubundaki çocukları ele alan Şallı (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma 48-60 aylık çocuklara geri dönüşüm kavramını kazandırmayı amaçlamıştır. Proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla beraber atık gıdalar, kıyafetler, kağıtlar, camlar, kutular, geri dönüşüm konularını kazandırmayı amaçlayan Şallı, araştırmanın sonucunda deney grubunda olan çocukların kontrol grubunda olan çocuklara oranla geri dönüşüm konusunda daha iyi düzeyde olduklarını bulgulamıştır. Ebeveynler ve okullar, geri dönüşüm kavramının kazandırılması için çocuklara rehberlik ederek eşlik edebilirler. Bir doğa yürüyüşü düzenlerken atıkları toplayabileceğiniz bir poşet vermek bu işin parçası olduklarını gösterecektir. Veyahut evsel atıklardan yapılmış bir bez bebek, çocuklara kaynakların israf edilmediği bir anlayış aşılayacaktır.

Dilli ve Bapoğlu Dümenci (2015), araştırmalarında 6 yaş grubuna ait öğrencilerle toplam 18 oturumluk müze eğitim programı uygulamışlardır. Anadolu’da yaşamış ve günümüzde nesli tükenmiş hayvanların öğretilmesi amaçlanan bu araştırma sonucunda uygulamaya katılan öğrencilerin uygulama sonunda çevre sorunlarına ilişkin düşüncelerinin değiştiği anlaşılmıştır. Hayvanların yaşam alanı, yeme şekilleri ve neslinin tükenme nedenleri gibi konuları daha iyi kavradıkları ve geçmiş ve günümüz arasındaki bağlantıyı daha kolay kurabildikleri fark edilmiştir. “Müze eğitimi kapsamında hazırlanan programlarda sık sık yer verilen ve eğitim etkinliklerden biri olan drama ile bilişsel, duyuşsal, devinişsel öğrenmeleri desteklenmiş ve çocuğun yaratıcılığını, üretkenlik yönünü açığa çıkartacak kazanımların en üst düzeye çıkmasına olanak sağlanmıştır” (Adıgüzel, 1993; Oruç ve Altın 2008 aktaran Dilli ve Bapoğlu 2015: 227). Çevre eğitimleri için çocukların doğada vakit geçirecekleri yeşil alanların kurulması ve okul bahçelerinin doğal alanlar olarak düzenlenmesi şarttır.

Türkiye’deki okulların çoğunda yeterli yeşil alanın olmayışından kaynaklı, çocukların doğayla kopuk eğitim gördüğünü savunan Huz (2015), eko-okullar etiketi bulunan ve eko-okullar etiketi bulunmayan toplam 18 anaokulunun bahçelerini karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Çocukların güven içinde vakit geçirebileceği doğa ile etkileşimlerine ön ayak olabilecek tasarımlar, Eko-okul etiketi bulunan okullarda daha fazla çeşitlilik gösterdiği vurgulanmıştır. Özellikle bahçe özelliklerinde tırmanma duvarları, oyun evleri, kamelyalar gibi açık havada gerçekleştirebilecekleri alanların olduğu görülmüştür. Açık hava etkinliklerinin çocuk sağlığı ve gelişimi açısından önemini de gözeterek çocukların düzenli olarak açık havada vakit geçirmeleri için okul bahçelerinin düzenlenmesi gerekliliği yanında aynı zamanda uygulanan etkinlikler hem eğitici-öğretici hem de çocukların ilgilerini çekecek düzeyde olmalıdır. Çocukları kirden, çamurdan, böcekten, hayvandan, kardan, yağmurdan alıkoyan bir

eğitim biçimi, çocukların yaşadıkları dünyayı keşfetmelerine duvar örür. Sonuç itibarıyla çocukların çevrelerini tanımaları ve ekosistemin farkına varıp onları korumaları açısından çevre eğitimi uygulamaları çok büyük önem taşımaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Çevre eğitimi çocukların bilişsel, duysal ve psiko-motor öğrenme alanlarını destekler bu anlamda hem toplumsal hem çevresel nedenlerden dolayı çocuklara verilecek eğitimlerin her yaş grubu düzeyine yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Türkiye’de özellikle okul öncesi çocuklarda çevreyi tanıtmaya ve korumaya yönelik bilinci geliştirebilmek için projeler ve uygulamalar çeşitlendirilmelidir. Birçok uzmanında yer alabileceği bu projelerde özellikle sosyal hizmet uzmanları bu etkinliklere ön ayak olmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanları, sadece insan ve çevresi arasındaki etkileşime odaklanmaz aynı zamanda içinde yaşadığımız dünyayı ve ekosistemi de ele alır. “Sosyal Hizmet Uzmanları insanların karşı karşıya kaldığı riskleri azaltmak için çabalamaktadır. İnsanlar aynı anda birden çok çevrede ve farklı düzeyde yaşadıkları için de sosyal hizmet uzmanlarının bu riskleri azaltma çabaları da çok boyutlu olmak durumundadır. Bu açıdan yeşil sosyal hizmet; yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde bireyler, gruplar ve topluluklarla çalışmayı içermektedir” (Dominelli, 2010: 223). Mikro ve mezo düzeylerde uygulamalara yönelik ebeveynlerinde çocuklarına destek ve rehberlik verebilmesi açısından katılacağı çevre eğitimleri düzenlenebilir. Okul- aile iş birliğiyle gerçekleştirilecek yeşil sınıf uygulamalarıyla çocuklar için çevre eğitimi programları çeşitlendirilebilir. Bunların yanında, öğretmen adaylarına yönelik çevre eğitim programları geliştirilmeli ve eko-okullar arttırılmalıdır. Çocukların yaratıcılığını ve yeteneklerini keşfetmesine katkı sağlamak için aktif öğrenme teknikleri içeren sınıf içi etkinliklere daha çok yer verilmelidir. Bilgilerin yapay ortamlarda öğretilmesinden ziyade doğal ortamlarda, uygulamaya yönelik öğretilmesi için doğal yaşam alanları arttırılmalıdır. Yeşil sosyal hizmet uzmanları toplum planlayıcısı rollerini gerçekleştirerek eko-sosyal sürdürülebilirlik açısından ulusal ve yerel politikalar için harekete geçebilir. Son olarak, çocukların bakış açısıyla, direk kendi deneyimlerini aktarabileceği araştırmalar yapılmalıdır. Sosyal hizmet mesleği ve disiplini çerçevesinde makro düzeyde yapısal ve sosyo-demografik faktörler ekseninde yapılan araştırmaların yanında niteliksel çalışmalara da ağırlık verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Armağan, Ö. F. (2006). İlköğretim 7.- 8. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Eğitimi ile İlgili Bilgi Düzeyleri (Kırıkkale İl Merkezi Örnekleme). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Avcı, Esat, Su Özenir, Özgül, Kurt, Mine, Atik, Serkan. "Tübitak 4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları Kapsamında Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Gerçekleştirilen “Bizim Deniz Akdeniz” Projesinin Değerlendirilmesi". Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 4 / 2 (Aralık 2015): 312-333.
- Aydın, Ö. & Aykaç, N. (2016). Yaratıcı Drama ile Verilen Eğitimin Okul Öncesi Öğrencilerinin Çevre Farkındalığına Etkisi. Yaratıcı Drama Dergisi, 11 (1), 1-16.

- Dilli, R. ve Bapoğlu Dümenci, S. (2015). Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Anadolu'da Yaşamış Nesli Tükenmiş Hayvanların Öğretilmesinde Müze Eğitiminin Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40 (181), 217-230.
- Dominelli, L. (Nadir, U. (2018) *Yeşil Sosyal Hizmet Çevre Krizlerinden Çevresel Adalet*. İçağasıoğlu Çoban, A. (Ed.), *Yeşil Sosyal Hizmet Çevre Krizlerinden Çevresel Adalet* (16-19). Ankara
- Erten, S. (2003). 5. Sınıf Öğrencilerinde "Çöplerin Azaltılması" Bilincinin Kazandırılmasına Yönelik Bir Öğretim Modeli. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi* Sayı:25.
- Gülay, H. (2011). Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 4 (3), 240-245.
- Gülay, H. ve Öznacar, M. D. (2010). Okulöncesi Dönem Çocukları İçin Çevre Eğitimi Etkinlikleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Huz, Ç. (2015). Eko-Okullar Etiketi Bulunan ve Eko-Okullar Etiketi Bulunmayan Anaokullarının Bahçe Özellikleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli. Pamukkale Üniversitesi Süreli Yayınlar Merkezinden elde edilmiştir.
- Karataş, A., Aslan, G. (2012). İlköğretim Öğrencilerine Çevre Bilincinin Kazandırılmasında Çevre Eğitimin Rolü: Ekoloji Temelli Yaz Kampı Projesi, *ZFWT Journal of World of Turks*, 4 (2) 259-276. Koçman Üniversitesi.
- Özdemir, O. (2010). Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelerine Yönelik Algı ve Davranışlarına Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 27 / 27 (Ocak 201) 125-138.
- Özdemir, O. ve Uzun, N. (2006). Yeşil Sınıf Modeline Göre Yürütülen Fen ve Doğa Etkinliklerinin Anasınıfı Öğrencilerinin Çevre Algılarına Etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 3(1).
- Şallı, D. (2011). Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı ile 48-60 Aylık Çocuklara Geri Dönüşüm Kavramının Kazandırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

PROJE TANITIM

GÖREV ODAKLI YAKLAŞIM: SOSYAL HİZMET İÇİN BİR UYGULAMA MODELİ ÖRNEĞİ “GÜVENLİK KULÜBESİ PROJESİ”¹

1. Genel Tanıtım ve Kavramsal Çerçeve

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanunu’na göre; ‘Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi “özürlü(engelli)” olarak tanımlanmaktadır.

Yaşam Yolu Bakım Merkezi, bedensel ruhsal ve zihinsel engeli olan bireylere bakım hizmeti ve psikososyal destek hizmeti vermekte olan özel bir kuruluştur. Projede görev dağılımının ruhsal engelli bireylerle gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Ruhsal engelli; şizofreni, yineleyici majör depresyon, duygu durum bozukluğu, bipolar duygulanım bozukluğu, şizoaftif bozukluk, organik beyin sendromu, psikotik bozukluk, atipik psikoz, kronik depresyon, süregelenleşmiş obsesif kompulsif bozukluk vb. psikiyatrik hastalıkları olan bireylere denilmektedir.

Sosyal hizmetin bir disiplini olan görev odaklı yaklaşım 1970li yıllarda William Reid ve Laura Epstein tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, sorunların nedenleri yerine, yol açtığı sonuçlar ve uygulama yoluyla ulaşılabilecek hedefler üzerine odaklanmaktadır ve müracaatçının gerçekleştireceği eylemlerle sosyal işlevselliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır(Uluocak, 2011). Turan ve Shefor’a göre yaklaşım, sorunların nedenleri yerine, yol açtığı sonuçlar ve uygulama yoluyla ulaşılabilecek hedefler üzerinde odaklanmaktadır ve müracaatçının gerçekleştireceği eylemlerle sosyal işlevselliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır(aktaran Uluocak, 2011).

Görev odaklı yaklaşım; problem çözme, sistem yaklaşımı, güçler perspektifi ile ilişkilidir. Perlman’a göre; görev odaklı yaklaşım problem çözme yaklaşımlarından doğmuş ve birçok güncel kavramı bünyesine katarak gelişmiştir. Yaklaşım, temel olarak Perlman’ın problem çözme modeline dayanmaktadır. Perlman, müracaatçının sosyal yaşamı ile ilgili problemlerin çözülmesi yoluyla müracaatçının büyüme ve gelişme potansiyelinin artırılmasına vurgu yapmıştır (akt. Uluocak, 2011). Uygulamaya geçilecek projenin temellerinin problem çözme yaklaşımı ve görev odaklı yaklaşımla atılması ardından diğer yaklaşım ve disiplinlerden yararlanılması düşünülmektedir.

¹ Şanlıurfa Özel Yaşam Yolu Bakım Merkezi Sosyal Servis Birimi Meslek Elemanları

2. Projenin Amacı

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana devam eden engellilik, birçok toplumda ve dönemde dezavantajlı bir konuma sahip olmuştur ve halen engelli bireylerin toplum içerisinde veya bireysel olarak yaşadıkları sorunlar devam etmektedir. Günümüzde engelli bireyler üretici konumdan çıkarılıp tüketici bir konuma itilmiştir ve bu durum engelli bireyin pasif bir yaşam biçimini benimsemesine neden olmuştur. Projesi düşünülen bakım merkezinde de engelli bireye; temel olan bakım hizmeti, sağlık hizmeti ve psikososyal destek hizmeti sağlanmasının yanında engelli bireyin özel istek ve ihtiyaçları da karşılanmaktadır. Engelli bireye bu hizmetlerin sağlanması engellinin yaşam konforunu arttırmakta ancak amaçsız bir yaşam biçimini benimsemesine yol açmaktadır.

Engelli bireyler yaşadıkları toplumlarda birçok olumsuz tutum ve davranışla karşılaşabilmektedir. Toplum içerisinde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de yukarıda belirtildiği üzere onların üretici bireyler haline gelmelerini kısıtlayan tutumlardır. Bireyin sosyal statü sahibi olması ve yaşama aktif katılımı; öncelikle tüketici konumdan çıkıp üretici konuma geçmesiyle mümkün olacaktır. Bu üretkenlik ve kendi kendine yetebilme becerisi, engelli bireyin kendi hayatını kontrol etme hakkını ve yeteneğini kullanmasına yararı olacaktır.

Engelliliğin değerlendirilmesinde genel olarak iki yaklaşımdan söz edilebilir: Bireyci yaklaşımda, engellilik birey ve fonksiyon yoksunluğu temelinde kavranırken, daha çok tıbbi bakım ve rehabilitasyona odaklanılmıştır. Sosyal yaklaşımda ise engellilik bireysel değil toplumsal bir olgu olarak ortaya konulmakta ve özürünün toplumsal yaşama katılamama nedeni toplumsal koşullar ve engeller ile açıklanmaktadır (Özmete, 2011).

Yukarıda yapılmakta olan açıklamalar doğrultusunda toplum içerisinde dezavantajlı konumda olan ağır engelli bireylerin öz yeterliliğini kazanıp güçlü yönlerinin ortaya çıkarılması, pasif yaşam biçiminden uzaklaştırılıp aktif yaşama katılımının sağlanması bunun sonucunda engelli bireyler için daha nitelikli bir yaşam biçiminin oluşturulması amacıyla Görev Odaklı Yaklaşım: Sosyal Hizmet İçin Bir Uygulama Modeli Örneği: ‘Güvenlik Kulübesi Projesi’ kapsamında uygulamanın gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

3. Projede Planlama Süreci

3.1. İş zaman planı

- Projeye katılım gösteren engellilerle bireysel görüşmeler gerçekleştirilmesi ve grup çalışmalarına dahil edilmesi,
- Engellilere ve yakını/vasisine söz konusu proje ile ilgili detaylı bilgiler verilmesi,
- Projenin uygulama alanı olan güvenlik kulübesinin fiziki yapısı engelli bireylerin durumları göz önünde bulundurularak uygun ve tehlike oluşturacak unsurlar ortadan kaldırılarak oluşturulması,

- Projenin sürdürülebilirliğini ve kontrolünü sağlayabilmek için engellilerin uygulamaya katılımlarının bir imza çizelgesi ile takip edilmesi,
- Proje süresince engellilerin projeye ilişkin görüş, şikayet, istek ve proje kapsamında öngörülen gelişim alanlarının takibinin yapılması adına değerlendirme kurulunca belirlenecek meslek elemanlarınca engelli bireylerle görüşmeler yapılması ve her ay düzenli olarak proje ara değerlendirme raporlarının oluşturulması,
- Projenin uygulamasının başlangıcı ve devam eden sürecinde engellilere yönelik iletişim, empati, öfke kontrolü ve görüşmeler neticesinde gerekliliği belirlenen diğer konularda eğitimler düzenlenmesi,
- Proje uygulamasına katılım sağlayan engellilere yönelik teşvik ve ödüllendirmelerin uygunluğu, miktarı ve sunum sıklığının değerlendirme kurulunca belirlenmesi planlanmaktadır.

3.2. Katılımcıların belirlenmesi

Proje uygulamasına katılımları öngörülen engelliler meslek elemanınca yapılan mesleki çalışmalarla değerlendirme kuruluna sunulur. Değerlendirme kurulunca katılımı uygun görülen engellilerin varsa yakın ve vasisinden çalışmaya ilişkin onay alınır. Onayı alınan engellilerin bireysel ve grup düzeyinde düzenlenen çalışma ve eğitimleri başarı ile tamamlaması sonucunda uygulamaya dahil edilirler.

3.3. Sözleşme yapma

Proje kapsamında kuruluşun değerlendirme kurulu üyeleri tarafından projede görev alacak her engelli bireye engel durumu göz önünde bulundurularak görevine ilişkin karşılaşılabileceği problemleri ve görev kapsamındaki sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği getirmediği takdirde yine değerlendirme kurulu üyeleri tarafından belirlenen disiplin kurallarına tabi tutulacağı, engelli bireyi örselemeden somut bir şekilde anlatılması planlanmaktadır. Engelliden proje ve görevlendirileceği konumu hakkında görüşünü ve varsa isteklerini dile getirebilmesi adına rahat hissedebileceği bir ortam oluşturulmasının ve engelli bireyle değerlendirme kurulu üyeleri tarafından yapılacak bireyle ve grupla mesleki çalışmalarının gerçekleştirilmesi, bunun sonucunda engelli bireyle sözleşme yapılması düşünülmektedir.

3.4. Uygulama alanı kuralları

Proje kapsamında uyulması gereken kuralların grup çalışmaları içerisinde engellilerle birlikte engellilerin katılımıyla belirlenmesi ve uyulmaması takdirde gerçekleştirilecek uygulamaların kuruluş değerlendirme kurulunca belirlenmesi planlanmaktadır.

3.5. Projenin kısa dönemli hedefleri

- Engellinin görevine ilişkin yer ve zaman farkındalığının gelişebilmesi,
- Engellinin boş zamanlarının değerlendirme faaliyetinin gelişebilmesi,

- İletişim (benlik saygısı, özgüven vb.) becerilerinin gelişebilmesi,
- Baş etme becerisinin gelişmesi,
- Kurumsal aidiyet duygusunun gelişebilmesi,
- Engellinin toplumsallaşma sürecinin desteklenebilmesi,
- Bakım ve rehabilitasyon sürecinde iyileşmelerin sağlanabilmesi,
- Projeye katılımı sağlanan engelliye görevine uygun kıyafet düzenlemesi yapılabilmesi planlanmaktadır.

3.6. Projenin orta ve uzun vadeli (makro) hedefleri

- Katılım gösteren engelli sayısını arttırabilmesi,
- Kuruluşa gelen ziyaretçilerin telefon vb. iletişim araçlarının teslim alınabilmesi,
- Ziyaretçi defterinin doldurtulabilmesi,
- Okul ve rehabilitasyon takibinin yapılabilmesi,
- Sağlık kuruluşuna gidiş dönüşünün takibinin yapılabilmesi,
- Kuruluştaki bütün giriş çıkışların takibine ilişkin form geliştirilerek kayıt altına alınabilmesi,
- Sektörel örnek haline getirebilmesi,
- Sivil toplum kuruluşları, İş-Kur vb. kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak engelli bireylerin bağımsızlaştırılması yönünde istihdamının sağlanabilmesi.
- Kuruluşun yönetimine demokratik, eleştirel, tamamlayıcı bir şekilde katılımının sağlanabilmesi hedeflenmektedir.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Her insanın bir iş yapabilme kapasitesi vardır ve engelliler de fiziksel ve ruhsal işlevlerinde bir bozulma ya da eksiklik olsa bile, onların bu niteliklerini dikkate alan uygun bir eğitim ve rehabilitasyondan geçirildikleri zaman çalışabilir, üretime katılabilirler. Bir işin başında olmak, anlamlı bir şeyle meşgul olmak sağlıklı insanlar kadar engelli bir insanın da ihtiyacıdır. Üstelik engelli birey, anlamlı bir meşgaleye daha fazla ihtiyaç duyar. Çalışmanın, kültürün önemli bir parçası sayıldığı toplumlarda, herkes gibi engelliler de çalışmaya/üretmeye isteklidirler. Engellilere acımak yerine, başarıları için fırsat verilmesi, eğitimleri için öncelik yerine eşit fırsat hakkı sağlanması ve daha da önemlisi güvenilmesi çok önemlidir. Güven onların toplumla barışmasını ve bütünleşmesini sağlayacak en önemli etkidir. (Öztürk, 2011:31-32).

Çalışmanın gerek bireysel gerekse toplumsal refahın sağlanmasındaki önemi tartışmasız benimsenmektedir. Çalışmayı özendirmenin hem bireysel hem de toplumsal açıdan sayısız yararı olduğu söylenebilir. Öte yandan çağdaş anlayışın bir gereği olarak "çalışmak ve işsizlikten korunmak bir insan hakkı olarak da değerlendirilmektedir (Köksal, 2010:12).

Sosyal hizmet felsefesinin başta gelen ilkeleri; insan varlık ve onuruna duyulan saygı, kişinin kendi yetenek ve kapasitesi içinde gelişme özgürlüğü ve kendi kaderini tayin etme özgürlüğüdür. Bu bağlamda yapılan hizmetin odak noktası kişinin diğer kişi ve çevresiyle olan ilişkilerini sağlayarak, sosyal fonksiyonlarını en yüksek düzeyde yerine getirmesine yardımcı olmaktır. Bu temelle engellilere sosyal hizmet götürülürken üzerinde durulacak en önemli nokta engellinin kendine olan güveninin sağlanmasına, düş kırıklığına uğramaksızın engelli ile birlikte yaşamaya alışmasına, toplumun ekonomik ve sosyal yaşamına katılmasına yardımcı olmaktır. (Darıyemez, 2012: 36).

Özel Yaşam Yolu Bakım Merkezi olarak ağır engelli bireylerin bağımsızlaştırılması, yaşam akışına aktif katılımı, tüketici konumundan çıkıp üretici konuma geçmesi amacıyla kuruluşun değerlendirme kurulunca ‘Görev Odaklı Yaklaşım: Sosyal Hizmet İçin Bir Uygulama Modeli Örneği: Güvenlik Kulübesi Projesi’nin faaliyete geçirilmesi adına gerekli planlama yapılmış olup projeye ilişkin taslak oluşturulmuştur. Değerlendirme kurulu tarafından öncelikle uygulamaya aktif katılımı sağlaması öngörülen engelli bireylerin belirlenmesine tespit edilen engellilerle görüşme yapılmasına ve gerekli görülen eğitimlerin (öfke kontrolü, empati, iletişim vb.) verilip mesleki çalışmaların tamamlanmasına, projenin sürdürülebilirliğini ve kontrolünü sağlayabilmek adına engellilerin uygulamaya katılımının bir imza çizelgesi ile takip edilmesine, uygulama süresince engellinin uygulamaya ilişkin geri bildirimini almak, işleyişin kontrolünü sağlamak amacıyla görüşmeler yapılarak proje ara değerlendirme raporlarının oluşturulmasına, engelli bireyle uygulama süresince kriz durumlarında veya gerekli görüldüğü zamanlarda görüşmeler yapılmasına karar verilmiştir.

Bu proje ile katılım sağlayan engellilerin sosyal ilişkilerini başarılı bir şekilde yönetebilen, tanımlanmış görevleri tamamlayabilen, beklenmedik durumlarda inisiyatif alabilen, kuruluş yönetimine demokratik, eleştirel, tamamlayıcı bir şekilde katılabilen bireyler olmasının desteklenmesi, projenin sektörel bir örnek olması ve sivil toplum kuruluşları, İş-Kur vb. kuruluşlarla işbirliği yapılarak korumalı iş yerleri statüsünde değerlendirilmesi düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Darıyemez, M. (2012). *Sosyal Dışlanma Bağlamında Engellilerin Çalışma Hayatından Soyutlanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi: Antalya.
- Genç, Y. ve Çat, G. (2013). Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 376-377.
- Karataş, K. (2002). Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 2(2), 43-55.
- Köksal, A. (2010). *Türkiye’de Engellilik İstihdamı ve Bir Araştırma*.
<http://www.ulusaltezmerkezi.com/turkiyede-engelli-istihdamı-ve-bir-arastırma/> Erişim Tarihi: 20 Aralık 2016
- Öztürk, M. (2013). *Hayata Renk Katanlar: Engelli Grupları* (1. baskı). Ağrı: İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları.

Özmete, E. (2012). *Haklar Temelinde Engellilik ve Sosyal Hizmet*. <http://www.academia.edu/4819805/> Erişim Tarihi: 29 Aralık 2016

Uluocak, G. (2011). Görev Odaklı Yaklaşım: Sosyal Hizmet İçin Bir Uygulama Modeli. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22(1), 133-146.

EVRENSEL DEĞERLER IŞIĞINDA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARINDA ÇAĞI YAKALAMAK SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRGESİ

Arzu İçağasioğlu ÇOBAN¹

Her yıl Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği ve sosyal hizmet eğitimi veren Üniversiteler tarafından ortaklaşa düzenlen Sosyal Hizmet Sempozyumunun 22.si Başkent Üniversitesi ev sahipliğinde 25-26-27 Ekim 2019 tarihlerinde Evrensel Değerler Işığında Sosyal Hizmet Uygulamalarında Çağı Yakalamak temasıyla gerçekleştirilmiştir.

Sempozyumda yer alan konferans ve panelleri planlarken kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturması hedeflenmiştir. Bu nedenle ilk gün, Evrensel Değerler Işığında Dünyadaki ve ülkemizdeki durumun ele alındığı bir konferans gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta konuşmacılar dünyada ve ülkemizde sosyal hizmetin durumunu tartışmışlardır. Birinci gün öğleden sonraki panelin amacı ise ülkemizdeki sosyal hizmet uygulamalarında karşılaşılan sorunları analiz etmektir. Bu panelde uygulamanın önemli parçası olan sosyal hizmet eğitiminde karşılaşılan sorunların uygulamaya yansımaları, SHUDER gözünden uygulamada karşılaşılan sorunlar ve hayırseverlikten evrensel hizmete giden yolda Türkiye için çözümler tartışılmıştır.

İkinci günkü panelin amacı ise sosyal hizmet uygulamaları alanında karşılaşılan sorun ve güçlüklerle rağmen uygulamada iyi örneklerin de olduğunu ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu nedenle hepsi alanında, önemli sosyal hizmet uygulamalarına imza atmış SHU'lar bizlerle kendi deneyimlerini paylaşmışlardır. Sempozyumun son gününde yapılan konferansın amacı ise sosyal hizmet eğitimi ve uygulaması alanında geleceğe atıfta bulunmaktır.

Bu konferans ve panellerin yanı sıra sosyal hizmet eğitimi, kadın, çocuk, genç, yaşlı, aile göç, istismar, tıbbi-psikiyatrik sosyal hizmet gibi farklı sosyal hizmet alanlarında toplam 108 sözel bildiri ve 12 poster bildiri sunumu gerçekleştirilmiş; Suriyeli Mültecilerle Çalışan Hizmet Sunucularının İkincil Travmatizasyonu ve Süpervizyon, Güç ve Güçlenmeye Dair Farkındalık Çalışması, Grup Çalışmalarında Bağımlı Bireylerle Nasıl Çalışılır, Ticaret Mağduru Çocuğu Anlamak konularında atölyeler yapılmıştır.

¹ Prof..Dr. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Sempozyum Başkanı

Sempozyuma, 220'si farklı illerdeki üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerindeki lisans öğrencisi olmak üzere toplamda 372 konuk katılmıştır.

Sosyal hizmet bilgi, beceri ve değerlerinin artmasında önemli bir rolü olan Sempozyum, alanın tüm ilgililerinin güçlü katılımıyla başarılı bir şekilde tamamlanmıştır.

Sosyal Hizmet Sempozyumu 2020'nin ev sahipliğini ise Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü yapacağını duyurmuştur.

1. TOPLULUK TEMELLİ HİZMETLER VE AKRAN DESTEĞİNİN ÖNEMİ SEMPOZYUMU “GELECEĞE DÖNÜK YOL HARİTASI”¹

20-21 Aralık'ta İstanbul'da 60 civarı kişinin katılımıyla gerçekleşen 1. Topluluk Temelli Hizmetler ve Akran Desteğinin Önemi Sempozyumu bizler açısından oldukça verimli geçti.

Bu iki günde hizmet alanlara, ruhsal/zihinsel zorluk yaşayanlara alan açmanın ve teşhis/tedavi/yardım etme sürecinde kendilerini ifade etme ve kimliklerini/onurlarını geri kazanma sürecinde onlara destek olmanın önemini kavradık. Bu bağlamda, değişen bir paradigmaya hitap eden “akran desteği” modelinin hastalıkları/zorlukları aşmada etkili bir çözüm yolu sunacağını öğrendik: Antipsikiyatrist bir tarafa savrulmadan; fakat iyileşmenin sadece hastanelerden değil, toplumsal düzenlemelerden de gelebileceğini öğrendik. Burada önemli olan hususun, hasta-doktor ya da hizmet alan-hizmet veren arasındamesafe yaratmadan ve bireyin gereksinimlerine uygun bir model oluşturmak olduğunu fark ettik.

Akran desteği uygulamalarının Türkiye’de yaygınlaşması, ruhuna uygun olarak yapılması için konuşmacılardan ve katılımcılardan gelen öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Ruh sağlığı problemi yaşamamanın gayet meşru, insani bir durum olduğunu kabul ederek iyileşme yönelimli yeni paradigmayı kavramak ve tüm eğitimlerde buna göre ilişki kurmak; bilen pozisyonundan dinleyen ve geri çekilerek destek olan pozisyonuna geçmek; profesyoneller olarak alçakgönüllü bir duruş sergilemek önemli. Bunu tüm pratiklerimizde uygulamaya çalışarak başlayabiliriz.

¹ İYİ Sosyal Kooperatif Girişimi

- Akran desteği çalışanı olmak ile akran desteği aynı şey olmadığından bir grubu yönetebilirim diyen akranlara kolaylaştırıcı olma becerileri belli eğitimlerle kazandırılmalı. Bu eğitimleri Enik Recovery College (İyileşme Koleji) ‘den Martijn Kole ve New York- Community Access (Topluluğa Erişim)’ten Duysal Karakuş’un desteğiyle burada bu tür eğitimleri başlatmak iyi olabilir, İYİ Sosyal Kooperatif Girişimi olarak bunlara kısa zamanda başlamayı planlıyoruz.

- Akranlarla iyileşme üzerine konuşacağımız gruplar kurabiliriz. Bu çalışmaya sahip çıkanlar ve devam edenler yeni gruplar geliştirebilir. Dernekler, sağlık kuruluşları da bunlara uygun yerler olabilir.

- Stratejik iş birliği yapabilecek yöneticiler bulup onlarla diyalog halinde olunması iyi olacağından bu yönde çaba gösterebiliriz.

- 2-3 kişi bile olsa akran lideri olacak tecrübeyle uzmanlar ile başlanabilir. Bu kişiler diğer akranlara ulaşırlar. Kendilerini geliştirip bu konunun tanıtıcısı ve öncüsü olabilirler.

- Tüm profesyonellerin Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’ni okuması ve kavraması çok önemli. Her birimiz bulunduğumuz ortamlarda bunu hem profesyonellerle hem de hizmet alanlarla okuyup tartışabiliriz.

Önümüzdeki 1 yıl içinde:

1. Bir yıl sonra sempozyumun daha geniş katılımlı yapılması için şimdiden çalışmalara başlamak gerekir. Mali destekler için çalışmalar yapmak da gerekecektir.

2. Akran desteği konusunda daha küçük çapta işlerle başlanabilir. Bu işe gönül vermiş birkaç kişi ve kurumla atölye çalışmaları yapılabilir, iyileşme grupları kurulabilir, stratejiler geliştirilebilir (Bu kapsamda bir çalıştayın organize edilmesi planlanmaktadır).

3. Akademideki ilgili derslere tecrübeyle uzmanların/akranların gelmesi, öğrencilerle temasta olması sağlanabilir. Bu hem bir ağ oluşturmak hem de ortak eğitim programları oluşturabilmek için önemli bir adım olur. Akran çalışmalarına süpervizyon sağlamak için de faydası dokunabilir.

4. Akran desteği bakış açısı ile yeni iş alanlarının açılmasına öncülük edilebilir. Böylece ruh sağlığı alanındaki her çalışan (psikiyatristler, hemşireler, psikologlar, psikolojik danışmanlar, sosyal hizmet uzmanları ve akran liderleri) ortaklaşa ekip çalışması yürütebilirler.

5. Hak temelli sağlık hizmeti ve bakım paradigmasını yaygınlaştırıcı çalışmalar yapılabilir. Örneğin; akran desteği konulu film gösterimleri veya söyleşiler yapılabilir (Wilma Bouevink’in bir filmi tavsiye edildi).

6. Martijn Kole, Utrecht'teki Enik İyileşme Koleji'nin 12 yatak kapasiteli olup birkaç günlük ziyaretlere açık olduklarını söyledi. Mini fonlar bulunarak akranların ve akademisyenlerin/çalışanların ziyareti iyi olabilir.

7. Jan Berndsen'in önerdiği kitapların çevirileri için ekipler kurulabilir, böylece konuyla ilgili yabancı literatürün Türkçeye kazandırılması sağlanmış olur.

Katılımcıların büyük kısmı İYİ Sosyal Kooperatif Girişimi, Psikiyatri Hemşireleri ve Sosyal Hizmet Uzmanları olduğu için bu üç grup arasında yakın zamanda bir planlama toplantısı yapılarak bir takvim çıkarılabilir.

Gelecekteki çalışmalarımızda görüşmek üzere!

Daha fazla bilgi için:

İyi Sosyal Kooperatif Girişimi : <https://insancayasamicin.wordpress.com/category/etkinliklerimiz/>

Enik İyileşme Koleji: <https://www.enikrecoverycollege.nl/>

New York Community Access: <https://www.communityaccess.org/>

SÖYLEŞİ

DR. TAHİR EMRE GENCER İLE SOSYAL POLİTİKA ÖDÜLÜ VE DOKTORA TEZİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Mehmet Can AKTAN¹

1. “Göç Süreçlerindeki Çocukların Karşılanamayan Gereksinimleri, Haklara Erişimleri ve Beklentileri: Ankara ve Hatay’da Yaşayan Suriyeli Çocuklar Örneği” başlıklı çalışmanızla “**Prof. Dr. Cahit Talas Sosyal Politika Ödülüne (2019)**” layık görüldünüz. SHUDER olarak bu başarınızdan dolayı sizi tebrik ederiz. Öncelikle ödül hakkında biraz bahsedebilir misiniz? Ödül haberini ilk aldığınızda neler hissettiniz? Böylesine anlamlı bir ödüle layık görülmek nasıl bir duygu?

Öncelikle nezaketiniz ve ilginiz için teşekkür ederim. Prof. Dr. Cahit TALAS Sosyal Politika Ödülü, 2012 yılından beri sosyal politika disiplininin öncülerinden Prof. Dr. Cahit Talas’ın anısına verilen sosyal bilimler ve sosyal politika açısından önemli bir ödül. Ödül, her yıl jüri tarafından doktora kategorisinde bir tez ile yüksek lisans kategorisinde bir teze veriliyor. Jüri tarafından yüksek lisans ve doktora kategorilerinde ödüle değer çalışma bulunamaması durumunda ise ilgili kategoride ödül verilmeyebiliyor da... Örneğin son iki yıldır doktora kategorisine başvuran tezler, jüri tarafından “ödüle değer” bulunmamış ancak bu çalışmalardan bazıları “övgüye değer” bulunmuş. Detayları, ben de süreçle tanışınca öğrendim. Nihayetinde ülkemizde sosyal bilimler açısından nitelikli ödüller arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Bu ödülü anlamlandıran pek çok bileşen var aslında. Özellikle kuruluşu 1859’a yani yaklaşık 161 yıl öncesine dayanan Mülkiye ekolünü, kültürünü ve geleneğini temsil ediyor olması; Mülkiyeliler Birliği tarafından verilmesi ve bu ödülün 'hocaların hocası', Türkiye’de sosyal politikanın

¹ Öğretim Görevlisi, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

öncülerinden Prof. Dr. Cahit TALAS anısına verilmesi önemini artırıyor. Bununla birlikte ödül değerlendirme jürisinin Prof. Dr. Ahmet Makal, Prof. Dr. Ömer Zühtü Altan, Prof. Dr. Ahmet Selamoğlu, Prof. Dr. Gülay Toksöz ve Doç. Dr. Aziz Çelik gibi sosyal politikanın 5 öncü hocasından oluşuyor olması, hatta bu yıl bu jüriye ön değerlendirme süreci için 19 kişilik bir ödül danışma jürisi hocasının eklenmiş olması ve toplamda 24 hocanın hiçbirisi ile ödül töreninden önce yüz yüze gelmemiş olmam ödülün ederini, objektifliğini ve niteliğini daha da önemli hale getiriyor.

Ödül sürecindeki hislerime gelince; anlamlı ve saygın bir ödüle değer görülmek tabii ki son derece kıymetli. Ödül haberini, 8 Kasım 2019'da Ankara'da Mülkiyeliler Birliği'nde düzenlenen ödül töreninden yaklaşık 2 hafta önce almıştım. Çalıştığım kurum olan Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'ndeki lisans dersinden çıkmıştım. Odamda bilgisayar başında çalışırken dahili telefonum çaldı. Telefonu açtığımda, merhabalar Tahir Bey ile mi görüşüyorum, ben Ahmet Makal Hoca diye bir cümle vardı telefonun diğer ucunda. Başta tam olarak anlayamadım durumu, aramanın dahili telefon üzerinden gerçekleşiyor olması sebebiyle kampüs içerisinden arandığımı düşünerek buyurun benim hocam diye karşılık verdim. Prof. Dr. Cahit Talas Sosyal Politika Ödülüne başvurmuşsunuz denilince durum daha da netleşti ve haliyle heyecan arttı tabii. Kısa bir an sessizlik oldu ve sonrasında evet başvuru yapmıştım Hocam diye karşılık verdim. Özgeçmişinizde cep telefonunuz olmadığı için buradan aramak durumunda kaldım dedi, Ahmet Hoca. Ödül törenine yaklaşık üç buçuk ay önce başvuru yaptığım için o an özgeçmişimde cep telefonumun yer almayışını net biçimde anımsayamamıştım. O sıra Ahmet Hoca, doktora teziniz “övgüye değer” görüldü dedi. Çok kısa bir süre sonra düzelterek, yok yok sizin teziniz “ödüle değer” görüldü dedi. O an benim için zaman durdu ve heyecanım katlandı. Ahmet Hoca, ödül töreni ile ilgili bazı eklemeler ve bilgilendirmeler yaptıktan sonra telefonu kapattı. Tarifi zor bir andı, daha önce öylesi bir an yaşamamıştım. Zaman geçtikçe farklı duygular içerisinde buldum kendimi. Mutluluk, heyecan, sevinç yanında hüznün ve yorgunluk da hissetmeye başladığımı fark ettim. Hatta zaman ilerledikçe garip bir şekilde mutluluğumu, heyecanımı ve sevincimi; anlam veremediğim bir burukluğun ve yorgunluğun bastırıldığını hissettim. O an kendimdeki duyguları yorumlamaya, anlamaya çalıştım. Bir müddet iç sesimi dinledim. Bu durum, sanki zorlu bir zirveye ulaşmanın yarattığı bir yorgunluk gibiydi; eğitim süreçlerim için verilen emeklerin, kazanımların yanında o süreçte karşılaştığım zorlukların ve mücadelelerin yorgunluğuydu sanki. Belki de bu süreçlerdeki olumlu ve olumsuz durumları birlikte anımsatan bir etkiydi... Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalında bilimsel hazırlık, yüksek lisans ve doktora dersleri, doktora yeterlilik dönemi, doktora tezi derken yaklaşık 7 yıldır dâhil olduğum sosyal hizmet lisansüstü eğitim-öğretim süreçlerinde ve araştırma görevliliğim dönemlerinde çok sayıda kazanımım yanında pek çok zorlukla da karşılaştım. Özelinde pek çok detayı barındıran bu süreç hayli emek yoğun bir dönemdi. Süreci bazen insanlar zorlaştırdı, bazen sürecin kendisi zordu. Sanırım önemli bir ödül haberine yüksek düzeyde olumlu duygularla karşılık vermek yerine içerisine yorgunluğun, hüznün ve burukluğun karışmış olması hem bu durumlarla ilgili hem de mutluluk gözyaşı gibi bir etki olsa gerek. Zaman

geçtikçe sevinç, heyecan ve mutluluk duyguları daha da yerlerine oturmaya başladı. İlk fırsatta tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Filiz DEMİRÖZ Hocamı arayıp haberi kendisiyle paylaştım. Çok sevindik. Hocamın üzerimdeki ve tezimdeki emeklerinin bu vesileyle bir miktar daha görünür olmasını hissetmek beni daha da sevindirdi. O an, Suriyeli çocuklar başta olmak üzere aynı zamanda emeklerim, ailem, sosyal hizmet camiası ve bu süreçteki pek çok aktör için sevindiğimi hatırlıyorum.

Kuşkusuz böylesine ağır bir ödülün değeri kadar sorumluluğu da var. Ancak her şeye rağmen çok güzel ve tarifi zor bir duygu... O an hatırladığım bir diğer şey ise nice ödüle değer emeklerin, insanların ve anların olduğu; ancak bunların görünür olmadığıydı... Ödül dediğimiz şey sanılanın aksine tek başına alınan bir şey değil benim için. Bu noktada başarının da, başarısızlığın da tek kişilik değil çok kişilik olduğunu düşününlerdenim. Ancak maalesef bildiğimiz üzere toplumumuzda kazanımlar ve başarılar genelde tek kişi üzerinden kişileştirilir. Yenilgiler ve başarısızlıklar ise genelde sahipsizdir ya da başkalarına fatura edilir... Bu çelişkili durumu eleştiren biri olarak ben bu ödülü tek başıma aldığımı düşünmüyorum. Evet, çok emek verdim, lokomotifte tabii ben vardım, uyumadığım günler çok oldu, bu yoldaki dikenlere ve çukurlara rağmen yılmadım, hatta güçlenerek devam ettim vs. ama asla yalnız değildim. Öncelikle yanımda hem insani olarak hem de mesleki olarak sapa sağlam duran bir tez danışmanım, Filiz Hocam vardı. Bunun yanında 34 yıllık bir sosyal sermayem ve 29 yıllık bir eğitim-öğretim sürecim vardı. Yaşamları yaşlarından büyük olan çocukların derin yaşamları vardı. Biriktirdiğim değerli dostlarım, ihtiyaç duyduğumda başvurduğum değerli hocalarım, kıymetli ailem ve pek çok bileşen vardı. Dolayısıyla bu ödülü biz hep birlikte aldık... Hatta sosyal politika ödülünün (Suriyeli) çocukların sesini daha gür duyurabilmeye destek olmuş olması ve tezin kapağında Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yazıyor olması bu süreçteki en önemli mutluluk sebeplerim arasında diyebilirim. Sosyal Hizmet açısından önceki yıllarda doktora tezleri “övgüye değer” bulunan iki değerli hocamız vardı zaten. Şimdi bunların yanına bir de “ödüle değer” bir sosyal hizmet doktora tezi eklendi. Umarım bizler bu sürecin kıvılcımları oluruz ve camiamız bu mutlulukları daha çok yaşar.

2. 29 genç bilim insanı arasından seçildiniz. Ödül için başvuru yaptığınızda nasıl bir beklenti içerisindeydiniz/beklentiniz ne durumdaydı?

Başvurumu teslim ettiğim sırada bu yılki başvurularda geçmiş yıllardaki başvurulara oranla tez konularının çeşitlilik gösterdiği ve başvuruların fazla olduğu belirtilmişti. Yaklaşık 2 ay önce gerçekleştirilen ödül töreninde bu durum jüri üyeleri tarafından da belirtildi. Hatta başvuruların arasında çok iyi tezlerin olduğu, bu nedenle jüri üyelerinin de çok zorlandığı vurgulandı. Başvuruda bulunan diğer adayların iddialı tezlere sahip olmaları nedeniyle başvuru yaptıklarının farkındaydım. Ancak tez sürecimde verilen emeğin, uykusuz gecelerin, tezimin kahramanları olan Suriyeli çocukların hikâyelerinin ve beslendiğim sosyal hizmet disiplininin zenginliğinin de farkındaydım. Sonuçta herkes verdiği emeği bilir. Belli oranda beklenti içerisindeydim ve merak ediyordum sonucu, ancak merakım ve beklentim sınırlı düzeydeydi. Çünkü başvuru yapan diğer arkadaşların da tezleri için ciddi emekler

verdiklerini, ciddi çalışmalarla başvurduklarının farkındaydım. O sebeple benim için önemli olan ödülü benim almam değildi; hak edenin ya da daha fazla emek verenin ödüle değer görülmesiydi.

3. Tez yazmak başlı başına meşakkatli ve yoğun emek ve sabır gerektiren uzun soluklu bir süreç... Biraz bu süreçten bahseder misiniz?

Haklısınız. Hem uzun hem de hayli zor ve emek yoğun bir süreç. Adeta hayatınız duruyor bu süreçte. Bazal metabolizmada yaşar gibi duruluyorsunuz. Sosyal anlamda bazal metabolizmaya geçiyorsunuz. Özellikle tezin sonlarına yaklaştıkça yoğunluk daha da artıyor. Yemeniz, içmeniz, uykunuz, sosyallığınız, ilişkileriniz, aileniz ve pek çok şey donuyor. Hatta iş yerindeki sorumluluklarınız fazlaysa tezle birlikte hayat daha da zorlaşıyor ve gün 24 saat olduğu için uyku süreniz azalıyor. Tıp öğrencileri gibi kronometre ile çalışma alışkanlığımı bu süreçte edindim mesela. Sonlara doğru kendi çalışma rekorumu kırdığım ve kendime şaşırdığım zamanlar da oldu. Emek yoğun, stresi bol ve yükü ağır bir dönemdi. Ancak emek vermeden, zorlanmadan da kıymetli şeyler olmuyor tabii. Haliyle böyle zorlu zamanlarda destek gereksiniminiz daha da artıyor. Destek sisteminizin başında ise öncelikle tez danışmanınız ve en yakınınızdaki insanlar geliyor. Özellikle kıymetli tez danışmanım Dr. Filiz DEMİRÖZ Hocamın hem insani olarak hem de akademik olarak üzerimde çok emeği var. Filiz Hocamı anlatmaya çalışmayacağım, çünkü o anlatılmaz yaşanır... Ayrıca bu noktada ihtiyaç duyduğumda desteklerini esirgemeyen tez izleme komitesi üyeleri Prof. Dr. Sema BUZ ve Prof. Dr. Hakan ACAR hocalarımı da anmam gerekir. Evet direksiyonda kuşkusuz araştırmayı tasarlayan, yapan ve bunu raporlaştıran kişi var. Ancak bu süreçte başta tez danışmanınız olmak üzere tez izleme komitesi üyeleriniz de çalışmanızın başarısını doğrudan etkileme özelliğine sahip diğer kritik unsurlar olarak karşımıza çıkıyor. Tezimin araştırma sahası genel olarak Ankara ve Hatay illerinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük mahalleleriydi. Tez sürecimdeki en öğretici ve keyifli dönemlerden biri, kuşkusuz araştırma sahasında geçirdiğim zamanlardı. Tercüman ile Ankara'nın ve Hatay'ın mahallelerinde çok zaman geçirdik. Bu vesileyle şehirlerin bilmediğimiz pek çok yönünü keşfettik, sokaklarla biraz daha tanıştık ve bolca gözlem yaptık. Ayrıca tezimin odağında savaş, zorunlu göç, çocuk, gereksinim ve hak kavramlarının yer alıyor olması doğal olarak beraberinde pek çok travmatik duruma, yaşamın ağır gerçeklerine ve oldukça ağır hikâyelere tanıklık etmemizi sağladı. Bu süreçleri ve hayli yüklü görüşmeleri yönetmek zaman zaman zor olsa da aldığım eğitimler, dersler ve süpervizyonlar bu sürecin sağlıklı yürütülmesine önemli ölçüde destek oldu. Sonuç olarak hem biyolojik açıdan hem de psikososyal açıdan kolay bir zaman değildi. Ancak zor yanları yanında aynı zamanda pek çok açıdan oldukça keyifli, öğretici, geliştirici ve deneyim artırıcı bir süreçti.

4. Göç meselesi, özellikle de son dönemde Türkiye'nin doğrudan müdahil olduğu zorunlu göçler halihazırda en yakıcı sorunlardan biri kuşkusuz... Sizi bu alanda bir çalışma yapmaya iten sebepler nelerdi? Çalışma motivasyonunuza ilişkin neler söylemek istersiniz?

Bu çalışmayı gerçekleştirme motivasyonum, temelde, hem kendi çocukluk yıllarımdan hatırladığım, hem de sosyal medyada, haberlerde ve yaşam çevremde tanıklık ettiğim çocuk hakları ihlallerine dayanmaktaydı. Bu konudaki farkındalığının ise lisans eğitimlerim yanında sosyal hizmet lisansüstü eğitimi esnasında aldığım yüksek lisans ve doktora dersleri ile daha da pekiştiği söylenebilir. Aynı zamanda askerlik görevini yapmak üzere 2010–2011 yıllarında Hatay ilinde, sosyoekonomik durumu yetersiz ve okullaşma gereksinimi bulunan çocuklara yönelik eğitim-öğretim desteği veren Genelkurmay’a bağlı Mehmetçik dershanesinde yedek subay olarak öğretmenlik ve idarecilik hizmetlerinde bulunduğum zaman diliminin de, bu araştırma için motivasyon kaynağı oluşturduğunu söyleyebilirim. Ancak bu alanda çalışma yapmamın temel nedenlerinden en önemlisi kuşkusuz hak ihlalleri ve çocuklardı... Dünyada artan çocuk hakları ve insan hakları ihlallerine, Suriye göçü ile birlikte yenilerinin eklenmiş olması, bu ihlallerin tüm dünyanın gözü önünde, yanı başımızda ve komşu hayatlarımızda gerçekleşiyor olması önemli sebeplerdi. Bu sorunları artık seyretmekten, duymaktan ve okumaktan öte bir şeyler yapmak gerekiyordu. Bu duygulardan hareketle çocuk refahı alanı üzerine çalışma sorumluluğu hissettim. Bu süreçte Suriyeli çocukların daha görünür ve ağır ihlallere maruz kaldıklarını gözlemledikçe onlarla çalışma gerekliliğinin daha öncelikli olduğuna ikna oldum. Ülkemizdeki çocukların karşılaştığı yoksulluk, çocuk işçiliği, bağımlılık, ihmal ve istismar, engellilik, şiddet gibi sorunlar yanında; zorunlu göç süreçleri ile birlikte savaş, ölüme tanıklık etme, yas, kayıp, dışlanma, ayrımcılık çok sayıda olumsuz duruma maruz kalabilen Suriyeli çocukların daha dezavantajlı durumlarda olduğuna kanaat getirdim. Bu nedenle çocuk hakları ihlallerinin ve çocukların karşılanmayan gereksinimlerinin temsili için bu grupla çalışmaya karar verdik. Bu sayede yaşları küçük yaşamları ise bir o kadar büyük olan Suriyeli çocuklar örneği üzerinden (mülteci) çocukların gereksinimlerinin, beklentilerinin, yaşam deneyimlerinin ve çocuk hakları ihlallerinin, daha geniş bir kitleye, daha yüksek bir ses ile duyurulmasını ve çocukluk algısıyla inşa edilmiş araştırma verilerinden hareketle işlevsel çözüm mekanizmalarının hayata geçirilmesini amaçlayarak yola çıktık.

5. Göç alanı, sosyal hizmet meslek ve disiplini için çok yeni bir saha olmamakla birlikte, başta Suriyeli yetişkin ve çocuklar olmak üzere, son dönemde Ortadoğu’dan gelen göçlerle çok daha büyük ehemmiyet kazanmış durumda... Bu açıdan, hem meslek hem de bu alan için sosyal politika alanında özel bir anlam ve önem taşıyan bir ödüle layık görülen çalışmanız nasıl bir öneme sahip? Sosyal politika ve sosyal hizmet(ler) için ne gibi katkılar sağlamasını öngörüyorsunuz?

Bildiğiniz üzere sosyal hizmette bütüncüllük kavramından çok bahsedilir. Bu çalışma bütüncüllük kavramına özellikle afet ve göç çalışmaları için zamansal ve kronolojik boyutu da ekleyen; bunun önemini gereksinim ve hak bağlamıyla ele alan bir çalışma. Konu; çocuk, savaş, zorunlu göç, hak ve gereksinimler gibi önemli bileşenleri içerdiğinde müdahale süreçlerinde ve sunulacak program, hizmet, politikalarda dikkate almamız gereken değişkenler farklılaşabiliyor. Zorunlu göç ve savaş (insan eliyle yaratılmış afet) sürecinin her evresi farklı karakteristik özelliklere sahip olduğu için bu farklı evrelerde çocukların (karşılanamayan) gereksinimleri de farklılık gösterebiliyor. Örneğin göç ve savaş öncesinde

çocukların gereksinimleri ve yaşam döngüsü daha çok gelişimsel ihtiyaçlar (gereksinimler) üzerinden şekillenirken; göç sürecinde ve savaş ortamında bu gereksinimler hayatta kalma, güvenlik, beslenme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlar üzerinde yoğunlaşabiliyor. Yeni bir ülkeye sığınma sürecinde ve yeni ülkeye kabul edildikten sonra ise olası riskler ve gereksinimler daha da farklılık gösterebiliyor. Bu çalışma, bu bağlamdan hareketle çocuklar açısından göç ve savaş sürecinin farklı evrelerini kronolojik ve bütüncül bir bakış ile ele alıyor. Farklı evrelerde ortaya çıkan karşılanamayan gereksinimleri doğrudan çocuk algısı ve öznelere kendi dilinden hareketle ortaya koyuyor. Dolayısıyla her evrede ortaya çıkan farklı gereksinimlere paralel olarak dikkate alınması gereken haklara, müdahale planlarına ve hizmetlere, programlara, politikalara da vurgu yapıyor. Bu sebeple çocukların savaş ve zorunlu göç deneyimlerini, göç öncesi, göç esnası ve göç sonrası olmak üzere kronolojik bir dizgi ile ortaya koyan bu çalışmada çocukların (karşılanamayan) gereksinimlerine, haklara erişim süreçlerine, karşılaştıkları zorluklara, beklentilerine ve baş etme mekanizmalarına ilişkin ortaya çıkan verilerin göç, çocuk refahı ve sosyal hizmet alan yazınına önemli katkılar sunacağı düşünülebilir. Ayrıca, bu çalışma, göç süreçlerini çocuklar açısından kronolojik bir bütünlük ile ele aldığı için göçün ve savaşın, çocukların hayatları üzerinde yarattığı değişimi ve yıkıcı etkileri somut biçimde anlamamıza da yardımcı oluyor. Dolayısıyla sosyal hizmet mesleği ve disiplini için göç, yerinden edilme, savaş, çocuk refahı, gereksinim ve hak konularında başvurulabilecek bir çalışma olarak düşünülebilir.

6. Sosyal hizmetin en hassas ve incinebilir müracaatçı grupları arasında yer alan zorunlu göç mağduru/yerlerinden edilmiş çocuklarla doğrudan temas kurdunuz. Biraz bu deneyimden bahseder misiniz?

Zorunlu göç süreci, çocuklar için travmatik bir süreçtir. Çocukların yetişkinlerden farklı gelişimsel özelliklere ve gereksinimlere sahip olmaları; etkin baş etme mekanizmalarının yeterli düzeyde gelişmemiş olması, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin henüz tamamlanmamış olması gibi nedenlerle göçün derinliği ve etkileri çocuklar üzerinde daha yıpratıcı süreçlere neden olabiliyor. Suriyeli çocuklar, öncelikle ülkelerindeki iç göç süreçlerinde, sonrasında ise diğer ülkelere yapılan uluslararası göç yolculuğu sırasında ve yeni bir ülkeye sığınma aşamalarında bir çocuğun karşılaşabileceği neredeyse her türlü riske maruz kalabilmektedirler. Bu noktada, mekânsal yarıma, ayrılık, geride bırakma, aile bütünlüğünün bozulması, yas, kayıp yaşam ortamının bozulması, yoksulluk, istismar, şiddet, silahlı çatışma altında hayatta kalma mücadelesi, terör, yüksek risk altında gerçekleşen zorlu göç yolculukları gibi pek çok travmatik durumdan bahsedilebilir. Ev sahibi ülkeye sığınma ile birlikte ise düzenli gelir, , beslenme, barınma, sağlık, dil öğrenme, eğitim, okullaşma, aile bütünlüğü, toplumsal kabul, sosyal uyum ve birlikte yaşam gibi noktalarda pek çok sorunla karşılaşıldığı söylenebilir. Dolayısıyla çocukların biyopsikososyal gelişimini sekteye uğratan karşılanamayan çok boyutlu gereksinimler nedeniyle zorunlu göç süreçleri çocuklar için yıpratıcı ve uzun süreli bir sorun yumağı haline dönüşebilmektedir. Ayrıca hassas çocukluk döneminde karşılanamayan bu insani gereksinimler, zincirleme bir şekilde çocukların hayatlarının farklı alanlarına ve geleceklerine de sirayet

edebilmektedir. Öte yandan bir çocuğun karşılaşabileceği neredeyse tüm zorlukları yaşamış bir grup ile temas etmek, bu zorlu süreçleri birincil kaynakların yani öznelere bizzat kendilerinden dinlemek, derin bakışlarına, duygu dolu seslerine kendi yaşam ortamlarında tanıklık etmek hiç kolay bir süreç değil. Savaşa, ölüme, yasa, bombalara ve kurşunlara tanıklık etmiş insanların anlattıkları; dinleyen kişiler için de kolay değil. Üstelik bu öznelere çocuk olunca yarattığı etkiler ve ağırlık daha da artabiliyor. Bu noktada böyle kritik bir süreci yönetirken ikincil travma ve ikincil mağduriyet konuları yanında aynı zamanda araştırmacının veya meslek elemanının ruh sağlığını da koruması gerekiyor. Bu süreçlerde başta danışmanım Filiz Hocam olmak üzere, dostlarım, yakınlarım, iş arkadaşlarım psikososyal açıdan ihtiyaç duydukça sağ olsunlar destek oldular. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nde lisansüstü düzeyde aldığım nitel araştırma derslerinin ve katıldığım "kısa süreli psikoterapi (BEP) eğitiminin" de hem çocuklarla görüşme de hem de bu zorlu süreçleri yönetme de çok faydalı olduğunu söyleyebilirim. Bunların yanında tezimde çalıştığım konu itibarı ile nitel araştırmanın ve sahanın gücünü de yoğun şekilde hissettim. Araştırmamın amacı çocukların göç süreçlerindeki deneyimlerini, belirli konulardaki algılarını ve düşüncelerini keşfetmeyi gerektirdiği için nitel araştırma yönteminde karar kılmıştık. Nitel araştırma sürecindeki derinlemesine görüşmelerin sağladığı görüşülen kişinin hayatına dokunabilme, dokunulan hayatın araştırmacıya dokunması ve bu karşılıklı etkileşimin yarattığı durumlar; deneyimlerime ve öğrenmelerime önemli ölçüde katkılar sağladı. Bu süreç, çocuğu, teorinin anlattığından daha farklı ve daha bütüncül olarak görebilme sağladı. Çocukların yaşam ortamlarında, mahallelerinde ve evlerinde ağır yaşamları ve travmatik pek çok durumu içeren bir tez konusu ile çalışmak aynı zamanda hem mesleki olarak hem de insani olarak önemli tecrübeler kazanmanızı da sağlayabiliyor. Bu noktada araştırma öncesi ben ile sonrasındaki ben arasında önemli farklılıklar olduğunu söyleyebilirim. Örneğin sorun algım değişti. Konulara bakışımın, yorumlarımın ve bazı bilişsel şemaların değiştiğini de hissedebiliyorum. Bunların yanında çocukları zaten çok seven biriym. Ancak bu süreçle birlikte çocuklara sevgimin, çocuk refahı çalışmalarına ilgimin arttığını ve çocukluk dönemine bakışımın farklılaştığını da söyleyebilirim. 12–18 yaş aralığında, 13' i kız, 17' si erkek olmak üzere 16'sı Ankara' da, 14'ü ise Hatay(Antakya)' da olmak üzere toplam 30 Suriyeli çocuk ile ortalama bir buçuk saat süren derinlemesine görüşmeler yaptım. Çocuklarla görüşmelerimin üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen halen görüşmelerin detayları, derin bakışları ve ses tonlarındaki vurguları dahi aklımda. Çünkü görüşmelerde anlatılanların her biri kendi bağlamı içerisinde çok çarpıcıydı. Bir taraftan yaşanmayı bekleyen çocukluk ve çocuk hayalleri, diğer taraftan ise savaşın ve zorunlu göçün çocukların hayatları, masum ve yaralı bakışları üzerindeki hissedilir etkisi. Kendileri çocuk olan ve çocuk kalmak isteyen; ancak yaşadıkları coğrafyanın, onlar adına alınan kararların ve maruz kalınan felaketlerin, çocukça ve insanca yaşamalarına izin vermediği trajedik durumlar, derin hikayeler... Bir tarafta yaşanmayı bekleyen çocukluk, diğer tarafta ise çocukların kendilerini ortasında buldukları savaş, terör, kayıp, yas, istismar, zorunlu göç, yoksulluk ve başka bir ülkeye sığınma ile başlayan zorluklar... Ayrıca bu süreçte savaş ve zorunlu göçün yarattığı yıkıcı durumların, çocukları özel bir grup olmaktan alıkoyduğunu; çocukluk döneminin özel gereksinimlerini ve çocukluk kavramını yok saydığını

gözlemledim. Terazinin bir tarafında çocukluk dönemi bomba ve mermi sesleriyle; yas, kayıp, ayrılık, yerinden edilme ve acılarla işgal edilmiş olan çocuklar; diğer tarafında ise masumane biçimde oyundan, okuldan, önceki bozulmamış hayatlarından ve hayallerinden bahseden çocuk bakışları ve çocuk saflığı... Savaş ve zorunlu göç süreçleri, çocukluk dönemini kuşatmakla kalmamış aynı zamanda çocukluğa duyulan özlemi ve hasreti de önemli ölçüde artırmış. Çocukların ağır yaşamlarındaki gerçeklerin derinliği, yoğunluğu ve şiddeti bir araştırmacı ve insan olarak beni hem etkiledi, hem de acıttı. Bu durumun görüşme sürecini etkilememesi için görüşme anında profesyonel davranmaya çalışmış olsam da, görüşme sonrasındaki etkilerini yönetmek kolay olmadı. Duyduğum bazı cümleleri sindirebilmek bazen haftalarımı, bazen ise aylarımı aldı. Ne kadar araştırmacı kimliğiniz, deneyimleriniz ve eğitim süreçleriniz gibi destekleyici durumlar olsa da bu denli derin etkilere bir insan ve bir sosyal hizmet akademisyeni olarak duyarsız kalmak veya böyle bir durumda salt araştırma verilerini inşa etmek mümkün de değil, araştırma etiği açısından etik de değil. Bu süreçte salt araştırma yapmadım aslında, çokça deneyim biriktirdim, gözlem yaptım, temas ettim, ben onların ruhuna, onlar benim ruhuma değdiler. Görüşmeler sonrasında imkânlarımca destek olmaya, çocukların sorularını cevaplamaya, ihtiyaçlarını karşılayabilecek kurumlarla bağlantı kurmaya, onları ve ailelerini yasal mevzuattan haberdar etmeye, psikososyal anlamda desteklemeye gayret ettim. Hatta bazı çocuklar görüşme sonunda ben onlara teşekkür edecek iken benden önce davranıp onlar teşekkür ettiler. Bugüne kadar kimsenin bu süreçlerle ilgili bu kadar detaylı biçimlerde kendileri ile konuşmadığını, görüşme anının ve sonrasının kendilerine çok iyi geldiğini aktardılar. Bu durum aynı zamanda savaş ve göç mağduru çocuklarla profesyonel temas, sağaltım ve psikososyal destek gereksinimini de ortaya koyar nitelikteydi. Kısacası bu süreçlerde çocuklara ilişkin zor hayat şartlarına ve savaş-göç deneyimlerine tanıklık etmek, hem insan olarak, hem de bir araştırmacı olarak çok etkileyiciydi. Otuz çocuğun hayatına, cümlelerine, ruhuna ve bakışlarına dokunmak, onlarla birlikte otuz farklı hayatı bir bedende yaşamak ve biriktirmek çok farklı bir deneyimdi.

7. BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde geçen ve taraf Devletlerce güvence altına alınması taahhüt edilen “temel haklar (yaşama-gelişme-korunma-katılım)” ile “çocuğun yüksek yararı” düşündüğünüzde, çalışmanıza konu olan çocuklar başta olmak üzere karşılanamayan gereksinimler, haklara erişimlerinde yaşanan güçlükler/ihlaller ve beklentiler sizin için nasıl bir anlam ifade ediyor?

Bu soru, detaylı bir cevap gerektiren bir soru. Hatta tezin okunması ile cevap bulacak bir soru. Çünkü içerisinde çocuk, hak, gereksinim, güçlük ve beklenti gibi kendi içerisinde dahi kapsamlı olan pek çok kavramı barındırıyor. Detayları için tezimi okumaya davet ediyorum. Ancak yine de kısaca cevaplamaya çalışayım. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye göre anlaşmaya taraf ülkelerdeki tüm çocuklar, sözleşmede yer alan bu haklardan eşit şekillerde faydalanırlar. Mevzuatta ve kağıt üzerinde bu durum her çocuk için eşit tanımlanmışken araştırma verilerimden ve yapılan diğer araştırmalardan anlaşılacağı üzere, dünyadaki ve ülkemizdeki çok sayıda çocuğun gereksinimlerine ve çocuk haklarına erişim noktalarında ciddi zorluklar ile karşılaştıkları dikkat çekmektedir. Özellikle BM Çocuk Haklarına Dair

Sözleşme ile çelişkiler yaratan riskler ve hak ihlallerinin, belirli sınıflar ve gruplar üzerinde daha görünür olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin Suriyeli bir çocuk ile Türk bir çocuğun karşılanamayan gereksinimlerinin ve hak ihlallerinin benzerlikleri kadar farklı taraflarının da olduğunu düşünebiliriz. Bu noktada, çocukların hayatlarındaki farklılıklar, dezavantajlar ve olumsuzluklar artıkça karşılaşılan hak ihlallerinin ve karşılanamayan gereksinimlerin arttığı söylenebilir. Öte yandan Suriyeli çocuklar ile beraber tüm çocukları etkin biçimlerde koruyabilecek hak temelli etkin bir mekanizmanın kağıt üzerinde var olup uygulamada ise beklenen düzeylere ulaşamamış olması çocuk refahı alanında çalışan tüm paydaşlar için önemli bir öz eleştiri ve kritik bir çıktıya da işaret etmektedir. Tüm çocuk hakları ihlalleri karşısında gerekli önlemlerin yeterli düzeylerde alınamamış olması ve 21. Yüzyılda halen bu sorunları çözememiş olmamız ise bir nevi çocuklarımıza ve insanlarımıza verdiğimiz değerin yanında aynı zamanda onları koruma iddialarımızın karnesini de ortaya koymaktadır. Oysa hak kavramı, gereksinimin karşılanmasını sağlayan bir yasal garantördür. Bu nedenle çocukların gereksinimlerinin karşılanmasının; aynı zamanda çocuk haklarının geliştirilmesine ve çocuk koruma sistemlerinin işlevselleştirilmesine bağlı olduğu hatırlanarak hak kavramı üzerinde daha ciddi biçimlerde çalışmamız gerekmektedir.

Bu süreçlerde, hak kavramına ve çocuk haklarına ilişkin yürütülecek çalışmaların ulusal ve uluslararası, tarafsız ve yaptırım gücü olan mekanizmalar tarafından sürekli olarak denetlenme ihtiyacı ise bir diğer önemli bir gereksinimdir. Ayrıca göç süreçlerindeki çocuklar ile hak temelli yürütülecek bir müdahale süreci kendi içerisinde çok sayıda zorluk ve bileşen barındırması nedeniyle salt hak kavramına odaklanmayıp aynı zamanda göçün çocuklar üzerinde yaratabileceği tüm gereksinimlere, hak kayıplarına ve zorluklara ilişkin mikro, mezo ve makro açılardan birlikte yürütülecek eklektik bir bakışa da ihtiyaç vardır. Öte yandan, savaş evresi, zorunlu göç evresi ve yeni bir ülkeye sığınma evresi gibi farklı kronolojik evreleri içerebilen göç süreçleri, her kronolojik evrenin taşıdığı spesifik risklere ve zorluklara ilişkin farklı gereksinimler ve planlamalar gerektirebildiği için her evrenin ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

8. Bu alanda çalışan/çalışmayı düşünen genç araştırmacılara ve sosyal hizmet uzmanlarına ne gibi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Göç özellikle de zorunlu göç (yerinden edilme) çok dinamik, çok bileşenli ve ağır yaşamlar içerebilen kapsamlı bir konu. Dolayısıyla bu çalışma alanında hem meslek elemanları ve araştırmacılar için hem de müracaatçı grupları açısından oldukça hassas durumlar söz konusu. Bir bireyin, grubun ya da toplumun; kendini var ettiği ve hayatını sürdürdüğü bir yaşam çevresinden koparılması veya ayrılmak zorunda kalması, çok boyutlu ruhsal sorunlara, hayatın farklı alanlarındaki çeşitli karmaşık etkilere ve sorunlara neden olabiliyor. Hatta göç alanında çalışırken hem müracaatçı gruplar açısından hem de sosyal sorunlar ve çalışma alanları açısından oldukça fazla bileşenle ve sorunla karşılaşmak mümkün. Örneğin Suriye göçü üzerinden düşündüğümüzde yeni bir ülkeye sığınana dek geçen süreçte, savaş,

yerinden ve yurdundan edilme, mekânsal yarıma, ölüme tanıklık etme, yas, kayıp, yoksulluk, aile sisteminin ve yaşam ortamının bozulması, istismar, şiddet, terör, silahlı çatışma altında hayatta kalma mücadelesi, karadan ve denizden kaçak yollarla yüksek risk altında gerçekleşen göç yolculukları, insan ticareti, göç yolculuğundaki kayıplar gibi pek çok travmatik durumdan bahsedilebilir. Yeni bir ülkeye sığınma ile birlikte ise bu sorunlar benzer biçimde devam edebileceği gibi; bunlar üzerine toplumsal kabul, sosyal uyum ve birlikte yaşam gibi noktalarda yenileri de eklenebilir.

Bu süreçlerdeki bir diğer kritik durum ise birlikte yaşamı sağlayabilmek için sığınmacı toplum ile ev sahibi toplumun özelliklerini iyi analiz etme; bu noktalardaki kaynak, ihtiyaç ve risk analizlerini titiz biçimlerde yürütme gerekliliğidir. Bu denli çeşitli değişkeni içeren bir alanda çalışırken haliyle sosyal adalet, insan hakları, çocuk hakları, insan onuru, insan değeri, etik gibi sosyal hizmetin temel taşları açısından da oldukça fazla görev ve sorumluluk ile karşılaşmak mümkün. Çünkü insanlar salt farklı bir ülkeden veya şehirden nicelik olarak göç etmiyorlar aynı zamanda kültürlerini, geleneklerini, hayallerini, umutlarını, sorunlarını ve ihtiyaçlarını da göç ettiriyorlar. Bu sebeplerden ötürü göç alanı ciddi bir bilgi, beceri ve değer donanımı yanında bütüncül ve analitik bir bakış açısı gerektiriyor. Bu duruma Suriye göçünde olduğu gibi bir de savaş süreçleri ya da farklı kriz durumları eklendiğinde düğüm daha da artabiliyor. Ayrıca göç eylemini gerçekleştiren bireylerin haklara ve gereksinimlere erişiminin sağlanabilmesi için sosyal hizmet açısından mevcut hukuki mekanizmalar ile birlikte özellikle uluslararası ve ulusal göç mevzuat bilgisine de sahip olmak gerekmektedir. Çünkü ulusal ve uluslararası statüler aynı zamanda sığınmacı ya da mülteci halkın tabi olduğu yasal zemini; bir başka deyişle yasal süreçlerden hareketle haklara ve gereksinimlere erişimi farklılaştırabilmektedir. Dolayısıyla göç süreçlerinin işleyişi mevcut göç mevzuatının yapısı ve mevzuatın uygulanması ile de yakinen ilişkilidir. Bu nedenle göç alanında çalışan/çalışacak araştırmacıların ve meslek elemanlarının mevzuat bilgisine de sahip olması gerekir.

Anlaşılabacağı üzere göç konusu kapsamı geniş, bilgi gövdesi zengin ve çalışırken önemli beceriler edinerek yola çıkmamız gereken bir konu. Bu sebeple çok disiplinli çalışmayı, süpervizyon almayı ve donanımımızı ileri eğitimlerle geliştirmeyi özellikle önemişiyorum. Bir başka deyişle göç sürecinin kendi içerisinde önemli karakteristik özellikler taşıyan çok bileşenli ve kapsamlı bir süreç olması nedeniyle göç alanında çalışacak genç araştırmacıların ve meslek elemanlarının kendilerini olabildiğince geliştirmelerini öneriyorum.

9. Son olarak belirtmek veya eklemek istedikleriniz...

Kuşkusuz bu konuda söylenecek çok şey var ancak şimdilik değineceklerimiz bu kadar olsun isterseniz. Tezimi yayına dönuştürdükten sonra dilerseniz ileri zamanlarda süreci daha da detaylandırabiliriz. İlginiz ve inceliğiniz için size ve SHUDER'e çok teşekkür ediyorum. Derginin bu sayısında özenle hazırlanmış sorular eşliğinde tezime, içerdığı konulara ve özellikle çocukların seslerine yer verme

düşünceniz için ayrıca teşekkür ediyorum. Çocukların sesleri demişken bu sohbeti onların cümleleri ile bitirmek isterim:

“Suriye’deki en fakir insan bile en mutlu insandı... Allaktan bir şey istemem yeter ki kendi evimize gidelim...”

YÜKSEK LİSANS TEZ TANITIMI

ERKEK SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ERKEKLİK ALGISI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ertuğrul AÇIL¹

Erkeklik, sosyal hizmet mesleğinin odaklandığı sorun alanlarıyla kesişme noktaları güçlü bir olgu olmasına rağmen mesleğin çalışma alanları içinde bulunmamakta, erkeklere, sahip oldukları ve/veya yol açtıkları bireysel ve sosyal sorunlar hakkında genellikle hizmet sunulmamaktadır. Sosyal sorunların baş döndürücü devingenliğinde erkek(lik), artık görmezden gelinemeyecek bir unsurdur.

‘Hegemonik erkeklik’, erkeklığe dair en güçlü kuramsal yaklaşımlardan biri, belki de en başta gelenidir. Yaklaşımın birey ve toplumla çalışan meslek ve disiplinleri etkilemesi devam eden bir süreçtir. Sosyal hizmet mesleği ile hegemonik erkeklik yaklaşımının harmanlandığı örnekler ise yok denecek kadar azdır.

Erkeklik, mesleği icra edenlerin yaklaşık yarısının cinsiyet kimliği olması bakımından da anlamlıdır. Bu bağlamda “erkek sosyal hizmet uzmanların erkeklik algısı”, mesleki uygulamanın niteliğini etkileyebilecek bir husustur. Araştırma, erkek sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algılarını ve bu algıların çeşitli değişkenlerle ilişki durumunu ölçmeye çalışmaktadır.

Katılım formunu 177 katılımcı yanıtlamıştır. ETCE ve ÇDCÖ isimli ölçekler dışında “Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form” (ATOF) da katılımcılara sunulmuştur. Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının, özellikle mesleki uygulama dışındaki hane içi/dışı özel yaşantılarında ‘kısmen’ cinsiyetçi yaklaşımlara ve çelişik cinsiyet duygu-durumlarına sahip; hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı durumunda olan bireyler oldukları bulgulanmıştır. Bu durumun, oranı kestirilememekle birlikte mesleki çalışmalara da yansımakta olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma; neo-liberal dünya düzeninin zayıflattığı bireylerin savunuculuğu ve güçlendiriciliğine soyunan, ‘hegemonik erkeklik’ ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi baskın ve yaygın statüko ürünlerini reddetmesi beklenen sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamasında yaşanabilecek bir dönüşüme katkı vermeyi hedeflemektedir.

Mehmet Zaman Saçlıoğlu’nun ifadesiyle iktidarın, kendi iktidarını eleştirmesi çok zordur (Akaltun, 2015: 6). Simone de Beauvoir, en karakteristik iktidar biçimlerinden biri olarak erkeklığın, kendi cinsiyetinden bahsetmeyip sürekli başkalarının cinsiyet özelliklerinden bahsederek kurulan bir iktidar

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı

konumu olduğunu vurgulamıştır (Sancar, 2013: 16). Cinsiyet temelli iktidar örüntüleri, politik iktidardan kopuk değildir ve iki olgu karşılıklı nedensellik ilişkisi içinde birbirlerine göbekten bağlıdır. Cinsiyet temelli iktidar örüntülerinin devamından, farkında olsa da olmasa da çıkarı olan geniş bir erkek kitlesi bulunmaktadır. Bir kesim erkek, mevcut ataerkil konum ve rollerinin devamı konusunda etkin bir çaba sürdürmektedir. Bir kesim erkek ise hegemonya kurmanın sürekli üzerinde uğraşılması gereken ‘zor ve zahmetli’ bir çaba neticesinde tesis edilebilmesi nedeniyle, ‘hegemonik erkeklik’ inşaları ile ‘suç ortaklığı ve/ya işbirliği’ yaparak (Bozok, 2015: 32-33) ve deyim yerindeyse pantolonunun apış arasını kaşıyarak ‘ataerkil pay’ını almaktadır. Hegemonik erkek(lik)ler nicel açıdan oldukça az olsa da iktidarın korunması, hegemonik erkek(lik)ler dışında kalan diğer erkeklerin rızası ve işbirliği ile oluşturulan hegemonik bir yapıdır (Sancar, 2013: 32). **Erkek birey**, gerek ‘tâbi kılınan (subordinated)’, gerek ‘marjinal (marginalized)’, gerekse de ‘işbirlikçi/suç ortağı (complicit)’ statüsünde olsun, bir biçimde **hegemonik erkeklik tahakkümünde yer almakta**, bu tahakküme kadınların önemli bir kesimi de destek vermekte, böylelikle **hegemonik erkeklik pratikleri kurumsallaşarak devam edebilmektedir**.

***Erkekler ne yaptıklarıyla yüzleşmelidir.** Kendini sorgulanmaz kılarken, cinsiyetçi küfürler ve şakalar yaparken, kadınlara sesini yükseltmeyi kimliğinin doğal bir parçası olarak görürken, kadınların gece sokakta ne aradığını sorgularken, eşcinsellerin aşağılanıp transların şiddet görmesi esnasında kıs kıs gülüp ses çıkarmazken, otobüste bacaklarını aç aça otururken, ev işlerini kadınların omzuna yıkarken, çocuğunun altını temizlemekten imtina ederken, baskının, cinsiyetçiliğin ve ataerkilliğin her an yeniden ve yeniden üretildiğini görmek gerekir* (Bozok, 2015: 37-38).

Erkeklerin cinsiyet eşitliği savunucusu haline gelmeleri ve bu konuda aktif çaba harcamaya başlaması, kolaylıkla gerçekleştirilebilecek ve karşılaşılabilecek bir durum olamamaktadır (Sancar, 2013: 266). “Farklı erkek”, “modern erkek” olma gayret ve amacı ile hareket ettiğini düşünen erkeklerin birçoğunun **eril tahakküm ilişkilerini sorgulamadan** ya da sorgulamayı öğrenmeden yaşamaya devam ettiği ve söz konusu cinsiyetçi değer ve tutumları yeniden ürettiği gerçekliği karşısında **mevcut durumun kolaylıkla değiştirilebileceğini düşünmek, fazlasıyla iyimser bir yaklaşımdır** (Sancar, 2013: 270).

Araştırma kapsamında, toplumsal cinsiyet temelli bu olumsuza oldukça yakın tablo, toplumla ve sorunlarıyla temas noktaları oldukça güçlü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde saygınlığı yüksek bir sosyal bilim ve meslek olarak sosyal hizmet’e (social work) mensup profesyoneller ekseninde ele alınmaya çalışılmıştır. Sosyal hizmet, dezavantajlı ve sosyal sorunlarla bezeli birey, grup ve toplulukların güçlendirilerek değişmelerine destek olan bir meslek ve disiplindir. Mesleğin uygulayıcısı olarak “sosyal hizmet uzmanı”, uygulamasının odağına insan hakları, sosyal refah, sosyal adalet ve insan çeşitliliğini yerleştirir. Sosyal hizmet uzmanı, kadın ve çocuk gibi risk altındaki bireylere doğrudan temas eder, onlar hakkında mesleki çalışma yapar. Toplumun oldukça geniş bir kesimine erişim olanağı

bulunmasına rağmen, **risk durumunu oluşturan ve genellikle erkek cinsiyetli olan bireylerle çalışmak** ise mesleğin genellikle “pas geçtiği”, yeterince odaklanmadığı, esasında eleştirilmesi gereken bir noktadır. Bu durumun erkek cinsiyetli sosyal hizmet uzmanı kurgusu içerisinde sorgulanması ise daha önce üzerinde yeterince düşünülmemiş ve uygulanmamış bir yaklaşım olarak dikkat çekicidir.

Araştırmacının şahsi alan deneyimleri ışığında ve alanyazının incelenmesinden, sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı birçok sosyal sorun ve dezavantajlılık durumunun toplumsal cinsiyet temelli olduğu; hatta “nokta atışı” yapmak gerekirse hegemonik erkeklik olgusu ve onun sosyal tezahürleriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Connell’in deyimiyle (2016: 396) “hegemonik erkeklik, yaşam mücadelesinde kolektif bir değer değildir ve hatta genel bir tehdite dönüşmüştür.”

Araştırma kapsamında konunun iki boyutu öne çıkmaktadır: Sosyal hizmet uzmanının, üzerinde mesleki çalışma yaptığı sorun alanlarının ana çıkış noktasının hegemonik erkeklik değer ve pratikleri olması kadar, bizatihi sosyal hizmet uzmanının kendisinin de hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı olarak bulgulanması, paradoksal ve ilginç bir sonuçtur. Bu sonuç, araştırmanın hipotezleri ile uyumlu olduğu kadar mesleğin etik temeline de aykırıdır. Sosyal hizmet uzmanının günlük ve/veya mesleki yaşantısında hegemonik erkeklik değerlerinin doğrudan ya da dolaylı biçimde savunucusu, pekiştiricisi ya da statik biçimde işbirlikçisi/suç ortağı durumunda olması halinde, uygulamanın niteliği ciddi biçimde tartışılmalı duruma girecektir. Hegemonik erkeklik değerlerinin sosyal ve mesleki tezahürleri ile sosyal hizmet pratikleri aynı potada eritilemez. Esasında sosyal hizmet uygulaması, hegemonik erkeklik değerlerini görmezden gelerek değil, bu değerleri orta vadede zayıflatmayı ve uzun vadede ise işlevsiz kılmayı hedefleyerek dezavantajlı bireylere temas etmelidir. Çünkü dezavantajlılık ve sosyal risk olarak belirtilen ve sosyal hizmet mesleğinin uygulanma gerekçeleri olan birçok olay ve durum, bizatihi hegemonik erkeklik ve onun geniş erişim yeteneği ve kuşatıcılığı vasıtasıyla hayat bulmaktadır.

“Toplumsal cinsiyetin refah politikalarıyla kesişme noktaları” (Connell, 2016: 18) vardır ve refah politikası, sosyal hizmet meslek ve disiplininin temel çalışma alan ve hedeflerinden biridir. Sosyal hizmet uzmanlarından özellikle erkek cinsiyetli olanları bu denklemin farkında mıdır; toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ideal mesleki çalışmanın neresindedir; mesleki yaşantı dışında kalan özel yaşantılarında erkekliklerini nasıl icra etmektedir; Connell’in ifadesiyle taraf değiştirip feminist erkekler haline gelerek, kadın ezilmişliğine karşı mücadele vermeyi tercih edebilecek ve ‘muhalif erkekler’ haline gelebilecek ‘işbirlikçi/suç ortağı (complicit)’ erkekler statüsünde görülebilirler mi?

Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının özellikle mesleki yaşantı dışında kalan özel yaşantılarında “kısmen” cinsiyetçi yaklaşımlara ve “çelişik” (karşı cinse karşı korumacı ve düşmanca yaklaşım ve eylemlerin bir arada bulunması) cinsiyet duygu-durumlarına sahip bireyler olarak bulgulandıklarını belirtmek mümkündür. “Sosyal hizmet uzmanları kişisel yaşamlarında yaptıkları seçimlerin aynısını meslek elemanı olarak yapamaz” (Duyan, 2010: 5); ancak araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının özel yaşantılarında mevcut olduğu bulguların

kısmen cinsiyetçi yaklaşımların, oranı kestirilemese de az veya çok, mesleki çalışmalarına da yansımakta olabileceği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla ülkenin 37 farklı şehrinde araştırmaya katılan örneklem kesiminden elde edilen sonuçların “kısmen genellenebileceği” yorumu ışığında Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının, hane içinde/dışında ve mesleki hayatta hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı durumunda olan bireyler oldukları ve erkeklik algıları ile aşağıda sırayla belirtilen değişkenler arasında yakın bir ilişki bulunduğu yönünde **kuvvetli emarelere ulaşılmıştır:**

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanları tarafından, cinsiyetçilik katsayısı çok daha yüksek **ETCE** önermelerine araştırma açısından **daha olumlu** ve modern; daha ayrıştırıcı ve deyim yerindeyse “tuzağa düşürücü” önermelerin bulunduğu **ÇDCÖ**’ye ise **daha olumsuz** içerikli, daha cinsiyetçi ve muhafazakâr yanıtlar verildiği görülmüştür. ÇDCÖ’nün kendi içinde de, “korumacı cinsiyetçilik” önermelerine verilen yanıtların, “düşmanca cinsiyetçilik” önermelerine verilen yanıtlardan daha cinsiyetçi olduğu bulgulanmıştır. **ATOF** önermelerine ise “**kayda değer oranda**” cinsiyetçi olarak değerlendirilmesi mümkün yanıtlar verildiği belirtilebilir.

- Çocukluğun/gençliğin **kırsal** alanda geçmesi,
- **Her iki ebeveyn** tarafından yetiştirilme,
- Mesleğin **yönetici** statüsüyle icra edilmesi,
- “**Kadın**” alanı **dışında kalan alanlarda** çalışılması,
- Mesleğin **aktif yürütülmemesi** ya da meslekte yıl bazında **deneyimin artması** değişkenleri ile ilgili olarak, belirtilen nitelikleri taşıma durumunun **cinsiyetçi yaklaşımlara sahip olma olasılığını artırdığı;**
- **Lisansüstü eğitime sahip olma** niteliğinin ise cinsiyetçi yaklaşımlara sahip olma/olmama durumunu **anlamlı biçimde etkilemediği;**

“**Namus**” olgusunun Türkiyeli sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algısında önemli bir yeri doldurduğu;

Katılımcıların **yarısına yakınının** “**erkeğin, kadını koruyup kollama** gibi sorumluluğu olduğu” kanaatine sahip olduğu;

Üçte birlik bir kesimin yaşantısında **küfrün ve eril dili yansıtan sözcüklerin** yer aldığı;

Beşte birlik bir kesimin, çocuğun şiddet örüntüleri ile “**oyun**” ve “**oyuncak**” gibi “masumane” biçimlerde tanışması konusunda kaygı duymadığı;

Onda birlik bir kesimin “**çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü babanın gösterdiği**” kanaatinde olduğu;

Üçte bir civarında bir kesimin **sünnet ve sünnet düğünlerinden** rahatsızlık duymadığı,

Altıda birlik bir kesimin, **erkek çocuğunun çıplak biçimde dolaşması** ve bu durumda fotoğrafının çekilmesinde garipsenecek bir durum görmediği;

Üçte birlik kesimin, **çocukların cinsiyetine göre renk içeren giysi ve oyuncak** sahibi olmaları konusunda yadırganacak bir durum görmediği;

Yaklaşık üçte birlik bir kesimin erkeklik algısının, “**eve ekmek getirebilme**” rolleri ile doğrudan ilişkili olduğu; statü ve gelir eksenli önermeler konusunda **hane içinde daha cinsiyetçi** ve muhafazakâr, **hane dışında ise daha demokrat** ve eşitlikçi yaklaşım ve eylemlere sahip oldukları;

Erkeklik algısında **heteroseksüellik dışında kalan cinsel kimlikler** ve **homofobi** ekseninde “**olumsuza oldukça yakın**” bir kanaat içinde oldukları, **hane dışına** dair sorgulamada homofobik olma puanlarının **daha olumlu ve düşük**, **hane içine**, **katılımcının kendi yaşantısına** dair sorgulamada homofobik olma puanlarının **daha olumsuz ve yüksek** olduğu bulgularına erişilmiştir.

Orta sınıf ya da küçük burjuva statüsünde görülebilecek; aynı zamanda her ne kadar kısmen cinsiyetçi sonuçlar alınmış olsa da sosyal adalet, insan hakları ve insan çeşitliliği temelinde lisans düzeyinde aldığı nitelikli eğitimin bir gereği ve beklentisi olarak Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının, muhtemel biçimde taraf değiştirerek toplumsal cinsiyet eşitliğine daha duyarlı, daha modern, hatta kadın ve diğer cinsel kimliklerin ezilmesine karşı mücadele edebilecek “**işbirlikçi**” **erkek statüsünde “süreç içerisinde” yer alabileceği** öngörülmektedir. Ancak yine de kendilerini kategorik olarak “feminist erkekler” olarak nitelendirmelerinin düşük bir ihtimal olduğu düşünülmektedir. Nitekim Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının da dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ataerkil ağırlıklı bir toplumun üyesi oldukları, ataerkil bir kültür içinde yetiştikleri unutulmamalıdır. Öte yandan, “kadınsı” bir çağrışımı olduğunu düşündüğü için “feminist” olarak tanınmak istemeyen, içinde sosyal hizmet uzmanlarının da olduğu “eğitimli” kesimler için “profeminizm”, bir ‘ara yol’, makul bir alternatif ve önemli bir kimlik aidiyeti olabilir.

Bu noktada, “**Ne yapılabilir?**” sorusunu sormak ve yanıt aramak gerekir. Bourdieu, “**yeniden gelenekleştirme**” yoluyla toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüştürülebileceğini savunmaktadır (Sancar, 2013: 195-196). Yeniden gelenekleştirme, esas itibarıyla oldukça kapsamlı ve uzun vadeli bir hedeftir. Kavram, günlük yaşantıda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair ne varsa, ki listenin kabarık olduğu malumdur, küçüğünden büyüğüne tüm ayrıntıların birey ve cinsiyetlerin eşitliği temelinde yeniden ele alınması, dönüştürülmesi yolunda adım atılması, ısrarla önerilmesi, bu çerçevede dolaşıma ve kullanıma sokulması, günlük sözel ve bedensel kullanımlarda yer etmeye başlaması; dolayısıyla bir “yeniden kültürleşme” anlamına gelmektedir. Haneden iş hayatına ve sosyal yaşantıya kadar kullanılan dil, tutum

ve davranışların toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde yeniden düzenlenmesi, yerleşik kültürün evriltilmesi anlamını taşımaktadır. Yasa koyucuların istikrarlı politik iradesi, toplum kesimlerinin de sahip çıkıcı ve talepkâr yaklaşımları, böylesi bir değişimi mümkün kılabilir. Birçok sosyal bilimcinin “yeniden gelenekleştirme” gibi bir öneriyi bir ütopya olarak ele alması şaşırtıcı olmamalıdır. Ne var ki, bir zamanlar “kesinlikle olmaz” denilen birçok sosyal değişimin, sancılı süreçlerden geçmiş olmakla birlikte gerçekleşerek hayata bulduğu bilinir. Küçük ama etkili adımlar, bireyden bireye yayıldıkça süreç içerisinde kültürün bir parçası olabilecektir. Çünkü insan ve doğa ne eyliyorsa kültür ‘o’dur. Bu noktada insanlık tarihinin %99’unun cinsiyetsiz ya da anaerkil, %1’inin (yaklaşık son 5 bin yıl) ataerkil olduğunun hatırlatılması yerinde olacaktır. Bir zamanlar “sofradaki yeri öküzden sonra gelen” kadının, tüm sorunlarına rağmen günümüzde erkek cinsiyetle görece ve kısmen daha eşit düzeyde oluşu, “enseyi karartmamak” gerektiğinin bir işaretidir. Bazı günlük kullanımların ve sözcüklerin “kültürde yer ettiği”, “değişmesinin zor olduğu” da sıklıkla duyulan bir ifadedir. Özellikle kaçınılması gereken noktalardan biri de bu konformist yaklaşımdır. Thompson’ın (2016: 179) vurguladığı “otantiklik” değeri de bu duruma paraleldir; bazı olumsuz değerlerin değişmeyeceğini varsaymak, Türkiyeli sosyal hizmet uzmanlarında sıklıkla karşılaşılan en ciddi etik ihlallerden biridir.

Connell, cinsel politikanın bir ittifak kurma meselesi olduğundan hareketle, **ortak çıkarları yürürlükteki ataerkil sistemi korumak olan heteroseksüel erkeklerin, sözkonusu cinsiyetçi kültür ve değerleri savunmaktan vazgeçirmek için şu gerekçelerin öne sürülebileceğini belirtmiştir:**

- 1) Otoriter bir sistemden çıkarı olan bireyler bile, bu sistemin baskıcılığını ve diğer insanlarla paylaştıkları sosyal alanları yaşanmaz kıldığını fark edebilirler.
- 2) Heteroseksüel erkeklerin, etraflarında bulunan ve bir kısmı ‘aile üyesi’ birçok kadına ve çocuklarına güçlü bağılıkları vardır ve mevcut ‘ayrıcalıklı’ statülerini kaybetme pahasına da olsa, onlar için daha yaşanabilir bir dünya düşlemeleri mümkündür.
- 3) Heteroseksüel erkekler yekpare, tamamı aynı kanaate olan ve statik yapılar olarak görülemez ve her daim ittifak halinde değillerdir. Birçok erkek mevcut düzenden epey zarar görür. Örneğin erkek eşcinsellerin yaşadığı baskının, feminen mizaçlı olan veya erkekliğini çok iddialı biçimde ortaya koymayan heteroseksüel erkeklere zarar verici, dolaylı etkileri mevcuttur.
- 4) Toplumsal cinsiyet ilişkilerinde zaman zaman küçük adımlar halinde, zaman zaman da geniş ölçekli değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Heteroseksüel erkeklerin birçoğu, sürekli biçimde geçmişe bağlı kalınamayacağını fark etmekte ve tamamen yeni doğrultulara yönelmeyi talep edebilmektedir.
- 5) Heteroseksüel erkeklerin; yaşantıların, duyguların ve ümitlerin paylaşılmasına ilişkin temel insan yeteneğinden yoksun olmadıkları görülebilir. Bu yetenek çoğu kez köreltilmekte, ama özenli davranma, empati ve özdeşleşme yeteneği tam anlamıyla yok edilememektedir. Asıl sorun, hangi koşulların bu yeteneği uyandırabileceğidir. Bazı politik hareketler, özellikle de çevreci hareketler ve barış hareketleri

bunu başarabilmektedir; öyleyse cinsel politikanın da bunu başarabileceğini düşünebilmek gerekir (Connell, 2016: 15-16).

Bir kesim feministin, feminizmin yoğunlukla tartışıldığı bazı zaman dilimlerinde cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadelenin yalnızca **kadınlara** bırakılmış bir alan olması ve **erkeklerin “gölge etmemesi”** gerektiğini (Connell, 2003’den akt. Sancar, 2013: 265) söyledikleri olmuştur; ancak bu yaklaşım çoktan geçerliliğini yitirmiş durumdadır. Diğer cinsel kimlikler ve kadınlar kadar erkekler de, geleceğin daha adil ve müreffeh yaşam koşullarını inşa etmek amacıyla **feminizm savunucusu** olmak durumundadır. “Sosyal değişim temsilcisi” olduğu bilinen sosyal hizmet uzmanı da elbette bu denklemde yer almalıdır. “Ataerkilliği analiz edip eleştiren feminist düşünce, ‘refah devleti’ ve ‘sosyal haklar’ı daraltan neo-liberal söylemi kökünden sarsıcı niteliktedir” (Atasü Topçuoğlu, 2016: 17); nitekim neo-liberal politikalar ve bu politikaların zayıflattığı ‘refah devleti’ ve ‘sosyal haklar’, sosyal hizmet mesleğinin de sıklıkla atıfta bulunduğu kavramlardır. Mademki feminizm ile sosyal hizmet mesleği arasında böylesi organik bir ilişki vardır, **meslek feminist bakış açısıyla daha çok ilişkilendirilmeli; aslında daha çok bu bakış açısıyla icra edilmelidir**. Ne var ki, araştırma kapsamında “feminizm” ile ilgili önermelere verilen yanıtlardan, **feminizme dair ön yargı ve bilgi eksikliği/yanlışığının araştırmanın hedef kitesinde de mevcut olabileceği** yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu durum, feminizm ya da feminist sosyal hizmet yaklaşımının **akademiyle sınırlı kalıp alanda çalışan meslek elemanına yeterince temas edemediği** düşüncesine neden olmaktadır. Feminizm, kadınların daha fazla hakka sahip olması biçiminde değil, tüm bireylerin ve tüm cinsel kimliklerin eşitliği ve sosyal yaşamda eşit olanaklara sahip olmaları biçiminde algılandığında yeryüzü daha yaşanabilir bir coğrafya hâlini alacaktır. Sosyal hizmet uzmanının, tüm yaşam alanlarının daha insancıl ve sürdürülebilir olması noktasında gerek “savunuculuk” ve “aktivistlik”, gerekse de “politika geliştiricilik” rolleri gereğince “topluma öncülük eden özne” olması gerekmektedir. Kuram temeli itibarıyla sosyal hizmet meslek ve disiplinine oldukça uyumlu olan feminist yaklaşıma, sosyal hizmetin alan çalışmalarında ve akademisinde çok daha geniş biçimde yer verilmelidir. Batıda anaakımlaşmaya başladığı bilinen (Atasü Topçuoğlu, 2016: 21) feminist sosyal hizmet yaklaşımının, Türkiye için henüz emekleme aşamasında dahi olmadığı gözlemlenmektedir. Feminizm gibi eşitlikçi bir dünya görüşünü toplum kesimlerine doğru ve yetkin biçimde anlatabilecek meslek elemanlarından biri olan, Türkiye’de yaşayan erkek sosyal hizmet uzmanlarının, henüz bu noktanın gerisinde olduğu belirtilebilir.

Bu noktada, üniversitelerin lisans düzeyindeki **tüm sosyal hizmet bölümlerinde** “toplumsal cinsiyet eşitliği”, “baskı karşıtı uygulama” ve benzeri içerikteki derslerin “seçmeli” değil “zorunlu” tutulması önemli bir adım olarak görülebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin derslerin sosyal bilimlerden teknik bilimlere kadar **tüm lisans bölümlerinde** zorunlu ya da en azından seçmeli statüde sunulması da bir diğer önemli öneri olarak belirmektedir. Öte yandan, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair derslerin, kişisel ve sosyal gelişimin oldukça geç bir aşaması olarak görülebilecek lisans düzeyindeki eğitim-öğretim müfredatına bırakılması ve “sıkıştırılması” yerine, asıl “şekillenmenin” gerçekleştiği aşama

olan **anaokulu/sınıfı ve ilkokuldan** başlayarak sunulması, esasında çok daha işlevsel bir uygulama olacaktır.

Daha önce ele alınan, sosyal hizmet uzmanı-danışan (müracaatçı) eksenindeki “**otantiklik**” değerine paralel biçimde, sosyal hizmet uzmanlarının kendi içinde de “otantiklik” değerini benimsemesi özellikle önem arz etmektedir.

Değişim hedefini mesleki uygulamasının merkezine koyan sosyal hizmet uzmanı, eğer bireysel olarak ilerleyebileceğini ve gelişebileceğini düşünmüyorsa, eğer neyse o olduğuna ve değişemeyeceğine inanıyorsa, danışanlarından kendi yaşamlarında değişiklik ve yenilik yapmalarını nasıl bekleyebilecektir (Thompson, 2016: 179)?

*Ayrımcılığın çeşitli boyutlarının var olduğu bir toplumda yaşamak ve çalışmak sosyal hizmet uzmanlarını, gerek birey olarak, gerekse de meslek elemanı olarak yıllar boyunca pek çok ayrımcı varsayıma maruz bırakmıştır. Medyadaki temsiller, imajlar, kalıpyargılar ve dilin kendisi, yaşanan dünyaya dair algılar üzerinde güçlü bir etki yapmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı, **özgürleştirici mesleki uygulamalar yapabilmek için büyürken ve toplumsallaşırken kendisine öğretilenlerin büyük bir bölümünü bir kenara atmak zorundadır** (Thompson, 2016: 226).*

Thompson’ın bahsini ettiği kalıpyargılar ve kültürel örüntülerin önemli bir kısmı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve hegemonik erkekliğin baskın tahakküm ilişkilerine dayanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı için bu kalıpları bir kenara bırakma, yeniden kültürlenme ve kültürleş(tir)me süreci zahmetli olacaktır; ancak eşitlikçi bir toplumun öncüsü ve üyesi olmak için bunu gerçekleştirmek şarttır.

Sosyal hizmet uzmanının birincil etik ilke ve sorumluluğu, mesleki tutum, karar ve eylemlerinde sosyal adaletsizlikle mücadele etmesidir.¹ Sosyal hizmet mesleğinin sosyo-politik bir muhteviyata sahip olması nedeniyle sosyal hizmet için tarafsız bir orta alan yoktur. “Müdahale ya eşitsizliklerle mücadele edecek ya da onları pekiştirecektir” (Thompson, 2016: 28). Ayrımcılığa maruz bırakılanın, güçsüzün, risk altında bulunanın, dezavantajlının yanında saf tutup onlara yardım etme, onları güçlendirme ve özgürleştirmeyi hedefleyen sosyal hizmet uzmanı, sosyal hayatı yalnızca “öteki”ler, kadınlar, heteroseksüel olmayan bireyler ve tüm ezilenler için değil, heteroseksüel erkekler için de zehir eden eril tahakküm ilişkilerine dair esaslı bir sorgulama süreci içine girmeli, muktedirin ve muktedirin yüzyıllar boyu kurduğu eril temelli iktidar ilişkilerinin, statükonun tarafında olmayı reddetmelidir. Sosyal hizmet

¹ Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlkeleri ve Sorumlulukları”,

<http://www.shudernegi.org/?pnum=42&pt=+Etik+%C4%B0lke+ve+Sorumluluklar>, (27.11.2018).

uzmanından beklenen; konformist, statik ve hatta oportünist bir tembellik içinde, meslek unvanında mevcut “uzmanlığın” keyfini çıkarması ve saygın bir meslek erbabı olarak “caka satması” değil, mesleğinin etik ilke ve sorumluluklarının gereğini hassasiyetle yerine getirmesidir. **Türkiye’de her ne kadar önemli bir kesimi “kamuda görevli memur” olsa da sosyal hizmet uzmanı olmanın etik sorumluluğu, memur olmanın “matbu” zihniyetinin sınırlarını zorlamayı gerektirir.** Daha önce de belirtildiği gibi sosyal hizmet uzmanları, bireysel olarak içinde yetiştikleri kültürel örüntülerden bağımsız ele alınamaz; ancak hayata, dünyanın gidişatına ve sağlıklı toplumsal yapıların kurulmasına dair önemli sorumlulukları bulunan sosyal hizmet uzmanlarını yine de toplumun geri kalanından olumlu yönde “ayırın” bazı temel parametrelerin bulunması da gereklidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair hassasiyet, bu önemli noktalardan biridir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi ya da hegemonik erkeklik değer ve uygulamalarının zayıflatılması ekseninde bakıldığında sosyal hizmet uzmanının, birçok mesleki rolü içinden özellikle “savunuculuk” ve “sosyal değişme ajanlığı” (*sosyal sorunların ve politikaların analizini yapma, toplumun ilgisini harekete geçirme ve sosyal kaynakların geliştirilmesini sağlama*) rolünü (Duyan, 2010: 21) ihmal etmesi, doğrudan bir etik ihlal niteliğindedir. Sosyal hizmet uzmanı, mesleğini bir “çalışan” ya da “önüne konanı yapan memur” olarak değil, savunuculuğu, politika geliştiriciliği ve aktivistliği ön planda olan bir meslek elemanı olarak icra etmek durumundadır. Sosyal hizmet uzmanı, eril tahakküm ve bu tahakkümle uyumlu gerici bir dünya düzeninin nesnesi değil, sosyal adalet ve refahın öznesi olmalıdır. Aksi takdirde, **mevcut eril iktidar öğelerini pekiştiren eğitilmiş, kalifiye bir “nefer”, bir “maşa” olmaktan öteye gidemez.**

Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının kısmen cinsiyetçi tutum ve yaklaşımlara sahip ve hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı oldukları bulgularına erişildiğini belirtmek mümkündür. Araştırmanın sınırlılıkları gereğince genellemek mümkün olmasa da genel toplumsal atmosferin ve “insan hamurunun” üstün körü biçimde gözlemlenmesi dahi, tablonun yeterince iç açıcı olmadığını ortaya koymaya yetmektedir. **Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarını, ortalama bir hassasiyete sahip olmakla birlikte, toplumun geri kalanından önemli oranda ve toplumsal cinsiyet eşitliği istikametinde ayırın kayda değer bir dayanak noktası gözlemlenmemektedir.** Araştırmanın hedef kitlesinin, mesleki sorumluluğu gereğince hegemonik erkeklik değerlerinin bizatihi “sahibi” konumundaki muktedirlerin kadim eril statükosuna karşı koyup, iktidar aygıtlarının yarattığı neo-liberal iktisadi dengenin ezdiği kesimleri güçlendirecek motivasyon ve ehliyetle sahip olmadıkları görülmektedir. Danışanlara yönelik güçlendirme çalışmaları bir biçimde ve “az veya çok” yapılmakla birlikte, mesleki çalışmanın politik temeli çoğunlukla göz ardı edilmekte; sosyal sorun alanlarının iktidar ve hegemonik erkeklik değerleri ile organik ilişkisi yakalanamamaktadır. **Bu durum, Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının hegemonik erkeklik değerlerinin “taşıyıcısı” durumunda oldukları düşüncesine dayanak teşkil etmektedir.** Hegemonik erkeklik değerlerinin “sahipliği” ile “taşıyıcılığı”, birbirleri arasında geçişkenlik arz etmekte, iki rol sürekli olarak ve birbirlerinin içine girerek

sürdürülmektedir. Bu noktada Atay'ın (2004: 24) isabetle vurguladığı “*Taşıyıcısı olduğu iktidarı her daim hayata geçirmesi, hep yeniden üretmesi beklenir erkekten. Bu, bir yönüyle ‘iktidar’ın ona maruz kalanı değil, onu temsil edeni, ‘taşıyan’ı ezmesi durumudur.*” tespiti hatırlatmak önem kazanmaktadır. Bazı değerlerin sahibi değil de ‘taşıyıcısı’ olmak dahi büyük bir sorumluluktur. Erkeklik ise katlanılması güç, oldukça ağır bir yükür.

Sosyal hizmet uzmanı, kuşatıcılığı itibariyle kaçınılması güç bu değerlerle ilintili olmak yerine bambaşka değerlerin sahibi ve/veya taşıyıcısı olabilir. Sosyal hizmet uzmanından beklenen, ‘yürürlükte’ ve hâkim durumda olan düşünce ve eylemleri, yani ‘statükoyu koruyan’ (status quo protector) olması değildir. Beklenti ve etik sorumluluk; duyulmayanın duyulmasının, görülmeyenin görülmesinin, güçsüzün güçlendirilmesinin, ‘öteki’nin ‘beriki’ kılınmasının, yalnız olanın kalabalıklara karışmasının, kalabalıkların nitelikli insan topluluklarına evrilmesinin sağlanması noktasında belirlemektedir. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanı, gerici değerleri muhafaza eden değil, değiştiren/dönüştüren ve nihayetinde kişi, grup ve toplum düzeyinde fark yaratandır. **Araştırmaya katılan erkek cinsiyetli sosyal hizmet uzmanlarının bu denli olumsuz ve gerici bir noktada olmadıkları, birçok parametre açısından olumluya yakın ve ortalama hassasiyet sahibi; ancak kimi parametreler itibariyle de hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı ve kısmen cinsiyetçi bireyler olduklarını belirtmek mümkün görünmektedir.**

Bu bağlamda Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanları, her hegemonyanın karşı hegemonya teşebbüslerini de içinde barındırdığını (Bozok, 2015: 36), bireylerin ve cinsel kimliklerin eşitliği temelinde daha müreffeh bir hayatın mümkün olduğunu göz önünde bulundurmalıdır. Araştırmanın, sosyal refaha içkin insan topluluklarının yeşermesi hedefi bakımından, bu hedefin öznelere konumundaki sosyal hizmet uzmanlarının kafasında toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve hegemonik erkeklik ekseninde küçük de olsa soru işaretleri yaratması umulmaktadır. Karamsarlığa dair olduğu kadar, pozitif, olumlu ve yapıcı olmak için de yeterli gerekçe ve zemin, her şeye rağmen mevcuttur. Sosyal hizmet uzmanı, iki uç arasındaki dengeye, eşitlik ve refah dolu bir yaşamdan yana etki edebilecek meslek elemanıdır. Sosyal hizmet uzmanının “kenarda” durarak statükoyu güçlendirmesi değil, değişim denkleminde bizzat yer alması, insanlığın umutlarını çoğaltacaktır.

KAYNAKÇA

Akaltun, A. (2015). Fotoğraf Karesi. *Erkekler*. (ss. 5-8). Ankara: NotaBene Yayınları.

Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Kadın Hareketleri ve Feminist Bilgi Birikiminin Sosyal Hizmetlere ve Sosyal Çalışmaya Getirdiği Açılımlar Üstüne Düşünceler. *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri – Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet* (ss. 9-26). Ankara: Nika Yayınevi.

Atay, T. (2004). “Erkeklik” En Çok Erkeği Ezer! *Toplum ve Bilim* (101): 11-30.

- Bozok, M. (2015). Ataerkil ve Cinsiyetçi Erkeklikler, Erkeklik ve Erkekliklerin Eleştirisi, Profeminizm, Ben ve Kendim. *Erkekler*. (ss. 29-38). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Connell, R.W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar – Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet – Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, Yayın No: 016.
- Sancar, S. (2013). *Erkeklik: İmkânsız İktidar – Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlkeleri ve Sorumlulukları”, <http://www.shudernegi.org/?pnum=42&pt=+Etik+%C4%B0lke+ve+Sorumluluklar>, (27.11.2018).
- Thompson, N. (2016). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. Çev. Burcu Hatiboğlu Eren, Özlem Cankurtaran Öntaş. Ankara: Dipnot Yayınevi.

SOSYAL HİZMETİN ÜNLÜLERİ

SOSYAL HİZMETİ AİLE TERAPİSİYLE BULUŞTURAN EKOL: VIRGINIA SATIR

Ezgi Ecem GÖKDURNA, Rabia HAMSİCİ¹

Sosyal hizmet ve aile terapisini bir araya getiren ve dünya çapında kendi ekolünü kuran en önemli isimlerden biri Virginia Satir olarak karşımıza çıkmaktadır. Virginia Satir'in hem sosyal hizmete hem de aile terapisine katkılarını ele almadan önce, kendisinin hayatından bahsetmek olanaklıdır.

Virginia Satir'in Hayatı

Virginia Satir 26 Haziran 1916 tarihinde Amerika'nın Neillsville eyaletinde dünyaya gelmiştir. Çiftçi bir ailede dünyaya gelen Satir'in kendinden küçük 4 kardeşi vardır. Üç yaşında okumayı öğrenmiştir; fakat duyum kaybından dolayı yedi buçuk yıl okuldan ayrı kalmıştır. Hastalığı onun diğer insanlara karşı duyarlılığını arttırmıştır. Satir'in babasının alkol bağımlılığı sorunu bulunmaktadır. Annesi ise yoğun olarak depresif ve çökkün duygu durum içerisinde yaşamaktadır. Satir'in Ruth Satir ve Mary Satir adlarında iki çocuğu vardır. (Cihan ve Karakaya, 2017, s. 71). Satir, 10 Eylül 1988 tarihinde Kaliforniya/ Amerika Birleşik Devletleri'nde hayatını kaybetmiştir.

Satir'in Aile Terapisine Yaklaşımı

1936 yılında Wisconsin Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra ilk profesyonel mesleği olan öğretmenliğe başlamıştır. Öğretmenlik yaptığı sıralarda öğrencilerinin evlerini ziyaret etmiş, aileleri ile görüşmüştür. Buradan Satir'in, sosyal hizmet disiplindeki “bireyi çevresi içinde ele alma” yaklaşımı ile müdahalede bulunduğunu söyleyebiliriz.

Sistem kuramını kullanan Satir, “*Her parça diğer parçalarla öyle bir şekilde ilişkilidir ki; birinde meydana gelen bir değişim bütün diğerlerinde değişim meydana getirecektir*” demiştir. Ailelerin problemleriyle daha yakından ilgilenebilmek için çalışma hayatına terapist olarak devam etmiştir. Terapist olarak Chicago'da çalışmaya başlamıştır. Yaptığı çalışmalarla psikoterapi ve sosyal hizmet uygulamalarına büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Satir, 1960'ların başında California'ya yerleşerek, Don Jackson ve Jules Riskin ile birlikte Palo Alto'daki Zihinsel Araştırmalar Enstitüsü'nün kuruluşuna yardımcı olmuştur (Cihan ve Karakaya, 2017). 1976 yılında Chicago Üniversitesi tarafından verilen

¹ Başkent Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencileri

“İnsanlığa Üstün ve Tutarlı Hizmet” Altın Madalyasını almıştır. Global Network, aile terapisinin dünya çapında tanınmasını sağlamıştır.

Aileler üzerine çalışmaya başladıktan bir süre sonra kendine özgü teoriler yaratarak, bu teoriler üzerinde yoğunlaşmıştır. Aile ile çalışırken anne-baba-çocuk olarak ayırım yapmayıp tüm aile üyelerini aynı seansta buluşturmuştur. Ki bu çalışmalar sonucu bunu gerçekleştiren ilk terapistlerden biri olmuştur. Satir’in aile terapisindeki temel amacı aile üyelerinin özgüvenlerini ve kendilerinin değerli oldukları duygularını geliştirme noktasında yardımcı olmaktır. Ayrıca aile üyeleri arasında duygu paylaşımı üzerinde durmuştur. Bir başka deyişle ailede üyelerin duygularını bastırmayıp birbirleriyle açık bir şekilde paylaşımları gerektiğini savunmuştur.

Satir, iki tür aile yapısı olduğunu savunur. Bunlardan biri eğitici aile yapısı, diğeri sorunlu aile yapısıdır. Eğitici aile yapısında aile bireyleri bulundukları aileye sahip olmaktan mutluluk duyarlar. Sorunlu aile yapısında ise aile bireyleri kendilerini hep mahkum hissederler (Cihan ve Karakaya, 2017).

Satir’e göre sağlıklı ailelerde olumsuz bir durumla karşılaşıldığında bununla baş etmek için aile üyelerinin sergiledikleri dört tutum vardır (BAÇTE, 2017). Bunlar yalvarıcı (yatıştırıcı), suçlayıcı, aşırı mantıklı (hesaplayıcı) ve ilgisizdir (dikkat dağıtıcı). Birey bulunduğu ortama bağlı olarak farklı tutumlar sergileyebilmektedir.

Satir aile terapisinde belli başlı bazı teknikler kullanmaktadır. Bunlardan en önemlisi Mandala’dır. Mandala, kabaca Hint felsefesinde çeşitli iç içe geçmiş desenlerin olduğu çizimlerdir (Kaya, 2015). Ancak Satir’in özgün bir tekniği olan kişisel mandala tekniğine bakacak olursak sekiz boyuttan söz edebiliriz: fiziksel (beden), entelektüel (düşünce), duygusal, duyuşsal (duyu organları), etkileşim (ilişkiler), beslenme, bağlamsal (yaşanan ortam) ve tinsel (ruhsal). Satir, bu boyutların birbirinden bağımsız bir şekilde ele alınamayacağını savunmuştur.

Satir’in gözünden bakacak olursak “*İnsan yedisinde ne ise yetmişinde de odur*” atasözü yanlıştır. Çünkü Satir’e göre insan değişime ve yeniliğe açıktır. Ayrıca Satir, bardağın dolu tarafından bakmayı tercih etmiştir. Bunu özel hayatından bağımsız olarak çalışma hayatında da gerçekleştirmiştir. Aile ile çalışırken var olan soruna değil; çözüme odaklanır.

Sosyal hizmet disiplininde birey ile çalışırken bireyin biricikliğine vurgu yapılmaktadır. Satir de aile ile olan çalışmalarında ailenin biricikliğini savunmuştur. Yani her ailenin yapısı ve aile içi normları farklılık göstermektedir. “*Dünyayı değiştirmek için, aileyi değiştirmek gerekir*” demiştir. Bu sözünden de anlıyoruz ki, sağlıklı bir toplum için sağlıklı aileler; sağlıklı aileler için de sağlıklı bireyler olması gerektiğini belirtmiştir. Bu hususta değişimin bireyden başlaması gerektiğini savunduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç

1978 yılında Wisconsin-Madison Üniversitesi tarafından Virginia Satir’a fahri doktora unvanı verilmiştir. Amerikan Derneği adına Sertifikalı Sosyal Hizmet Uzmanları Akademisinin Diplomatı ve Evlilik ve Aile Terapisi’nin Üstün Hizmet Ödülünü almıştır. Psikiyatristler, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, evlilik ve aile terapistleri arasında yapılan iki ulusal ankette en etkili terapist seçilmiştir.

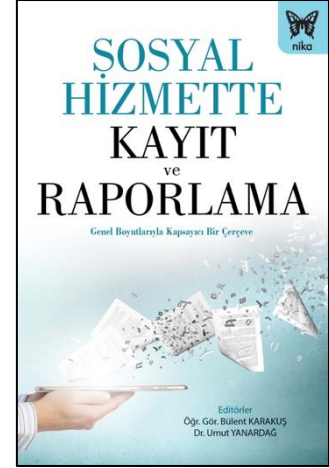
En bilinen kitapları, Temel Aile Terapisi (*Conjoint Family Therapy*), İnsan Yaratmak (*Peoplemaking*) ve Yeni İnsan Yaratmak (*The New Peoplemaking*) olarak sıralanabilir. Satir, aile terapisinin önde gelen isimlerinden olmuş ve aynı zamanda “Aile Terapisinin Annesi” olarak tanınmıştır.

KAYNAKÇA

- BAÇTE, (2017). *Birey Aile Çocuk Terapileri Enstitüsü*. www.bireyailecocuk.com:
<https://www.bireyailecocuk.com/icerik/virginia-satir-kimdir> Erişim tarihi: 11.01.2020
- Cihan,Ü.& Karakaya, H. (2017). Yaşantısal Bir Aile Terapisti: Virginia Satir. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 70-89.
- Kaya,U.(2015). www.antalyaozelegitim.com:<http://www.antalyaozelegitim.com/blog/aile-danismanligi/virginia-satir-in-aile-terapisi-modeli.html> Erişim tarihi: 11.01.2020

KİTAP TANITIMI**SOSYAL HİZMETTE KAYIT VE RAPORLAMA**Merve Deniz PAK¹**Editörlü kitap****Editör:** Bülent Karakuş ve Umut Yanardağ

Yazarlar: Prof. Dr. Işıl BULUT, Prof. Dr. Veli DUYAN ve A.Ü. Doktora Öğrencileri, Prof. Dr. Yüksel BAYKARA ACAR, Prof. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞU ÇOBAN, Prof. Dr. Cengiz ÖZBESLER, Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN, Dr. Umut YANARDAĞ, Dr. Melek ZUBAROĞLU YANARDAĞ, Dr. Ergül HASGÜL, Öğr. Gör. Merve Deniz PAK, Öğr. Gör. Bülent KARAKUŞ, SHU Hıdır YILDIZ, SHU Zeynep MUTLU, SHU Fatih KILIÇARSLAN

Yayınevi: NİKA Yayınevi

Kayıt tutma ve raporlama günümüzde hemen her alanda uygulama sahası bulan vazgeçilmez ve zorunlu uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle profesyonel/mesleki uygulamalarda üzerinde sıklıkla durulan kayıt tutma ve raporlama gerek akademik alanda gerekse uygulama sahasında her geçen gün daha da geliştirilmektedir. Kayıt tutma ve raporlama, bir mesleki uygulamanın nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymasının yanında mesleki uygulamaların nasıl gerçekleştirileceğini de belirlemektedir.

Bu çalışma; sosyal hizmet mesleği uygulamalarına ilişkin kayıt tutma ve raporlamanın gerek teorik gerekse pratik açıdan nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğine dair sosyal hizmet uzmanlarına/sosyal çalışmacılara katkıda bulunmak ve ilgililere bakış açısı kazandırmak amacıyla farklı alanlardan ve kurumlardan sosyal hizmet akademisyenleri ve uygulayıcıları

¹ Öğr. Gör. Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, SHUDER GMYK Üyesi.

tarafından hazırlanmıştır. Sosyal hizmette yazışma, raporlama ve kayıt türlerine dair genel bir çerçeve sunan kitapta, mikro ve mezzo düzeyde kayıt tutma ve rapor hazırlamaya yönelik bilgilerin yanında, sosyal inceleme raporu, görüşme raporu gibi sosyal hizmet mesleğinde en çok kullanılan raporlar ile konuya ilişkin düzenlemeler ve standartlar yanında gruplarla sosyal hizmet, ailelerle sosyal hizmet, tıbbi/psikiyatrik sosyal hizmet, adli sosyal hizmet gibi alanlara ilişkin kayıt tutma ve rapor hazırlamaya dair bilgiler de bulunmaktadır.

SOSYAL HİZMET UYGULAMASI İÇİN BECERİ GELİŞTİRMEK

Çeviri kitap

Yazar: Michaela Rogers, Dawn Whitaker, David Edmondson, Donna Peach

Çeviri Editörleri: Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN, Öğr. Gör. Merve Deniz PAK

Çevirmenler: Prof. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞU ÇOBAN, Öğr. Gör. Dr. Seval BEKİROĞLU, Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN, Öğr. Gör. Merve Deniz PAK, Öğr. Gör. Mehmet Can AKTAN, Arş. Gör. Beyza YILMAZ

Yayınevi: Nobel Akademik Yayıncılık

Sosyal hizmet uygulamalarını nasıl gerçekleştireceğiniz konusunda kafanızda soru işaretleri mi var? Sosyal hizmet uygulaması için doğru becerileri nasıl geliştirebileceğiniz ve doğru teoriyi nasıl kullanabileceğiniz hakkında daha fazla bilgi edinmek mi istiyorsunuz? O zaman doğru yere geldiniz! Bu kitap özellikle sosyal hizmet öğrencilerinin ve mesleğe yeni başlayan sosyal hizmet uzmanlarının uygulama becerilerini geliştirmelerine ve uygulamalarına en iyi şekilde başlamalarına katkı sunacaktır. Bu kitaptan en iyi şekilde yararlanmak ve sosyal hizmet mesleğindeki çalışmalarınız boyunca sizi destekleyecek daha fazla materyale erişmek için <https://study.sagepub.com/rogers> adresini ziyaret edebilir, makalelere ve “Nasıl Yapılır” rehberlerine ulaşabilirsiniz.

ÇOCUĞA YÖNELİK İSTİSMAR

Derya KUTAY¹

ÖZET

Yaşam; insanoğlunun temel haklarından biridir. Her ne kadar yaşam için “canlılık” bir ön koşul olarak görünse de canlılığın sürdürebilmesi ve yaşama hakkının tam olarak işlerlik kazanabilmesi için sağlığın korunup geliştirilmesi gerektiği ve en temel insan haklarından olduğu yadsınmaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şüphesiz ki yaşam ve sağlık hakkının kapsam ve içeriğinin bugünkü anlamıyla oluşmasında, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılan “sağlık; sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam iyilik halidir” tanımlamasının önemli bir payı vardır. Bu tanımda yer alan “bedence ve ruhça iyilik hali”, sağlığın herkes tarafından bilinen yönüdür. “Sosyal yönden tam iyilik hali” ise sağlığın sadece kişisel bir olgu olmadığını, toplumsal yönünün de bulunduğunu göstermektedir. Kişinin sosyal yönden tam iyilik halinde olmasının ön koşulu da sosyal yaşantısının sağlıklı olmasını gerektirmektedir.

Özellikle çocukluk çağında maruz kalınan şiddet, istismar ve ihmalin bireyde derin izler bıraktığı; akıl – ruh sağlığını, sosyal ilişkilerini ve giderek tüm yaşantısını olumsuz yönde etkilediği tüm otoriteler tarafından kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü de (WHO;1999) çocuk istismarını; “çocuğun

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı deryakurtay@hotmail.com

hayatına, sağlığına, gelişimine, güven, sorumluluk ve becerilerle ilgili genel değerlerine zarar vermek” şeklinde tanımlamaktadır.

Çocuk istismarı ve İhmali konusunda yapılan çalışmalar çocukların fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik açıdan istismar edilebildiğini, ihmalin ise en az istismar kadar örseleyici olabildiğini ortaya koymuştur.

Günümüzde çocuk istismarı, farklı disiplinlerin farklı aşamalarda müdahalesini gerektiren evrensel bir sorun olarak görülmektedir. Sosyal hizmet disiplini açısından ise istismara uğrayan çocuklar, “çocuk ve aile refahı alanı kapsamında” yer almaktadır. Sosyal hizmet disiplini, sorunu “genelci sosyal hizmet yaklaşımı” ve “bütüncül bakış açısıyla” ele alarak, makro, mezzo ve mikro düzeyde müdahale etmektedir. Bu müdahale yaklaşımı ise yalnızca çocuk ve aile üzerinde odaklanmayı değil, aynı zamanda çocuğun ve ailenin (bazen de istismarcının) etkileşim içerisinde olduğu bütün sistemleri ve sistemler arasındaki ilişkileri de ele almayı gerektirmektedir.

Örneğin; çocuk istismarındaki risk faktörlerinin en önemli unsurlarından birisi istismarı uygulayan kişinin kimliği ve onu bu davranışa iten nedenlerdir. Kişinin istismarcı profilinin oluşmasında, birçok faktörün rol oynadığı ve bu faktörlerin bazen tek başına ve bazen de birbiri ile etkileşime girerek kişinin istismarcı bir kişilik geliştirmesine neden olduğu yine tüm otoriteler tarafında kabul edilmektedir. Alanda çalışan profesyonellerin çocuk istismarına yönelik geliştirecekleri koruyucu ve önleyici çalışmalar içerisinde, istismarcı profili oluşturan faktörler konusunda da bilgi sahibi olmaları, bu konuda alınacak önlemlerin etkili olması açısından önemlidir.

Özellikle çocuğa yönelik istismara ilişkin risk faktörlerinin belirlenmesi, çocuğa ve aileye yönelik koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması, istismara uğrama riski olan ya da istismara uğrayan çocuğun korunması, istismar mağduru çocuk ve ailelerin psikososyal rehabilitasyonu ve istismarın yasal sürecinde, sosyal hizmet disiplininin de sorumlulukları ve yükümlülükleri vardır.

Alanda çalışan profesyoneller aynı zamanda; istismarın yasal bildirimi, çocuğun korunma altına alınıp alınmaması, ailenin ebeveynlik haklarının kısıtlanması, korunma altına alınan çocuğa yönelik en uygun hizmet modelinin belirlenmesi vb. konularında etkin rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra alanda profesyoneller mahkemelere sundukları raporları aracılığı ile dava sürecine katılarak karar verme mekanizmalarında da direkt ya da dolaylı olarak yer almaktadır. Alanda çalışan profesyonellerin bu etkin rolleri ise çocuk, aile ve toplum açısından hem olumlu hem de olumsuz ciddi sonuçlara yol açabilmektedir.

Alanda çalışan profesyonellerin çocuk istismarı olgularında karar verirken çoğunlukla; olguda fiziksel istismar belirtilerinin olup olmadığı, çocuğun fiziksel ve duygusal gelişim durumu, çocuğun akademik başarısı, aileye ilişkin izlenimleri ve ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiyi gözlemleyerek değerlendirme

yaptıkları görülmektedir. Ancak çocuk/aile ya da istismarcı hakkında doğru ve en yararlı kararı verebilmek, “çocuk istismarı” konusunda yeterli ve kaliteli bilgiye sahip olunması ve karar sürecinde birçok değişkeni bir arada ele alarak çok boyutlu düşünülmesini gerektirmektedir.

YAZAR HAKKINDA

1979 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü ile başlayan üniversite hayatını 1982 yılında bölüm değiştirerek girdiği Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulunda devam ettiren Derya KURTAY 1986 yılında “Sosyal Hizmet Uzmanı” unvanı ile mezun oldu. 1986 - 1995 yılları arasında turizm alanında çalışan KURTAY, 1995 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aydın İl Müdürlüğü’nde Sosyal Hizmet Uzmanı olarak çalışmaya başladı.

1996 yılında Aydın Kemer Toplum Merkezi projesini hazırlayarak 1999 yılında hizmete açan KURTAY, 2002 yılında Toplum Merkezi Müdürlüğü görevinden istifa etti.

2002 yılında “Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi” projesini hazırlayarak koordinatörlük görevini üstlenen ve bu proje kapsamında Dünya Bankası’ndan 200.000 TL hibe desteği alan KURTAY, 2005 yılında Türkiye’nin ilk “Çocuk Koruma Merkezi”ni (Çocuk İzleme Merkezi – ÇİM) ve 2006 yılında da Türkiye’nin ilk “Çocuk Konuk Evi”ni (Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi - BSRM) Aydın’da hayata geçirerek kurucu müdürlüğünü üstlendi.

2010 yılında müdürlük görevini bırakan ancak “çocuk istismarının önlenmesi” konusundaki çalışmalarını devam ettiren KURTAY evli ve bir çocuk sahibidir.

Yayımlanmış Kitapları:

1. Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi ve Çocuk Koruma Merkezleri, Dönemeç Yayınları : 2005 (ISBN: 9756818 018)
2. (Çocuğa Yönelik İSTİSMAR (Tüm Yönleriyle) SABEV (Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme, Eğitim Vakfı) Yayınları: 2018 (ISBN: 978-9944-705-46-2)

ULUSLARARASI KATILIMLI SOSYAL HİZMET KAMPI

Ertan ÖZTÜRK¹

Rıfat Ilgaz'ın yazıp, Ertem Eğilmez'in yönettiği efsanevi Hababam Sınıfı serisini izlemeyeniniz var mıdır bilmiyorum. Serinin dördüncü filmi “Hababam Sınıfı Tatilde” filminde Hababam Sınıfı İzci Grubu olarak ormanda zor şartlarda kamp yapmaktadırlar. Hababam Sınıfı kampta yemek yerken Mahmut Hocaya sızlanmaktadır. Öğrenciler ile Mahmut hoca arasında şu diyalog geçer;

İnek Şaban: *Böyle okul mu olur hocam?*

Mahmut Hoca: *Okul sadece dört yanı duvarla çevrili tepesinde dam olan yer değildir. Okul her yerdir. Sırasında bir orman, sırasında dağ başı... Öğrenimin, bilginin olduğu her yer okuldur.*

Domdom Ali: *Allah aşkına hocam, bu okulda insan ne öğrenir?*

Mahmut Hoca: *Yaşamayı, mücadele etmeyi, doğayla savaşmayı öğrenirsiniz. Bilgili olmayı en önemlisi kendinize karşı saygılı olmayı öğrenirsiniz. Bu saydıklarım eğer bir okulda yoksa orada sadece bir taş yığını vardır.*

Aslında çıkış hikâyesinin temeli böyle bir replikle çok kolay açıklanıyor Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Yaz Kamplarının... Bir deneme eğitimi; kamping aracılığı ile dış mekân öğrenme, deneyimsel öğrenme ve çevre eğitiminin teorikte ve pratikte birleşiminden oluşan yenilikçi ve aktif bir sosyal hizmet eğitim yaklaşımı. Bir nevi kitap ve taş duvarlar olmadan yaratıcılık, maceraperestlik, hareketlilik ve kendini çok yönlü geliştirme içeren yeni bir öğrenme modeli bu kamplarda yaşanan. Bu öğrenme öğrenenin sahip olması gereken özelliklerden çok yapabileceği yeteneklere ve düşüncelerinin geliştirilmesine odaklanıldığından, yani öğreneni merkeze alması ve öğrenenin ve öğretenin deneyimlerinden yola çıkılmasından dolayı etkili bir yöntem.

Kamplar öğrenme, açık havada gerçekleşen, genellikle maceraperest bir bileşene sahip olan, çoğunlukla fiziksel aktiviteleri ve deneyimleri kapsayan ve her zaman doğal çevreye saygı duyarak gerçekleşmektedir. Ders kitapları yerine deneyimleri dikkate alan bir yaklaşım ile öğrenenlerin öğrenme merkezinde yer almasını sağlamaya çalışıyoruz. Sadece teorik eğitim değil, sahada çalışan kurum temsilcileri anlatıyor deneyimlerini. Hem o tema üzerinde çalışan kurumları tanıtıyor hem de saha deneyimlerini paylaşıyorlar.

Planladığımız kamplarda yapmaya çalıştığımız; hem sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin hem de meslek elemanlarının gelişimlerini destekleyici ve ilerlemelerini teşvik edici bir ortam yaratabilmek ve kendi fikirlerinin gelişmesine fırsat tanımaktır. Öğrencilerin ve meslek elemanlarının, bireysel

¹ SHUDER Muğla Şube Başkanı

farklılıklar, dil, din, ırk farklılıkları gözetilmeksizin ortak amaç içerisinde evrensel değerlerle, evrensel bir tema üzerinde aktif ve çok yönlü öğrenmeleridir. Amacımız kampa katılan tüm katılımcıların öğrenen, öğrenirken araştıran, fikir üreten ve hipotezlerini test eden kişiler olabilmelerini sağlamaktır. Kendilerini ifade ederken çok farklı bir sınıfta (açık hava, genellikle gece ve loş bir ışık) teknolojik araçlardan (bilgisayar, projeksiyon sistemi, ses sistemi vs.) yararlanabiliyorlar. Kampın ortak dili kötü aksan ile konuşulan İngilizcedir. Kamp süresince gerçekleştirilen gezi, hobiler ve sanatsal faaliyetler, dinletiler, macera parkurları, tarihi ve kültürel paylaşımlar sadece güzel zaman geçirmeyi değil aynı zamanda katılımcıların her anlamda potansiyellerini geliştirerek öğrenmelerini de sağlamaktadır.

Sosyal Hizmet lisans eğitimi alan öğrencilerin belli konularda ilgi, bilgi ve kapasitelerinin gelişmesi olumsuzlukların üstesinden gelmeyi öğrenme, kişisel ve toplumsal gelişmeyi artırma, doğa ile ilişkileri derinlemesine geliştirme amacıyla başlatılan Sosyal Hizmet Kampı 2017 yılında Dalaman Sarsala Koyunda ‘Hak Temelli Yaklaşım’ teması ile başlamıştır. Evlat Edinme ve Koruyucu Ailede Sosyal Hizmet Uzmanlarının Yeri ve Önemi, Hak Temelli Yaklaşım ve psikodrama eğitimlerinin verildiği ilk kampta, tekne turu, doğa yürüyüşü ve taş boyama etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. 2018 yılında yine aynı koyda ‘İnsan Ticareti, Göç ve Göçmen Sorunları’ teması ile gerçekleşen kampa UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), İl Göç İdaresi, IOM (Uluslararası Göç Örgütü), Kızılay, ASAM (Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği) ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği göç konusuna ilişkin çalışmalarını sunmuşlardır.

Muğla Büyükşehir Belediyesi ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) Muğla Şubesi ortaklığında düzenlenen Sosyal Hizmet Kampı’nın üçüncüsü ‘Dezavantajlı Kadın Sorunları Üzerine Yerel Yönetim Uygulamaları’ ana temasıyla 29 Temmuz-02 Ağustos 2019 tarihleri arasında uluslararası katılımlı olarak Fethiye İnce Koyu’nda gerçekleştirilmiştir.

Kamp, Liverpool Hope Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünden Prof. Dr. Hakan ACAR, SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Ergin BALCI, SHUDER Muğla Şube Başkanı Ertan ÖZTÜRK ve Sosyal Hizmet Uzmanı, Emekli Öğretim Görevlisi Turgay ÇAVUŞOĞLU tarafından koordine edilerek gerçekleştirilmiştir.

Sosyal Hizmet Kampına 2019 yılında Türkiye’den Konya Selçuk Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İngiltere’den ise Liverpool Hope Üniversitesinde sosyal hizmet alanında eğitimine devam eden 30’u öğrenci 65 meslek elemanı ve akademisyen katılmıştır.

Dezavantajlı Kadın Sorunları Üzerine Yerel Yönetim Uygulamaları’ ana temasıyla 5 gün süren kampta gündüzleri mesleki atölye çalışmaları, gezi, kültürel ve sosyal paylaşımlar yapılırken, akşamları yedi farklı kurum ve dernekten katılımcıların paylaşımlarının yer aldığı eğitim sürecinde sosyal hizmet alanı ve dezavantajlı kadın sorunları temalı fikir alışverişleri gerçekleştirilmiştir.

Kampta dezavantajlı kadınlara yönelik çalışma yapan kurumlardan katılan uzmanlar tarafından; İzmir Büyükşehir Belediyesi ‘Yerel Yönetimlerde Kadın Sorunsalı; Engelli Kadın Olmak, Engelli Annesi Olmak’ konusunda, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü ‘Kadına Yönelik Şiddeti Anlamak’ konusunda, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Temsilcileri (UNCHR) ‘Mülteci Kadın Olmak’ konusunda, Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi (UNWOMEN) ‘UNWOMEN Türkiye Ofis Hizmetleri’ konusunda, Karya Kadın Derneği ‘Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sivil Toplumun Rolü’ konusunda alanında uzman kişiler ve akademisyenler tarafından eğitim verilmiştir.

İngiliz ve Türk öğrencilerin kamp esnasında hocalar eşliğinde ayrı ayrı hazırlayarak sundukları ‘Birleşik Krallık’ da Kadına Yönelik Şiddet: Politikalar, Hizmetler” ve “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Politikalar, Hizmetler” konusunda yapılan öğrenci forumunda öğrenciler kendi ülkelerindeki dezavantajlı kadınların yaşadıklarını paylaştılar. Kamp aracılığı ile verimli ve aktif bir eğitim süreciyle birlikte sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin, sahada çalışan meslek elemanlarının mesleki ve kişisel gelişimleri desteklenmiştir.

Tüm katılımcı öğrenciler ve meslek elemanları kendi çadırlarını getirerek kurulumlarını gerçekleştirmişlerdir. Yemekler ve gezi maliyeti Muğla Büyükşehir Belediyesi bütçesinden karşılanmıştır. Kamp boyunca çevre temizliği düzenli olarak katılımcılar tarafından yapılmış, kamp boyunca Muğla Büyükşehir Belediyesi’nin acil sağlık ekibi kampa eşlik etmişlerdir. Muğla Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Osman Gürün’ün talimatı ile önümüzdeki yıllarda uluslararası boyut kazandırılması planlanan sosyal hizmet kampı, her kamp sonrası kitaplaştırılarak, gelecek kuşaklara deneyim aktarımı sağlamaktadır.

2020 yılı için planlanan Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Kampı’nın öğrenci başvuru ve seçimleri www.swscamp.com web adresi üzerinden gerçekleştirilecek olup, duyurusu SHUDER şubeleri tarafından yapılacaktır. Fethiye İnce Koyunda 20 Temmuz – 25 Temmuz 2020 tarihleri arasında yapılacak olan 4. Uluslararası katılımlı Sosyal Hizmet Kampına Birleşik Krallık, Almanya, İrlanda, Nepal, Hindistan, Azerbaycan, Sri Lanka, Pakistan, Nijerya, Kanada, Endonezya’dan kırkın üzerinde başvuru yapılmıştır. Bu yılın teması “Küresel İklim Değişikliği - Sosyal Hizmet ve Sosyal Kalkınma” olarak belirlenmiş olup İsveç, Birleşik Krallık ve Türkiye’den akademisyen ve konunun uzmanları tarafından eğitimler verilecektir. Dalyan Kaunos Antik Kenti ve Fethiye Saklıkent ve Gizlikent kültür gezilerinin yapılacağı kampta, el sanatları, izcilik, trekking, müzik ve çevre temizliği etkinlikleri gerçekleştirilecektir.

SHUDER 16. DÖNEM FAALİYET RAPORU			
(1 Temmuz- 31 Aralık 2019)			
NO	KONU	TARİH	DETAYLAR
1	3. Sosyal Hizmet Öğrenci Kampı	29 Temmuz- 02 Ağustos 2019	Muğla Büyükşehir Belediyesi ve SHUDER ortaklığında, 29 Temmuz- 02 Ağustos 2019 tarihlerinde düzenlenen "Kadına Yönelik Şiddet" temalı 3. Sosyal Hizmet Kampı Fethiye'nin İnlıce Koyunda yapıldı. Liverpool Hope Üniversitesi'nden Prof. Dr. Hakan Acar ve 8 öğrenci, ülkemizdeki farklı sosyal hizmet bölümlerinden 22 öğrencinin yer aldığı kampa, Muğla Şube başkanı Ertan Öztürk ve yönetim kurulu üyesi Ergin Balcı da SHUDER'i temsilen katıldılar.
2	Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kurulu Toplantı	8 Ağustos 2019	Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kurulu toplantısı üyelerin katılımıyla 8 Ağustos 2019 tarihinde SHUDER Genel Merkezinde gerçekleştirildi.
3	Kadın Komisyonu Toplantısı	5 Eylül 2019	Kadın Komisyonu ilk toplantısı 5 Eylül 2019 tarihinde SHUDER Genel Merkezinde gerçekleştirildi. Toplantıya yönetim kurulu üyesi Fatma Tokmak Yüksel, Gül Erdost, Özlem Cankurtaran, Serap Sever ve Esin Polat katıldı.
4	Röportaj	14 Eylül 2019	SHUDER GMYK üyesi Mehmet Can Aktan, Duvar Gazetesi ile "Okul Sosyal Hizmeti" üzerine bir röportaj gerçekleştirdi.
5	Kadın Komisyonu Toplantısı	25 Eylül 2019	Kadın Komisyonu toplantısı SHUDER Genel Merkezinde gerçekleştirildi.
6	UNFPA ile Toplantı	25 Eylül 2019	UNFPA mali desteği ile yürütülen Sağlıklı Bir Yaşam Birlikte Mümkün Projesi için UNFPA Ankara ofisinde toplantı gerçekleştirildi.
7	Ortaklık Ağı 2. Yürütme Kurulu Toplantısı	25 Eylül 2019	Çocuğa Yönelik Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı 2. Yürütme Kurulu Toplantısı 25 Eylül 2019 tarihinde TPD genel merkezinde gerçekleştirildi. Toplantıya SHUDER'i temsilen YK üyemiz Süleyman Kaçmaz katıldı.
8	SHUDER Çocuk Komisyonu Toplantısı	26 Eylül 2019	SHUDER Çocuk Komisyonu ilk toplantısını Fikri Akbin, Abdullah Özbay, Z. Engin Aslan, Nail Açıkalın, Süleyman Kaçmaz, Güner Irmak, Hakan Şahinkol ve Ulviye Sarıgöl'ün katılımı ile 26 Eylül 2019 tarihinde

			gerçekleştirmiştir.
9	SHUDER Gençlik Komisyonu Toplantısı	27 Eylül 2019	Genel Merkezimizin Gençlik Komisyonu ilk toplantısını yapmıştır. Toplantıya GMYK üyesi Fikri Akbin, Merve Deniz Pak, Mehmet Can Aktan, Ayşe İlayda Üçok, Elif Özdemir, Buğra Tulgan, Buse Erhalim, Nisanur Eroğlu, Ayşegül Kocamüminler, Ahmet Yasin Gürsoy, Onur Kısa, Rabia Hamsici ve Ezgi Ecem Gökduz katılmışlardır.
10	SHUDER Gençlik Komisyonu Toplantısı	2 Ekim 2019	SHUDER Gençlik Komisyonu toplantısı dernek Genel Merkezinde gerçekleştirildi.
11	SHUDER Sağlık Komisyonu Toplantısı	3 Ekim 2019	Sağlık Komisyonu, 3 Ekim 2019 tarihinde SHUDER Genel Merkezinde bir araya gelerek meslektaşlarımızın alanda yaşadığı sorunları değerlendirmek üzere bir toplantı gerçekleştirdi.
12	SHUDER Gençlik Komisyonu Toplantısı	9 Ekim 2019	SHUDER Gençlik Komisyonu haftalık toplantısı dernek Genel Merkezinde gerçekleştirildi.
13	Webinar Travma Eğitimi	13 Ekim 2019	Davranış Bilimleri Enstitüsü kurucu başkanı Emre Konuk tarafından sosyal hizmet uzmanlarına yönelik travma konusunda webinar eğitimi gerçekleştirildi.
14	Sempozyum	18-20 Ekim 2019	Milliyetçi Hareket Partisi, Kadın Aile Çocuk ve Engelli Politikaları (KAÇEP) Merkezi 1. Ulusal Sempozyumu "Toplum, Kadın ve Şiddet" teması ile 18-19-20 Ekim 2019 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirildi. Sempozyumun açılış toplantısına Derneğimizi temsilen yürütme kurulu üyesi Ahmet Cemil Ölçer katıldı.
15	Kongre	19 Ekim 2019	Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 7.Ulusal Kongresi Ankara'da düzenlenmiştir. Kongreye derneğimiz adına YK üyesi Öğr. Gör. Merve Deniz Pak katılmıştır.
16	Sosyal Hizmet 2019 Sempozyumu	25-27 Ekim 2019	2019 Sosyal Hizmet Sempozyumu Derneğimiz iş birliğiyle Başkent Üniversitesi ev sahipliğinde 25-27 Ekim 2019 tarihleri arasında Bağlıca Kampüsünde gerçekleştirilmiştir.
17	Sosyal Hizmet Mezunları Yemeği	29 Ekim 2019	Derneğimiz tarafından organize edilen sosyal hizmet mezunları yemeği 20.yıl, 40.yıl ve 50.yıl mezunlarının katılımıyla 27 Ekim 2019 tarihinde Ankara Limak Ambassade Otel'de gerçekleştirildi.
18	SHUDER Çocuk	31 Ekim 2019	31 Ekim 2019 tarihinde 2. toplantısını gerçekleştirmek

	Komisyonu Toplantısı		üzere bir araya gelen çocuk komisyonu, yargı paketleri kapsamında çocuk haklarına dair düzenlemeleri değerlendirdi. Ayrıca, toplantıda yaklaşmakta olan “20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü” münasebetiyle yapılacak etkinliklerde “Çocuk Katılım Hakkı” vurgulanmasına karar verildi.
19	Sosyal Hizmetleri Yeniden Düşünmek Konferansı	8-9 Kasım 2019	Sosyal Hizmetleri Yeniden Düşünmek Konferansının 7.'si “Sosyal Hizmet Sunumunda Aile, Piyasa, Devlet” temasıyla 8-9 Kasım 2019 İstanbul Kadıköy Barış Manço Kültür Merkezinde gerçekleştirildi. Konferansa Derneğimizi temsilen Genel Başkanımız Fikri Akbin ile Genel Başkan Yardımcısı Fatma Tokmak Yüksel katıldı.
20	SHUDER Kadın Komisyonu Toplantısı	14 Kasım 2019	Genel Merkezimizin "Kadın Komisyonu" iç yönerge hazırlıklarına devam etmek üzere 14.11.2019 tarihinde bir araya geldi. Kadının İnsan Hakları Eğitimi (KİHEP)için kısa sürede planlama yapılarak, eğitimci meslektaşlarımızın katkılarıyla eğitimlere başlanması kararı alındı.
21	Sempozyum Değerlendirme Toplantısı	20 Kasım 2019	Sosyal Hizmet Sempozyumu 2019 değerlendirme toplantısı SHUDER Genel Merkezinde gerçekleştirildi.
22	SHUDER LGBTİ+ Hakları Komisyonu Toplantısı	21 Kasım 2019	Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği bünyesinde kurulan LGBTİ+ Hakları Komisyonu ilk toplantısını 21.11.2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir
23	Ortaklık Ağı Toplantısı	22 Kasım 2019	Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağının Evrensel Periyodik İnceleme Raporunu AB Komisyonu, AB Delegasyonu, UNICEF ve yabancı ülke temsilcilikleri ile paylaşmak üzere Divan Ankara Otel'de düzenlediği toplantıya, Derneğimizi temsilen Genel Sekreter Süleyman Kaçmaz katıldı.
24	"Çocuk Hakları Sözleşmesi Konferansı	23-24 Kasım 2019	Çocuk Hakları Sözleşmesinin 30. yılı vesilesiyle Hatay Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, ÇAÇAv ve UNHRC iş birliğiyle 23-24 Kasım 2019 tarihlerinde Hatay'da, "Çocuk Hakları Sözleşmesi Konferansı" gerçekleştirildi. Konferansa Derneğimiz adına katılan Genel Başkan Fikri Akbin "Çocuk Haklarının Tarihçesi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Haklarının Mevcut Durumu" konu başlıklı bir sunum gerçekleştirdi.
25	SHUDER Engelli Komisyonu Toplantısı	27 Kasım 2019	Genel Merkezimiz Engelli Komisyonu ilk toplantısını yaptı. Toplantıda engellilerin, ailelerinin ve engellilik alanında çalışan meslektaşlarımızın ihtiyaçları, sorunları ve çözüm önerileri konularında çalışma kararı aldı.

26	Çalıştay	29 Kasım 2019	Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı üyeleri ile "Çocuğa Karşı Şiddet Durum Raporu Çalıştayı" için 29 Kasım 2019 tarihinde bir araya geldik. Çalıştaya Derneğimizi temsilen YK üyesi Abdullah Özbay katılım sağlamıştır.
27	SHUDER Çocuk Komisyonu Toplantısı	5 Aralık 2019	Çocuk Komisyonu çalışmalarını değerlendirmek üzere 5 Aralık 2019 tarihinde, SHUDER Genel Merkezinde bir araya geldi. Komisyon toplantısında, yargı reformu kapsamında çocuklara yönelik muhtemel düzenlemeler değerlendirildi. Ayrıca, STK ortaklık ağları ve UNICEF gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliği konularında Komisyonunun rol ve işlevleri ele alındı.
28	SHUDER Mülteci Hakları Komisyonu Toplantısı	12 Aralık 2019	Göç alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları ile mesleki dayanışmayı geliştirmek, mülteci ve sığınmacıların insan onuruna yaraşır bir şekilde sosyal hizmet hakkına erişimlerini sağlamak ve bu bağlamda alanda yürütülen sosyal hizmet çalışmalarına profesyonel anlamda katkı sunmak amacıyla Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi'ne bağlı olarak kurulan Mülteci Hakları Komisyonu 12.12.2019 tarihinde Genel Merkez ofisinde ilk toplantısını gerçekleştirdi.
29	Yeşil Sosyal Hizmet Paneli	13 Aralık 2019	Değerli meslektaşımız SHU. Esin Polat, Öğr. Gör. Merve Deniz Pak; öğrencilerimiz İpek Aksu, Ayşe Sena Aşkar, İrem Algün ve Melis Cemre Kızıllırmak tarafından organize edilen Yeşil Sosyal Hizmet paneli Genel Merkezimizde gerçekleştirildi.
30	Toplantı	14 Aralık 2019	SHUDER, Sosyal Hizmet Okulları Derneği ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nün ortaklaşa düzenledikleri toplantıda, YÖK tarafından istenilen Sosyal Hizmet Bölümleri Anabilim Dalı yapılanması hakkında bir model oluşturulması tartışıldı.
31	Dünya Sosyal Hizmet Günü 2020 Teması	24 Aralık 2019	"Dünya Sosyal Hizmet Günü" 2020 teması ve posterinin Türkçe'ye tercümesi için IFSW ile Öğr. Gör. Merve Deniz Pak görüşmüştür.
32	Toplantı	25 Aralık 2019	Çocuk ve Kadın alanında faaliyet gösteren STK'lar ile Erken Yaşta ve Zorla Evlilikler Fatma ile Cumhuriyet Halk Partisi'nde gerçekleştirilen toplantıya yönetim kurulu üyeleri Fatma Tokmak Yüksel ve Abdullah Özbay katılmıştır.
33	Yılbaşı Etkinliği	28 Aralık 2019	28 Aralık 2019 Cumartesi günü birçok meslektaşımız ve sosyal hizmet öğrencilerinin katılımıyla Derneğimizde "Yılbaşı Etkinliği" düzenlenmiştir.

SOSYAL HİZMET DERGİSİ YAYIN KURALLARI

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin bir yayını olan Sosyal Hizmet Dergisi Ocak ve Haziran aylarında olmak üzere altı (6) ayda bir ve yayın kurulu tarafından gerekli görülen zamanlarda özel sayı olarak elektronik ortamda veya basılı olarak yayınlanır. Eksik sayılar yılda bir (1) dergi olarak tamamlanabilir.

Sosyal Hizmet dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilimler alanında yapılmış bilimsel ve mesleki çalışmaları yayınlar. Sosyal hizmet alanında yapılmış çalışmalara basım önceliği tanınır.

Derginin yayın dili Türkçedir. Ancak Dergi, Türkiye dışındaki sosyal hizmet uzmanları ve sosyal bilimciler tarafından hazırlanan yabancı dildeki yayınlara da açıktır.

Sosyal Hizmet Dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilim alanında yapılmış mesleki ve bilimsel çalışmaların yanı sıra, kitap eleştirileri, kitap tanıtımları, mesleki ve bilimsel çalışmalara ilişkin duyuruları da yayınlar.

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen yazılar aşağıdaki konu ve formatlarda olabilir:

- Araştırma makaleleri, derleme makaleler, çeviri makaleler
- Olgu sunumları
- Sosyal Hizmet Uygulamaları/Deneyim Paylaşımları
- Proje tanıtım yazıları, özetleri
- Röportajlar, söyleşiler, portreler
- Yüksek Lisans ve Doktora tez tanıtımı/özetleri
- Kitap tanıtımı, kitap değerlendirmeleri
- Yurt içi veya yurt dışı mesleki haberler, etkinlikler vb.
- Kurumların Yeni Sosyal Hizmet Uygulamaları
- Ulusal veya Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanlarını tanıtıcı yazılar
- Sosyal Hizmet Öğrencilerinin yazıları (eğitim/staj deneyimleri, lisans tez tanıtımları/özetleri vb)

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanması istenen yazılar dergi Yayın Kurulu tarafından incelenir ve uygun görülen yazılar yayınlanır. Yayınlanması uygun görülmeyen çalışmalar hakkında yazara/yazarlara bilgi verilir. Dergiye gönderilen yazılar hiçbir koşulda iade edilmez.

Dergide yayınlanan çalışmalarda yer alan görüşler yazarlarına aittir. Dergi Yayın Kurulu ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, yazarların görüşlerinden sorumlu tutulamaz.

YAZIM VE SUNUM KURALLARI

Genel Kurallar

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanacak yazılar Times New Roman yazı karakteri, metin 11 punto, üst başlıklar 12 punto, 1,5 satır aralığı ile sağa sola dayalı, paragraflar arasında 6 nk boşluk bırakılarak yazılmalıdır.

Yazılar bilgisayar ortamında A4 sayfa boyutuyla ve Microsoft Word Programı aracılığıyla yazılmalıdır.

Metinde yer alan şekil, çizelge veya fotoğraflar numaralandırılmalıdır.

Yazarlar, Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlamak istedikleri çalışmaları e-posta yoluyla dergi@shudernegi.org, info@shudernegi.org ve ozdemirabidin06@gmail.com adreslerine veya çalışmanın iki kopyası ve bir compact disc ile birlikte Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi; Meşrutiyet Mah. Karanfil Sok. Zafır İş Merkezi 4/86 Kızılay /ANKARA adresine postalayarak Yayın Kurulu'na ulaştırabilirler.

Kaynakça Yazım Kuralları

Kaynakça Bağlacı

Yararlanılan kaynaklar metin içinde kaynakça bağlacı ile gösterilmelidir. Kaynakça bağlacının kullanımı aşağıdaki gibi olmalıdır.

Kullanılan kaynak tek yazarlı ise: (Adem 1993: 25),

Kullanılan kaynak iki yazarlı ise: (Adem ve Mehmet 1993: 25)

Kullanılan kaynaktaki ikiden fazla yazar ismi varsa: (Adem ve Diğerleri 1993:26)

Kaynakça Düzeni

Kaynakça listesinde yer alan yayınlar yazarların soyadlarına göre sıralanmalı ve numaralandırılmalıdır. Kaynakça gösterim biçimleri şu şekilde olmalıdır.

Kullanılan kaynak bir dergi makalesi ise:

Küçükkaraca N. (2000) "Kadın Suçluluğu ve Hükümlü Kadınların Durumu". *Sosyal Hizmet*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını. 8 (3), 23-25.

Kullanılan kaynak bir editörlü kitap ise:

Tufan B., Aktaş A. M. Duyan V. (Ed) (2000). *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak editörlü kitapta bir bölüm ise:

Grayer E. (2000). “Deprem Travmaları”. *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Tufan B., Aktaş A.M. Duyan V. (Ed). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak yayınlanmış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Kabacalı A. (1995). “Türkiye’de Batıcılık Akımı ve Hoşgörü”. Uluslar arası Hoşgörü Kongresi Bildirileri. *Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı*. S: 97-100, Antalya.

Kullanılan kaynak yayınlanmamış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Metin N. (1996). “Entegrasyon Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar”. *Özürlü, Kent ve Çevre Kongresi’nde Sunulan Bildiri*, Ankara.

Kullanılan kaynak Yasa veya Anayasa ise:

Yabancı Memleketlere Gönderilecek Memurlar Hakkında Kanun (4489 S.K.), Md. 1; 1943.

Kullanılan kaynak web’de yer alıyorsa, web kaynakları kaynakçanın sonunda web adresi verilerek yazılır.

Tarımeri, Nihat. (2016, 11 Mayıs). Sosyal İnceleme Raporu... Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017, <http://www.sosyalhizmetuzmanlari.com.tr>

Kullanılan kaynak bir filmden alınmışsa:

Kavur, Ö. (Yönetmen). (1986). *Anayurt Otel* [Film]. İstanbul: Fono.

Kullanılan kaynak gazete ise:

Kongar, Emre. “Halkla İlişkilerin Önemi ve Ülkemizdeki Gelişmeler,” Cumhuriyet. 3 Kasım 2010. s.11.

Kişisel görüşmeler metinde belirtilmeli ancak kaynakçada yer almamalıdır.

Örnek: (Sema Kut, kişisel görüşme, Nisan 2017)